

A N K A R A

B A R O S U

Gazi Mustafa Kemal Paşa **İzmir Yollarında**

(15 Ocak 1923 - 15 Şubat 1923)

2020

İletişim Adresi

Ankara Barosu Başkanlığı
Adliye Sarayı Kat: 5 Sıhhiye/ANKARA
T: (0.312) 416 72 00 (Pbx)
F: (0.312) 416 72 80
www.ankarabarusu.org.tr
ankarabarusu@ankarabarusu.org.tr

Günümüz Diline ve Yeni Harflere Çeviren

NURİ ONAT

Yayına Hazırlayanlar

Güven DİNÇER
Prof. Dr. Muzaffer ERYILMAZ (Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi)

Kapak Tasarımı ve Sayfa Düzeni

Ali Kemal ÇERŞİL (Ankara Barosu)

Basım Tarihi ve Yeri

Eylül 2020, Ankara

Baskı Adedi

2000 adet (1. Baskı)

Baskı ve Cilt

ARCS Dijital Ofset Matbaacılık
<https://arcs.com.tr/>

ISBN: 978-605-7848-29-1

Başkomutan Gazi'nin İzmir gezileri sırasında çeşitli yerlerde verdikleri söylevler, demeçler ve yaptıkları söyleşiler. Bu kitap Basın Yayın Genel Müdürlüğünce 1923 yılında yayımlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	VII
Yazarın Notu	XI
Gazi Eskişehir’de	1
Gazi İzmir’te.....	9
Gazi’nin İzmir’te Basına Verdikleri Demeç.....	17
Gazi Bursa’da.....	29
Gazi Alaşehir’de	39
Gazi Salihli’de.....	43
Gazi Manisa’da	47
Gazi İzmir’de	55
Gazi’nin İzmir’de İkinci Büyük Söylevi.....	69
Gazi Akhisar’da.....	83
Gazi Balıkesir’de.	91
Gazi İzmir İktisat Kongresi’nde	99

Gazi Mustafa Kemal İzmir Vapurunda (14 Eylül 1928)

Hamri Benazus Koleksiyonu

ÖNSÖZ

“Gazi Mustafa Kemal Paşa İzmir Yollarında”

Bu altı kelimeden müteşekkil cümlelerin her bir parçası; kaderi yüzyıllardır kanla, savaşıla, açlıkla, sıtmayla bezenmiş bir milletin önce küllerinden yeniden doğuşunu, ayağa kalkışını, silah kuşanmasını sonra dünya tarihinin en kutlu savaşını ve nihayet emperyalistlere karşı kazanılmış en güzel zaferi içinde barındırır. Bu sebeple, altı kelimelik bu cümle aslında inancı, umudu, direnişi ve zaferi anlatan bir kitap uzunluğundadır. Ne mutlu ki, bu kitabı basma ve gelecek nesillere aktarma onuru da Baromuza nail olmuştur. Kitabın önsözü ise diğer bütün önsözlerden farklı ancak en çok şükrana doygun olmalıdır.

Ona şimdiye kadar onlarca, yüzlerce cümle kuruldu ancak hiçbirisi sevgimizi ve şükranımızı betimlemeye yetmedi. Çünkü gerçek ve ölümsüz bir lider olmak böyledir; zamanla unutulmak herkesin mutlak ve ebedi kaderiyken, ondan bahsederken duygular ve cümleler kalpte ve dilde izdihamlara neden olur.

Bense şimdi sadece bir kanun maddesinden bahsedeceğim. Çünkü o kılcal damarlarına öyle sızmıştır ki bu ülkenin, bazen bir kanun maddesinden bahsetmek bile onu hatırlamak ve ona teşekkür etmektir.

Mustafa Kemal, bir gün Küçükçekmece yolunda ilerlerken bir köylüye rastlar. Köylü, tarlasını sabanla sürmektedir

ancak sabanının bir yanında bir öküz, diğer yanında bir eşek vardır. Mustafa Kemal, şoföre arabasını durdurmasını söyler ve arabadan iner.

– **Kolay gelsin, Ağa!**

– Sağ olasın Bey.

– **Sabanın yanına eşek koymuşsun, hiç öküzün yanına eşek konulur mu?**

– Öküzün yanına eşek konulmayacağını ben de biliyorum ama bunları bana söyleme.

– **Kime söyleyeyim?**

– Vergi memuruna söyle. Bu sene ürün kıt oldu, vergi borcumu ödeyemedim. Vergi borcuma karşılık öküzün birini aldılar. Ondan beridir eşekle sürerim tarlayı. İnanmazsan muhtara sor.

– **Neden kaymakama gidip durumu anlatmadın?**

– Gittim ama “Git borcunu öde” dedi.

– **Neden valiye gitmedin?**

– Ağam, bilmezsin herhalde. Jandarmalar bizi valinin kapısından sokarlar mı?

– **Neden Başvekil İsmet Paşa’ya telgraf çekip durumu anlatmadın?**

– Güldürme Bey, “Başvekil’in kulağı sağır, duymaz” diyorlar.

– **Peki, Gazi Paşa’ya neden telgraf çekmedin?**

– Onun da “Bir gözü kör, görmez” diyorlar. Bunları bilmez misin ağam?

Mustafa Kemal Atatürk, cebinden bir miktar para çıkarır ve köylüye öküzünün yanına eş alması için uzatır. Florya Köşkü’ne döndüğünde Başvekil İsmet Paşa’ya bir telgraf çeker ve tüm Bakanlar Kurulu ile birlikte yarın İstanbul’da hazır bulunmasını söyler.

Halil Ağa ertesi gün evinden alınır. Boşboğazlık ettiğini düşündüğü için büyük bir korku içindedir. Atatürk, tüm Bakanlar Kurulu’na “Bugün huzurumuzda efendimiz var” diyerek Halil Ağa’yı takdim eder. Karşısında onlarca ceketli, kravatlı devlet görevlisini gören köylü çok korkmaktadır. Gazi, onu sakinleştirir ve dün kendisine anlattığı her şeyi şimdi bir de Bakanlar Kurulu huzurunda anlatmasını söyler. Halil Ağa anlatır, atladıkları Gazi Paşa tarafından tamamlanır. Halil Ağa huzuru terk eder.

Gazi Paşa sinirle ayağa kalkar; “Ben çiftçinin koşumluk hayvanını sattıran kanun istemiyorum. Ben çiftçinin tohumluk buğdayını sattıran kanun istemiyorum. Ben çiftçinin tarım aletini, sağımlik hayvanını sattıran kanun istemiyorum. Ankara’ya dönecek ve bu işi hemen halledeceksiniz.” der. Bu olaydan sonra aşağıdaki madde hazırlanıp yasalaştırılmıştır: **İcra İflas Kanunu Madde 82/4.: Borçlu çiftçi ise, kendisinin ve ailesinin maiyetleri için zaruri olan arazisi ve çift hayvanları ve diğer teferruatı (...) haczedilemez^[1].**

[1] **Yararlanılan Kaynaklar:**

Bozdağ, İ. (1975), Atatürk’ün Sofrası, Kervan Yayınları: İstanbul.

İşte bu yüzden, onun aziz hatırası ne maddede, ne tarih kitaplarında ne de sadece belleklerimizde ve kalplerimizdedir. Onun aziz hatırası ve bahşettiği laik Cumhuriyet; hiçbir muktedirin lütfuna hapsedilmemiş modern kanunların maddelerinde, ülkenin dört bir yanına yayılmış ormanlarda, bacası tüten fabrikalarda, güneş gibi doğan köy okullarında, özgür sokaklarda, erkekten geri durmak şöyle dursun; herkesten birkaç adım önde yürüyen kadınların kararlılığında, çocukların güzel gözlerinde ve günün birinde bir Mustafa Kemal olabilme umutlarında, bu kitabın basılacağı ve yayılacağı her toprak parçası üzerindedir.

Bu kitabın hayata geçmesinde büyük emeği olan Sayın Güven Dinçer'e sonsuz teşekkürle ve şimdi İzmir'in dağlarında binlerce çiçek olan Başkomutan, Başöğretmen ve mavi gözlü yetim çocuğa özlemle...

Av. R. Erinç SAĞKAN

Ankara Barosu Başkanı

Erkun, V. (1998), Atatürk Döneminde Tarım Politikası, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Kasım, Cilt: XIV (42), Konferans ve Panel Benzeri Konuşma Metinleri, 1187-1195.

<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2128.pdf> [Erişim Tarihi: 11 Eylül 2020]

YAZARIN NOTU

Atatürk ve Atatürkçülük, şu son zamanlarda bilinen çevrelerce alabildiğine eleştirilmeye başlandı. Bu eleştiriler o denli yersiz, o denli tutarsız ve belgesiz yapılıyor ki, insan istemeyerek, “Tarihi yapan, ulusunu ölüm çukurundan çekip çıkaran dünya çapındaki bir büyüğüne” bu saygısızlık yapılır mı? diye sorası geliyor.

Bu yersiz, dayanaksız eleştirilerin, çöplüğe atılacak değerde bile olmadığı açıktır. Bunu biliyoruz. Ama onların telkinlerine bırakılmış yüz binleri, milyonları ne yapalım? Bugüne kadar okula gidememiş, şimdi de gidemeyenlerin acıklı durumları ne olacak, bunları onların elinden nasıl alacağız?

Atatürk’ü ve Atatürkçülüğü anlamak ve kavramak için, en kestirme, en doğru ve kesin yol, Atatürk’ü ve Atatürkçülüğü Ata’nın ağzından öğrenmektir. Onu anlamaya çalışmaktır. Atatürk; söylevlerinde, demeçlerinde, söyleşilerinde ve yazılarında hiçbir zaman yanıltıcı sözlere, demagojiye yer vermemiştir. O, inandığını allayıp pullamadan, dosdoğru dile getirmiştir. Bir halk adamının yapması, yapacağı ne işe onu yapmıştır.

Elinizdeki kitap, Atatürk’ü ve Atatürkçülüğü derinliğine öğrenmek isteyenlere, Ata’nın ağzından en doğru gerçeği en iyi yansıtan belgeleri sunmaktadır. Kitap, Atatürk’ün 1923 yılında, Lozan Barış Konferansı’nın henüz sonuçlanmadığı bir sırada yaptığı gezideki söylev, demeç ve söyleşilerini içermektedir.

Büyük Atatürk, bu gezilerinde, her olasılığa karşı ulusun direncini diri tutmaya özen göstermiştir. Çünkü bir-iki gün sonra yeniden savaşı girebilirdi. Atatürk, bu gezilerinde bir yandan, yeni bir savaşı girmek için gereken moral desteği halka verirken, bir yandan da yapmak istediği devimlerin felsefesini yapıyor ve onlara ortam hazırlıyordu. Bunu yaparken de, halkına güveniyor, ona danışıyordu. Bu özelliği, o zamana kadarki tarih dilimi içinde hiçbir öndere nasip olmamıştır. Kitaptaki belgeler bu bakımdan da ilgi çekicidir.

Özleştirilerek yeni yazıya çevrilen bu kitap, okuyucuyu Atatürkçülüğün gür kaynaklarına götürecektir. O kaynaklardan bol bol yararlanma olanağının yolunu açacaktır.

Nuri ONAT

1995

GAZİ ESKİŞEHİR'DE

ÇEŞİTLİ KONULARDA ÖNEMLİ KONUŞMALAR YAPMIŞLARDIR

Eskişehir, 15.1.1923 – Gazi'yi taşıyan tren istasyonda durduğunda, halk, kurtarıcı Başkomutanımızın kentte bulunmasından dolayı sevinç ve neşe içinde gösteriler yapıyordu. Dükkânlar, resmi daireler ve evler bayraklarla donatılmıştı. Halk, küme küme istasyon çevresinde, belediye ve hükümet konakları önlerinde toplanarak Gazi'nin kente girmesini bekliyordu. Halkın bu içten beklentisini öğrenen Gazi, tren gece hareket edeceğine göre, sayın annelerinin yitminden duydukları büyük üzüntüye karşın halk ile yüz yüze

görüşmeyi uygun görerek, saat üç buçukta Mutasarrıflığa^[1] geldiler.

Kurtarıcı Yüce Başkomutanımızı sevimli, cana yakın davranışlarıyla aralarında gören halk, O’nu içten coşkuyla alkışlıyordu. Binlerce insanın yüreğinden kopan “Yaşa!..” sesleri ufukları tutuyordu.

Düşmanın kıyımına ve acımasız saldırılarına uğramış olan Eskişehir halkının, kendisini kurtarıp esenliğe kavuşturan, Türk ulusunun güven ve yardımına dayanan kahraman ordularımızın bu dahi ve utkulu başkomutanına gösterdiği sevgi ve saygı, insanın gözlerini yaşartacak kadar içten ve yüce idi.

Gazi, hükümet konağı önünde sivil ve askeri üst düzey yetkililerle Müdafaa-i Hukuk Yöneticileri, belediye kurulu ile halk temsilcilerince karşılanmışlardır. Mutasarrıflık Odası’na çıkan Gazi, kurtarılmış illere yapacakları bu gezinin amacının, önce, son zaferden bu yana talim ve terbiye ile uğraşan orduların görülmesine yönelik olduğunu söylemişlerdir. Bu talim ve terbiyenin niteliklerini incelemek, sonra da, orduların bulundukları bölgenin geniş olmasından dolayı Adana’ya kadar uzatmak istedikleri bu geziden yararlanarak, Müdafaa-i Hukuk ve Belediye kurullarıyla ilişki kurarak, onların gereksinimlerini ağızlarından dinlemek istediklerini belirtmişlerdir.

Mutasarrıf Beye, Liva’nın^[2] kurtarılmasından bu yana genel durumu, onarım işlerinde neler yapıldığını, halkın

[1] Eskiden ilçe ile il arasındaki örgütlenme.

[2] Mutasarrıflığın başka bir adı.

gereksinimlerinin kolaylaştırılması için ne gibi önlemler alındığını sormuşlardır.

Mutasarrıf Bey, Liva'nın durumu ile ilgili açıklamalar yaparak tarımla uğraşanlara tohumluk dağıtıldığını, yanan köylerin onarımıyla uğraşıldığını, halkın çalışkanlığı sayesinde onarım işlerinin bu kış son bulmasa bile, ilkbahar ve yaz aylarında sevindirici biçimde ilerleyeceğini söylemiştir. Aynı zamanda konuşulan öteki konularla ilgili açıklamalarda bulunmuştur.

Memleketin tarımsal durumuyla ilgili olarak sorulan soruya verilen yanıtta, tohumluk dağıtımının bir an önce yapıldığını, havalar iyi giderse bu yıl ürünün bol olacağını söylemiştir.

Gazi, bundan sonra ormanlardan söz ederek, ormanların, memleketin ekonomik yaşamında önemli yeri olduğunu söylemişlerdir. Orman Müdürünün, Eskişehir Livası sınırları içindeki ormanların önemli bir bölümünün çam olduğunu, geri kalanların da kömürlük ve odunluk olduğunu, ormanların haritalarının yapılması durumunda ve ciddi önlemler alındığında şimdiki orman gelirinin üç kat artacağı açıklamasını dikkatle dinlemişlerdir.

Daha sonra memleketin tarımsal ve ekonomik yaşamında en önemli etken olan hayvancılık konusuna sözü getiren Gazi, hastalık olup olmadığını sormuşlar, konu ile ilgili Liva veterineri, sığır vebasının köylerin birkaçında Yunan işgalinden bu yana sürdüğünü, serum ile tedaviye çalıştıklarını söylemiştir. Gazi'nin, en önemli ürün olan hayvanların çoğaltılmasının ve veterinerlerin sürekli çalışarak her türlü hastalığın hemen tedavisini yapmalarını, hatta hastalığın

çıkmasından önce koruyucu nitelikte önlemler alınmasını salık vermişlerdir.

Bundan sonra da, Livanın Milli Eğitimi ile ilgili açıklama yapılmasını isteyerek, Milli Eğitim Müdürünün bu konudaki açıklamalarını dinlemişlerdir. Gazi, bu konuda şöyle demişlerdir:

“Milli Eğitim konusunda ne kadar geri olduğumuzu hepimiz biliyoruz. Yüzyıllardır memleketi kaplamış olan genel cehaletin kaldırılması, en birinci görevimizdir. Milli Eğitim konusunda izleyeceğimiz, uygulayacağımız programları çok iyi saptamalıyız. Bunun için, Milli Eğitim’de deneyimi olanlar, Bakanlıktan esinlenmeden, bir yandan raporlarla, bir yandan da gazetelere yazacakları makalelerle herkesi aydınlatmalıdırlar. Kız çocuklarının eğitimine, devlet okullarında beden eğitimine önem verilmelidir. Köy okullarının, Milli Eğitim Müdürlüğü’nce düzenli biçimde teftiş edilmeleri gerekir” buyurmuşlardır.

Livanın yolları ile ilgili olarak Mutasarrıf beye sorular yöneltilmişlerdir. Mutasarrıf, bu konu ile uğraşan bir daire ve memur bulunmadığını, yolların çok bakımsız ve eksik olduğunu, son zamanlarda getirilen bir kondüktör^[3] yardımıyla bu işe başladıklarını söylemiştir. Bu açıklamalar üzerine Gazi;

“Deniz yollarından gelerek bizimle savaşıyorlar. Buğday ürünümüz bol olmasına karşın, bir yerden ötekine taşıyamıyoruz. Nitekim, yollarımızın yetersizliği yüzünden, dünyanın öbür ucundan, Amerika’dan gelen unları tüketiyoruz. Yolların

[3] Tekniker.

yeni ölçülere uyması, memlekette süregelen yoksulluğun önlenmesini sağlayacaktır.” demişlerdir.

Gazi, sözü basına getirmişlerdir. Yurdumuzdaki yaygın cahilliğin giderilmesi için, okulların yeterli olmadığını söylemişlerdir. Öğrenim yaşının üstündekilerinin de düşünülmesinin gerektiğini, bu görevi de, ancak basının yapabileceğini vurgulamışlardır. Ulusumuzun görüş ve eğilimleri, uygulama düzeyi ile ilgili bilgi-belge verirken, aydınlatılmasının, ancak basın yolu ile sağlanabileceğini, özellikle belirtmişlerdir. Bu yolla karşıt görüşlere, söylentilere, yanlış kanılara son verilebileceğini söylemişlerdir.

Bu sözler üzerine, ‘İstiklal Gazetesi’ sahibi Basri Bey söz almıştır. Basri Bey, Gazi’nin görüş ve demeçlerini destekledikten sonra, ajansların düzenli gelmediğinden, basında çıkan yazılara genellikle memurların karşı olduklarından yakınmıştır.

Gazi, ajansların düzenli gelmediğini şimdi öğrendiklerini, bundan böyle düzenli gönderilmesinin sağlanması için ilgililerin dikkatlerinin çekileceğini söylemişlerdir.

Memurların, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ve onun gerçek siyasasını izleyen taşra memurlarının, sizin anlattığınız durumda olmamaları gerekir. Gazeteler, yürürlükte olan yasalar çerçevesinde özgürdürler. Ancak, bu çerçevenin dışına çıktıklarında kovuşturmaya uğrarlar. Gazeteler, yasalara ve kamu yararına aykırı işlemlere tanık olduklarında gerekli yayını yapmalıdırlar, demişlerdir.

Gazi, adliye konusuna değinerek, yasaların çağın gereklerine göre düzenlenip gerekli düzeltmeler yapılmasından

söz ettikten sonra, uzun bir söylev vermişlerdir. Gazi, bu söylevinde, Eskişehirliilerin Ulusal Kurtuluş'ta yaptıkları hizmetlerden övgü ile söz etmişlerdir. Lozan Konferansı'nın iki-üç yıllık sorunları değil, üç-dört yüzyıllık konuları inceleyip çözüme bağlamaya çalıştığını açıklamışlardır. Oraya giden delegelerimiz, bağımsızlık için canını vermeyi göze almış bir ulusun temsilcileri olarak savunmada bulunmaktadırlar, blöfle ve başka yollarla aldatılamayacağını belirtmişlerdir. Avrupa devletlerinin, konferansta eski görüşlerinden vazgeçmek zorunda kalacaklarını belirterek demişlerdir ki:

“Bu görüşlerin değiştiğini şimdiden söylemek doğru değildir. Bununla birlikte, bu duraksamamız saklı kalmak koşulu ile olumlu yolda kimi aşamalara gelindiği sanılabilir. Ne var ki, eski Avrupa görüşünün değiştiğini gösteren güçlü kanıtların bulunmasına göre, bu olumlu doğrultunun bir an içinde olumsuz olması da olanaklıdır. Biz, bütün ulusça, hükümetçe barıştan ve barış içinde olmaktan yanayız. Gerçekten de, barış, hem kendi ulusumuz, hem de cihanın çıkarları gereğidir. Buna karşı olmadığımızı birçok vesilelerle kanıtladık. Eğer Avrupa devletleri bizimki ile çelişen görüşlerini düzeltir, bunu eksiksiz gösterirlerse, barışın yapılmasına hiçbir engel kalmaz. Buna karşın, savaşı sürdürmek isterlerse, şimdiye değin olduğundan daha güçlü ve daha iyi sonuçlar alacağımıza güvenim tamdır” diye konuşmuşlardır.

Bundan sonra, söz konusu barışın nedenlerini yeni yönetim biçiminde aramak gerektiğini belirterek, geçmiş yönetimlerin kötülüklerinden söz etmişlerdir. Geçmişteki kötülüklerin, hiçbir zaman ulusu temsil etmeyen hükümet biçimlerinden kaynaklandığını söylemişlerdir. Bu arada üç yıllık çarpışmalardaki başarıların gerçek nedenlerinin, hükümet yönetimini

ulusun kendi eline almasından ileri geldiğini kanıtlarıyla belirtmişlerdir. Bu arada, Anayasa'nın kimi maddelerini uzun uzadıya açıklamışlardır. Gazi'nin pek önemli bu sözleri, dinleyiciler üzerinde olumlu etkiler yapmıştır.

GAZİ İZMİT'TE

İZMİT'TE HALK İLE İÇTEN BİR SÖYLEŞİ

Gazi diyor ki: “*Türkiye Büyük Millet Meclisi, Halifenin değildir ve olamaz. Türkiye Büyük Millet Meclisi, yalnız ve yalnız Türk ulusunundur...*”

İzmit, 16.1.1923 – Başkomutan Gazi, bugün saat üçte, Anadolu sinemasında İzmit halkına bir demeç vermişlerdir. Çok önemli olan bu demeç, tam dört saat sürmüştür. Sinema, din adamları, ileri gelenler, her sınıftan iki bini aşkın halk ile tıklım tıklım dolmuştu. Gazi, İzmit'in öneminden, düşmanın kıyım ve kötülüklerine hedef oluşundan, kahraman ordularımızın dayatması ve imanıyla kurtulduğundan söz etmişlerdir. Sonra, söyleşiyi halkla dertleşme biçimine sokmuşlardır.

Orada bulunanlardan şimdi ve gelecekle ilgili görüşlerini öğrenmek istemişlerdir. Hangi konularda zorluk çektiklerini, hangi konuları öğrenmek istediklerini sormuşlardır.

Gazi'nin bu sorusu üzerine birçok kişi, ulusal egemenlik ve Hilafet konusu ile Milli Eğitim, ekonomi, tarım ve ticaretle izlenecek yollarla kurulması tasarlanan Halk Fırkası (sonradan CHP'ye dönüşmüştür) ile ilgili sorular sormuşlardır. Gazi'nin çeşitli konulardaki yanıt oluşturan konuşmaları, orada bulunanların *alkışlarıyla* sık sık kesilmiştir. Özellikle ulusal egemenliğe değin kesin karar ve sözleri, anlatım gücü, büyük bir coşkuyla alkışlanmıştır.

Gazi, ulusumuzun öz evlatlarından oluşan kahraman ordularımızın, memleketi harabeye çevirmek isteyen düşmanı, yok edici darbelerle yurt dışına attıktan sonra, Lozan'a gidildiğini söylemişlerdir. İttifak Devletlerince haklı isteklerimizin barış yolu ile sağlanacağı konusunda söz vermesi üzerine Lozan'a delege gönderildiğini bildirmişlerdir. Gerçekte barışsever ulusumuzun isteklerinin de bu olması gerektiğini vurgulamışlardır. Şimdi Lozan'da görüşülmekte olan şu üç-dört yıllık değil, üç-dört yüzyıllık hesapların görüldüğünü belirtmişlerdir.

Gazi, kapitülasyon adı altında ulusumuza yükletilmek istenen tutsaklık zincirlerinin, ne yazık ki, ulusun en güçlü zamanından kaldığını söylemişlerdir. Bunun nedenini, devlet kavramının yanlış anlaşılmasında aramak gerektiğini' vurgulamışlardır. Bu konuda, bütün taç sahiplerinin memleketi bir yurtluk, ulusu da istek ve heveslerine göre yönetmeye yetkili oldukları bir kalabalık olduklarını sanmışlardır, diyerek önemli bir konuya parmak basmışlardır.

Gazi, bugün Lozan'da delegelerimizin onur ve saygınlıklarını bilip koruyan kimseler olarak yer almalarının nedenini, Türkiye Devletinin yeni biçiminde aramak gerektiğini dile getirmişlerdir. Bu konuda demişlerdir ki:

“Ölmüş bilinen ya da sanılan ulusumuz, olanca gücünü göstererek, kadınıyla, çocuğuyla, yaşlısıyla, genciyle el ele vererek dünyada varlığını kanıtlamıştır. Olağanüstü başarılar kazanarak, eylemlerinin kesin sonucu olarak Lozan Konferansı'na çağırılmıştır. Lozan'da henüz bir sonuç yoktur ama, beklediğimizi elde etmek için çaba gösteriliyor.

Ulus, Misakı Milli'nin gerçek anlamına da gücü ve süngüsü ile ulaşmıştır. Şimdi, Lozan'da yapılacak şey, maddi olarak elde edilen sonucu yönetsel ve resmi olarak saptamak ve onaylatmaktan başka bir şey değildir. Bu sonuç, er ya da geç elde edilecektir. Çünkü hakkımız çok meşru ve açıktır. Bunu elde edebilmek için gücümüz de vardır, yeteneğimiz de. Ordularımız ve ordularımızı oluşturan ulusumuz güçlüdür ve ulusu yaşatan yurdun sonsuz zenginlik kaynakları vardır. Bu güçlerin üstünde bir gücümüz daha vardır ki, o da, eylemli olarak elimizde bulundurduğumuz ve bulunduracağımızı eylemli olarak kanıtladığımız ulusal egemenliğimizdir.

Ulusal egemenliğimiz için bir çekince var mıdır, diye sordular. Buna yanıt olarak, en kesin biçimde diyebilirim ki: Hayır, hayır, hayır!.. Ulusal egemenliğimiz için bir çekince yoktur ve olamaz da. Çünkü ulusumuz, yüzyılların çok acı darbelerinden ve felaketlerinden uyanmıştır. Bu ulusu, eski gericiliğin derinliklerine götürmek olanak dışıdır.” buyurmuşlardır.

Bundan sonra, Hilafet makamının şimdiki durumu ile bağımsız Türkiye Devletinin ve onu yöneten Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti kuruluş ve işleyişinin çelişki doğurup doğurmadığı ile ilgili soruyu yanıtladıktan sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin şeriat hükümlerinden olan danışma, adalet ve yasa koyucuya itaat ilkelerine göre kurulduğunu, Türkiye Devleti için Hilafetin söz konusu olamayacağını, ancak bu sanının İslam dünyası göz önüne alındığında düşünülebileceğini, çünkü Hilafet makamının yalnız Türkiye değil İslam dünyasını ilgilendirdiğini söyleyerek demişlerdir ki:

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Halifenin değildir ve olmaz? Türkiye Büyük Millet Meclisi yalnız ve yalnız ulusundur. Ulusun seçtiği milletvekillerinden oluşur. Bu Meclis, yalnız ulusun buyruğuna boyun eğmek zorundadır. Adı ve makamı ne olursa olsun, ulus bu hakkını bir kişiye veremez, teslim edemez.” buyurmuşlardır.

Bu açıklamadan sonra, şimdiki durumda İslam dünyasının tutsak bulunduğuna göre, Hilafet makamı sorununu çözecek ve saptayacak düzeye ulaşınca ya değin, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin Hilafet makamını bir umut noktası olarak koruyacağını açıkladıktan sonra demişlerdir ki:

“Hilafet makamını böylece tanıdıktan sonra bu makamı, Türk ulusunun egemenliğini bozacak bir makam diye düşünmek doğru değildir. Bugün Halife olan kişinin bizimle birlikte aynı gerçeği düşündüğünü sanırım. Ancak, bir sakınca doğarsa, bunu yalnız bu makama yüklemek gerekmez. Bunu yapmak için, önce düşüncelerini şeriat kisvesine sokan kimi bilmezler, çıkarıcılar ve dalkavuklar çıkabilir. Bunların yapacakları telkinleri önceden tanıyıp ona göre donanmak her

bireyin ve ulusun görevidir. Şurasını açıkça söylemek gerekir ki, bu ulusun üç buçuk yıla sığdırdığı çok büyüktür. Bunu kavrayabilmek için güçlü beyinler gerekir. Fransız Büyük İhtilalini geri götürmek için tam bir yüzyıl çalışmışlardır. Yaşam felsefesinin şaşılası bir cilvesidir ki, her yararlı ve yeni şeye karşı salt bir güç çıkar. Buna bizim dilimizde gericilik denir. İşte bu gericiliğin yok edilmesi için gerekli önlemleri önceden almak gerekir. Bütün ulus gönül ile güven içinde olsun ki, bu devrimi yapanlar, olumsuz güçleri çıktıkları yerlerde yok edecek kudret ve yetenekle gereken önlemleri almışlardır.

Kesinlikle yinelerim ki, ulusun egemenliği sonsuzdur. Dünyada olgu olarak, bilimsel olarak, teknik olarak, yasal olarak sonsuz bulunan bu egemenliği bozacak ve zarara uğrattacak ne bu memleketin içinde, ne de dışında bir güç yoktur ve olamaz? Bütün İslam dünyasının gerçek kurtuluşuna değin iyi korunmasını yüklediği Hilafet makamının varlığı, Türkiye Devletinin ne bağımsızlığı ve ne de egemenliği ile çelişmez. Bu makam ve makamda oturan kişilerin varlığı, olaylara neden olmadıkça sakıncalı sayılamaz. Fakat, şu da bilinmelidir ki, herhangi bir makam ve kişice bir sakınca görüldüğü gün, orada kural biter eylem ve uygulama başlar” diye konuşmuşlardır.

Gazi, bundan sonra ekonomik, tarımsal konularda bağımsız olarak izlenecek yol ve yöntemleri uzun uzadıya açmış ve açıklamışlardır. Şimdiye değin ulusumuzu yoksul bırakan nedenlerle etmenleri birer birer sayarak gerek Meclisçe, gerek bütün ulusça bunların giderilmesi umarlarının araştırılması gerektiğini söyleyerek, Almanya’nın iki katı büyük olan Anadolu’da sürekli savaşlar ve kötü yönetimler yüzünden

dikkat çekici azalan nüfusun çoğaltılması için ulusu gönence, memleketi bayındırlığa ulaştırmaya çalışmak gerektiğini, barışın yapılmasından sonra bütün kudret ve yeteneğimizi bir noktada toplayıp yoğunlaştırmak zorunda kalmamız gerektiğini söylemişlerdir. Milli Eğitim, adliye ve sağlık konularında başlı başına izlenmesi gereken yol ve yöntemleri ayrıntılı olarak açıklamışlardır.

Daha sonra, “Halk Fırkası ile ilgili soruya verdikleri yanıtta, şimdiye değin kimi girişimcilerin yapamadıkları ve yapamayacakları kimi kapalı vaatler ile programlar yaptıkları, oysa bunların memlekete hiçbir yararları dokunmadığını açıklayarak, Halk Fırkası programının bütün görüşleriyle yoğunlaşmış bir özetidir. Ancak bu programın uygulanabilecek bir biçimde düzenlenmesi gerekir. İşte bu nedenle bu fırka ile ilgili olarak bütün ulusun görüş ve düşüncelerine başvurduk” demişlerdir. Bundan sonra da sözlerini şöyle sürdürmüşlerdir:

“Öyle bir partinin amacı, bağımsızlık ilkelerine dayanan, bağlantısız ve koşulsuz ulusal egemenliktir. Bu ulusun yazgısını ellerine teslim edeceğimiz insanlardan oluşan Meclis, onun hükümetinin izleyeceği program, hiçbir yerden ulusun bağımsızlığına ve egemenliğine göz dikilmemesine ve bağımsızlık ve egemenliğine dikilecek gözleri çıkarma ilkesine bağlı kalacaktır” buyurmuşlardır.

Gazi, bu arada, genel af çıksa bile, yurda ihanette bulunanların bağışlanmayacağını söylemişlerdir.

Avrupa’da öğrenim gören gençlerin, uzmanlıklarıyla ilgili olan alanlarda verimli biçimde çalışmalarından yararlanılacağını da sözlerine eklemişlerdir.

Yedek subayların barıştan sonra gönençlerinin göz önünde bulundurulup bulundurulmadığını içeren soruya da şu yanıtta bulunmuşlardır:

“Yedek subay demek, ulusun aydın sınıfın da gördüğü vatan evladı demektir. Fakat, bu vatan evladı, ışık saçan, ulusa bilgisiyle yaptığı işten başka orduya girerek, düşman kurşununa göğüs gererek vatan görevini de eylemli olarak yerine getirmiştir.

Gerçekte yedek subay, çevresini bilgilendirdiği için herkes ona gereksinim duyar. Orduda, savaş meydanlarında ölüme çarpışan, deney kazanan, atılganlığını, yiğitliğini ve yürekliliğini pekiştiren bu gençleri, hiç kuşku yoktur ki, ulus güvenceye, gönence kavuşturmak ister, bunu bir görev sayar.

Gerek yedek subaylarımızın, gerekse tarihin yiğitlik ve onurla donanmış olarak ordumuza kattığı muvazzaf subaylarımızın kaygısız, içleri rahat olmalıdırlar ki, ulus, kendilerine çok parlak bir gelecek hazırlıyor.

Gazi’nin demecinden olağanüstü coşkuya kapılan halk, doğrulayıcı davranışlarıyla ve sürekli alkışlarıyla kendilerini uğurlamışlardır.

GAZİ'NİN İZMİT'TE BASINA VERDİKLERİ DEMEÇ

İSTANBUL BASINI İLERİ GELENLERİNE
PEK ÖNEMLİ DEMEÇ VERMİŞLERDİR

Gazi Başkomutanımız, iç ve dış durumla ve gelecekle ilgili ulusal etkinlikleri içeren konularda demeç almak isteyen Sabah Gazetesi yazarlarıyla Akşam Gazetesi yazarlarını kabul ederek aşağıdaki demeci vermişlerdir.

“Bu amacı sağlamaya yarayacak iki ayrıntılı görüşme yapılmıştır. Elbette ki ben de İstanbul’un değerli basın temsilcileriyle buluşmaktan öncelikle memnun bulunuyorum. Memnunluğumun en önemli nedeni şudur: Bence de doğal

olarak istenmeye değer ki, benim ve bütün çalışma arkadaşlarımın iç ve dış durumları nasıl gördüğümüzü ve gelecekle ilgili ulusal sorunlara yaklaşım yöntemimizi, bütün ulus ve dünya bir an önce bilsin, öğrensın.

Bu bilmeyi, öğrenmeyi sağlamada bütün basının olduğu gibi, çok önemli olan İstanbul basınının yapacağı hizmetin derecesi kolaylıkla anlaşılabilir. Yapılan görüşmelerde, üç temelli konu üzerinde çok ayrıntılı ve hatta tartışmalı görüş alışverişinde bulunuldu. Benim, istediğiniz her noktada ve ayrıntılar üzerindeki demecimi dinlediniz, böylece öğrendiğiniz konuların birkaç sözcükle özetini yapmak gerekirse, denilebilir ki:

1. Ulus, üç buçuk yıldır göğüs gerdiği güçlüklerle gösterdiği özverinin belirgin ve olumlu sonuçlarını görmekte, izlenen yolun kendisini mutluluk amacına ulaştırmasından emindir. Bugünkü başarıları her ne olursa olsun, saptamak, pekiştirmek için, gerek görülürse, şimdiye değin olduğundan daha geniş bir dayanma gücü ve güvenle özverisini ve çabasını sürdürmeye hazırdır. Ulusun salt barış ya da savaş diye başlı başına kesin bir sözü ve niyeti yoktur, O, ulusal geleneğin belirgin bir özelliğini dile getiriyor ve diyor ki: 'Hayırlı olanı isteriz'. Hayırlı olan, bizi huzur ve esenliğe ulaştıracak olanların kullanacakları yöntemdir. Ulusun, bu anlatımla amaçladığı, Büyük Millet Meclisi ve Hükümetidir. Bunların düşündükleri, her güçlüğü karşın barışı elde etmektir. Buna memleketin ve ulusun olduğu kadar uygarlık dünyasının da gerçek, kesin gereksinimi vardır.

Bir kez, savaşı sürdürmekle ulusal isteğı yerine getirmemek, ikinci olarak da, uygarlık dünyasının huzur ve dinginliğine engel olmak gibi sorumlulukların eylemcisi olmanın doğru

olmadığına içtenlikle inanmaktır. Şimdiye değin olduğu gibi, özellikle bugün, bütün çabası, içtenlikli olarak, barışı elde etmek için her türlü önlemlere başvurmaktır. Ve bütün yüreğini ayırlama yapmaksızın bütün dünyaya açık olarak göstermeyi sağlamaya çalışmaktır.

Eğer devletlerin ve ulusların Konferanstaki temsilcileri bu olasılığın dışındaki davranışlarını sürdürür de insanlık ve uygarlık dünyasının can atarak beklediği barışın yapılmasını engellerse, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Hükümeti, bu durumdan çok üzüntü duyacaktır. Bu insancıl üzüntüsü, elbette ki kendisini zaafa ve duraksamaya düşürmeyecektir.

Üç buçuk yıldan bu yana kazanılması uğrunda katlanmadık özverisi kalmayan birincil ulusal haklarını, ne olursa olsun, sağlama bağlama görevini, yine ulusun bütün yeteneğine, gücüne, azmine ve kendine olan güvenine ve itimadına dayanarak, şimdiye değin olduğundan daha büyük bir etkinlikle sürdürecektir.

Büyük Millet Meclisi'nin utkulu orduları, yeni utkular kazanmak aşkından vazgeçmiş değildir.

Fakat bu utku tutkunluğu, ulusun esenlik ve mutluluğunu sağlamak aşkından kaynaklanır. İkincinin elde edilmesi, birinciye oluşturabilir.

2. Hükümet, savaş durumunun ve beklentisinin sürmesine karşın, ulusu, şimdiki yöntemimizle, yönetimin yüklendiği gerçek çıkarlardan yararlandırabilmek için, çalışmalıdır. Her gün yeni bir girişimin ilkelerini düşünmektedir.

Memleketin her yerinde dirlik ve düzen o kertede sağlanmıştır ki; bunu eski dönemin en dingin dönemindeki durum

ile karşılaştırmak yersiz ve olanaksızdır. Herkes güvenle, özellikle çok büyük umutlarla tarlasında, işyerinde çalışmaya başlamıştır. Bunlar, çalışmalarının, işlerinin ürünlerinin ellerinden alınmayacağına kesinlikle güvenmektedirler. Ekonomi, Milli Eğitim işleri, toplumsal yardım çalışmaları şimdiden elle tutulur, gözle görülür duruma gelmiştir, verimli sonuçlar vermeye başlamıştır. Tarım okulları, var olanlardan başka Bursa'da, Adana'da, Balıkesir'de, İzmir'de, Erzincan'da olmak üzere beş tane daha artırılmıştır.

Savaşın ve devrimlerin durgunluğa sürüklediği Ziraat Bankaları çalışmaya başlamışlardır. Birçok yeni şubeler açılarak halkın yardımına koşmuşlardır. Çok sayıda göçmen, sığınmacı gönenç düzeylerine uygun yerlere yerleştirilmiştir. Bu işin daha iyi sağlanabilmesi için, yardım bankaları kurulmak üzeredir.

Köylülere önemli miktarda, 2,5 milyon liralık tarım araç-gereçleri dağıtılmıştır. Ayrıca köylülere verilmiş olan araç-gereçlerin gerektiğinde onarımı için, sermayenin %75'ine ortak olacağımız bir şirketle de anlaşmak üzereyiz. Bu girişim, çiftçinin memnunluğunu artıracak, onların çıkarlarını sağlayacaktır.

Bayındırlıkla ilgili girişimler, kısa sürede çalışmaya başlayabilecek umut verici bir durumdadır. Sağlam bir temele oturtulan bu girişimlerin gerçekleşmesi sonucu, memleketin bütün önemli merkezleri az zamanda demiryolu ile birbirine bağlanacaktır. Önemli maden yatakları açılacaktır. Memleketimizin her yanını virane durumdan bayındır duruma çevirecek olan amacın temel taşları, her yerde gözleri yaşartacak ölçüde sevinç yaratacağı kuşkusuzdur.

Çalışmak ve mutlu olmak isteyen halkımız için, işçimiz için geniş ve güvenilebilir iş alanları açılacaktır. Tüccarlarımız, yüzlerinin güleceği günlerden uzakta değildirler. Yurdu bayındır, ulusu mutlu etmek için tasarlanan ve girilen işlerde izlenecek programın temel noktalarına eylemli olarak başlanmış sayılabilir. Bu başlangıcın gelişmiş süreci, derin inceleme ile son biçimini alacaktır. Özellikle ekonomik etkinlikleri dayandıracığımız temel ilkeleri, her türlü bilgi donatısıyla birlikte doğrudan doğruya memleketimizin topraklarını koklayarak ve bu topraklarda çalışan insanların sözlerini dinleyerek saptayacağız. Her konuda deneye önem vereceğiz.

Sanayimiz ve ticaretimiz için de aynı düşünceye bağlı kalınacaktır. Bunun içindir ki, Şubatın on beşinde, İzmir’de belki 1000 kişinin katılacağı bir kongre yapılacaktır. Bu kongre, bir yandan ulusa, bir yandan da öteki uluslara, yeni Türkiye Devletinin süngü ile değil, süngünün de dayandığı ekonomi ile kurulacağını anlatacaktır.

Yeni Türkiye Devleti, cihangir bir devlet olmayacaktır. Ama, yeni Türkiye Devleti, ekonomik yönü ağır basan bir devlet olacaktır ve bu devleti en güçlü temeller üzerinde, çok az bir zamanda kurmak konusunda Japonlardan az yetenekli olmadığını eylemli olarak gösterecektir, kanıtlayacaktır.

Osmanlı İmparatorluğu, yaşama ve var olma gücünü, Hindistan ile Avrupa arasındaki Süveyş Kanalı, Boğazlar ve Kafkasya’dan geçen yolları elinde bulundurma koşuluna bağlamıştı. O İmparatorluk ile bu yolları bırakmış olan, yaşam gücünü göstermek, kanıtlamak için, bu yollara gereksinimi bulunmayan yeni Türkiye arasındaki yaşam, yetenek,

gelişme ayrımlarını görmek için, dünya uzun süre beklentide bulunmayacaktır...

Bu saydığım ekonomik, endüstriyel girişimler içinde sözünü ettiğim ortaklıkların, ulusal bağımsızlık ve egemenliğimize saygılı ulusların, güvenle Hükümetimize başvurmaları, yasalarımız çerçevesinde anlaşmaları ile etkinliğe geçebileceklerini söylemeye gerek yoktur. Gerçekten de, memleketimizi az bir zamanda bayındırlaştırmak için, ulusumuzun yetersiz sermayesi karşılığında dışarının sermayesinden, araçlarından, uzmanlıklarından yararlanması, gerçek çıkarlarımız gereklerindendir. Hükümetimiz, açıklanmasına gerek olmayan ilkelere bağlı kalacak, saygılı olacak her devlet ve ulusa karşı bu konuda içtenlikle ve güvenle yer alacaktır.

3. İçinde bulunduğumuz durumda çok güçlü olduğumuzu güven altına alan ve gelecekteki girişimlerimizde ne yapıp edip başarılı olacağımız hakkında bize umut veren özellik, ulusun devrimle ve savaşla kazandığı bugünkü hükümetimizin biçim ve niteliğidir.

Hükümetimiz Büyük Millet Meclisi Hükümeti, tümnden ulusaldır, maddidir, gerçek severdir. Gizli, belirsiz ülküler arkasında, o ülkelere ulaşmak için değil, ulaştırmak düşüyle ulusu kayalara çarparak, bataklıklara batırarak, en sonunda kurban ederek yok etmek gibi cinayetlerden sakınan bir hükümettir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bütün programlarının ilkeleri şu iki temele dayanır:

‘Tam bağımsızlık ve bağlantısız ve koşulsuz ulusal egemenlik’ Birinci ilkenin anlatımı Misakı Milli’dir. İkinci ve yaşamsal olan ilkenin belgesi ise, “Anayasa”dır. Ulus, Misakı Milli’nin anlamını, seçkin evlatlarından oluşan kahraman

ordularıyla elde etmiştir. Bunun yöntemsel ve siyasal olarak benimseneceğine kuşku yoktur. Anayasa'nın en temel ilkesi, ruhu ise, bu yasanın kitaplara geçmesinden önce, ulusun dimağında ve vicdanında yer etmiş olmasıyla ve ancak, bunun ifadesi olarak uygulamakta olmasıyla ve en sonunda yasa biçiminde cihana sunmasıyla gerçekleşmiştir. Egemenlik bağılantısız ve koşulsuz ulusundur. Gerçek arzu ve iradeyi, amacına yönelik olarak uygular, ancak bu sayede ulus yazgısına sahip olur.

Olaylar ve tarihsel deneylerimiz bize ulusu koyun sürüsü halinde keyfin, arzu ve tutkuların, hiçbir suretle doyurulamayan çıkarları peşinde sürüklemekle yok olma aşamasına getiren yönetim biçimlerinin, artık memleketimizde uygulama yerinin kalmadığını göstermiştir.

Ulus, değil egemenliğini, onun bir zerresini bile başkalarına kaptırıp hakkından vazgeçmekle neden olabilecek kötülüğün, çöküntünün, yıkıntının acısını her an kalbinde ve vicdanında duymaktadır. İradenin ve egemenliğin bölünmez ve ayrılmazlığı bilimsel ve yaşamsal bir gerçek olduğundan bunun dışında yapay ve kurumsal arayışlara gitmek boş bir girişimdir. Ulus ve memleketimiz için ise bu konu yok olmuştur. Çünkü, ulusu egemenliğinden yoksun bırakan engel, ulusun coşması, taşmasıyla biraz zahmetle de olsa sonunda başarılı biçimde ortadan kaldırılmıştır.

Ölünün diriltilmesine çalışmak, olanaksızın olanaklı olduğu saplantısına kapılmak, yanlış inançta direnmek olur. Bu direnmenin ki, ulusun yasasını bilerek ya da bilmeyerek gerçek pişmanlığın acısını çekmekten başka bir sonuç vermez.

Artık ulusa karşı namusluca, açıkça, kesinlikle gerçekleri ortaya koyanlar çoktur. Toplum ise, gerçekleri içtenlikle karşılamaya, yerine getirmeye çok elverişli ve yeteneklidir. Bu yeteneği kanıtlamak için yakın tarihimizden verilecek çok örnekler vardır.

Felaketin nedenini kavrayan ulus, ne şeyhülislamların din gereğidir diye gericiliğe çağıran fetvalarına, ne Halife Padişahın camilerden çalınan ayetler ve hadislerle süslü sancakları başlarında taşıyan Hilafet Ordularına inanmaktadır. Ayrıca Kurtuluş Savaşını sürdürmenin, hiçbir işe yaramayacağından başka, çöküntüye ve yok olmaya yol açacağını söyleyerek, ulusu, bağımsızlık ve egemenliğinde hoşgörölü davranmaya zorlayan Babıali ileri gelenlerinin aymazca ve cahilce telkinlerine ve sonunda uçaklarıyla, savaşan ordularımızın saflarına bildiri atan, bu işi Halife adına yaptıklarını söyleyerek Yunan ordusunun Ulusumuzu yoldan çıkarma girişimlerine hiç yüz vermedi, vermeyecektir. Özellikle bundan sonra hiç yüz vermeyecektir... Çünkü bu ulus, yüzyıllardır bu gibi gericilerin, cahillerin, ikiyüzlülerin, çıkarcıların, serserilerin sözlerine inanmak saflığını gösterdiğinden dolaydır ki, böyle çamurdan, sazdan izbelerde oturdu. Zorunlu olarak çıplak ayaklarıyla ve çıplak bedenleriyle çamurların, karların, yağmurların acımasız şamarları altında yeniden usunu başına toplamak zorunda kalmıştır.

4. Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Hükümeti, memleketin bütün vicdanlı ve namuslu insanlarını göreve çağırır. Bir memleket borcu olan bu görev, bu ulusun ve memleketin birer evladı olmaları bakımından, ikinci olarak da bağılı bulundukları toplumun dünya uygarlığındaki yeri ve yazgısını yükseltmekle bunun kendileri için ne derece onur ve

mutluluk kaynağı olacağını düşünmekle, kendilerine dönük görevin memleketi ve ulusu çağdaş uygarlığın ve insancıl gereklerin zorunlu kıldığı çalışma alanında en doğru yolları arayıp bulmak, bunun en doğru yol olduğunu ulusa anlatmakla birlikte, çabuk ve geniş adımlarla yürümeyi, bütün ulusu yürütmeyi sağlamaktır. Bunda, başarının gerektirdiği nitelikleri düşünürsek, bu nitelikte olanları yararlanmaya sunmak, olmayanlarını da elde etmeye çalışmak konusunda çabanın ne denli geniş ve ne denli ciddi olması gerektiğini, gerekeceğini anlarız. Ulusal hedef belli olmuştur. Ona ulaştıracak yolları bulmak güç değildir. Önemli olan, çetin olan bu yollar üzerinde çalışmaktır.

Gerçek şudur ki, hiçbir şeye gereksinimiz yoktur. Tek bir şeye gereksinimiz vardır. Çalışkan olmak!.. Toplumsal hastalıklarımızı incelersek, bundan başka önemli hastalık bulamayız. Hastalığımız budur. Öyle ise, ilk işimiz, bu hastalığı tedavi etmektir. Ulusu çalışkan yapmaktır. Ulusu çalışkan yapmaktan amacımız, onun varlıklı olmasını sağlamaktır. Böylece onun servete kavuşturulması, sonuç olarak gönenç ve mutluluğunu güven altına almaktır. Çünkü gönenç ve mutluluk, yalnız ve ancak çalışanların hakkıdır...

5. İnsanımız çalışmaya heveslidir. Ne var ki, emeği karışlığında yararlanması, en çok yararlanması da, çalışma yöntemiyle ilgilidir. Önce çalışma yöntemlerini en çok verim sağlayacak, uygarlığın gerektirdiği biçimde saptamalıyız. Bir de, çalışma ayrı ayrı oldukça sonuç beklenenden düşük olmaktadır. Bunun için, ulusun toplumsal gereksinimlerini, geçmişteki zararlarını giderecek, usa en yakın çalışma programları yapmak zorundayız. Yapılacak program, bütün ulusça uygulanmalıdır. Bu da, ancak bir siyasal örgüt aracılığı ile

sağlanabilir. İşte bu gerçeğin gerektirmesi ve zorlaması iledir ki, bütün katmanları birbirinin parçaları olan, çıkarları da pek değişmeyen halkımızın ortak ve genel alanlardaki yararlarını, mutluluklarını sağlamak için Halk Fırkası (CHP) adı altında bir parti kurulması düşünülmektedir. Fakat, ulusal amaçlardan çok kişisel çıkarlar temeline dayanan siyasal partilerden ve bu örgütlerin kandırmalarından, çarpışmalarından doğmuş olan kaba yöntemlerin cezasını bugün de çeken ulusu, benzer nitelikte birtakım, yararsız uğraşlara sürüklemek kadar büyük günah olamaz.

Bu sözlerle denilmek istenen şudur: Adı, parti olan halk örgütünün amacı, vatan evladından bir bölümünün ahali sınıfından, kimilerinin de öteki sınıfların zararına çıkar sağlamak değildir. Belki bunlardan ayrı ve bunların dışında olmayıp halk adı altında bulunan bütün ulusu ortak ve birleşik biçimde ortak ve genel olan gerçek gönence ulaştırmak için etkinliğe girmektir. Yapılması gereken, çalışmanın tarz ve derecesi, doğal durumunu bulmuş herhangi bir ulusun güven ve huzur içinde izleyeceği yöntemden başkadır, çok fazladır. Çünkü ulus ve memleketimiz en büyük ve bütün dünyada şaşılası zaferlerden sonra da, kendini güven ve huzur içinde görememek mutsuzluğuna mahkumdur. Geçmiş, karanlık ve uğursuz geçmiş, ulusa ancak böyle kalıt bırakmıştır.

6. Mondros Ateşkes hükümlerinin haksız ve adaletsiz olarak eylemli biçimde bozulmuş olmasından bütün memleket için çok felaketler doğmuştur. Bu felaketlerden en korkuncuna sahne olan yerlerden biri de İstanbul'dur. İstanbul, yalnız yabancıların saldırısına, baskısına, aşağılanıp hor görülmesine göğüs germemiştir. İstanbul, aynı zamanda yüzyıllardır ulusun başında taşıdığı bir hükümdarın ve onun

zulüm araçlarının da verdiği acılarla ağlamıştır. İstanbul baskıyı, saldırıyı her yerden daha çok ve daha derin bir duygusallıkla duyabilecek özel durumdadır. Gerçekten de bu belde de milyona yakın İslam ögesi vardır. Bu belde de büyük İmparatorlukları yönetmek için kurulmuş geniş düzenin çalışanları vardır. Bu belde de bütün memleket için, memleketin her yerinde çalışmış ve görevini bitirdikten sonra istirahat çekilmekte olduğu sanılan binlerce emekli ve yine binlerce dul ve yetim vardır. Bütün bu saydığımız insanlar, yaşam koşullarının yanında acıklı bir görünümün tanığı oluyorlar.

Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Hükümeti, kurulduğu günden İstanbul yönetimine el koyduğu güne değin bu durumu hep üzüntüyle düşünmüştür. İstanbul'un imdadına yetişmek için, yüreğinin vuruşlarını hep duymuştur. Bugün bu belde ile ve burada yaşayanlarla bir araya gelmiştir, elbette yıllardır yüreğini yakan bu acı ve üzüntü verici duruma umar bulmayı önemli görevlerden saymaktadır. Bu görevini yerine getirmekle kendini mutlu sayacaktır. Ancak, en iyi önlemleri bulmak ve içinde bulunulan durumun elverişliliğini göz önüne alarak yararlı bir surette, hemen sevindirici etkisini gösterebilecek biçimde uygulamanın bir günde, bir ayda olanağa kavuşacağını ileri sürmek elbette mantıklı olamaz. Böyle bir sav, düz beyinli olanların, işi oluruna bırakanların, göz boyamak amacıyla alabilecekleri geçici önlemlerin geçici ve geçtikten sonra değersizliği ortaya çıkan uygulamadır. Sabırla beklemek ve güvenmek gerekir ki, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Hükümeti, İstanbul'u ve İstanbul'da yaşayanların hepsini gereği gibi düşünmektedir ve bu insanların şimdisini ve geleceğini sağlama bağlamak için en gerekli önlemleri alacaktır.

İstanbul, bizzat Türk ve İslam öğelerin gönül kapan kenti olması yanında, o insanların yaşamalarını, gönençlerini sağlayacak nedenleri de düşünmek ve çözüm yolları da bulunmasını telkin eden bir kentimizdir. Güzelliğini korumanın doğal olduğu kadar, gereksinimlerinin giderilmesi de doğaldır. Bütün memleketin her çeşit çalışmada, görevlendirmedeki memur gereksinimi düşünülürse, İstanbul'da olan memurlarımızın gelecekle ilgili hiçbir tasaya düşmemeleri gerekir.

Yeniden uzmanlaşmış memur yetiştirmenin kolay olmadığını söylemeye gerek yoktur. Elbette var olan memurlarımız gereği gibi görevlendirilecek ve geçmişte olduğundan daha elverişli ve daha gönenç verici koşullar içinde çalışarak yeni Türkiye'yi güçlendireceklerdir. Ulusumuz ve ulus bireylerinden olmakla beraber, ulusa hizmet eden memurlarımız, subaylarımız hep ulus sevgisi ve yurt sevgisiyle büyük bir temizlik ve ruh soyluluğu göstermişlerdir. Bu denli temiz olan ulusun bireylerinden kimilerinin gereğinden daha çok temiz olmalarından başka bir kusur göstermemiş olmalarına karşı görevimiz, şunun bunun yönetim döneminde nasılsa bulunmuş olmakla sanık yerinde bulundurmamak değil, belki onlara kötü yönlendirme ve yönetim yeteneğinde olanların bir daha aynı dönemi yeniden yaşatmalarına engel olmaları gerektiğini içtenlikle anlatmak olmalıdır.”

GAZİ BURSA'DA

BURSALILARA VERDİKLERİ DEĞERLİ SÖYLEV

Bursa, 23.1.1923 (A.A.) – Başkomutan Gazi, dün Şark Sineması'nda öğleden sonra saat ikiden dokuza değin süren çok önemli bir söylev vermişlerdir. Sinema binası, ileri gelenler, din adamları, Müdafaai Hukuk ve Belediye kurullarıyla memurlar, aydınlar ve her türlü halktan oluşan dinleyici ile dolmuştu. Gazi, Bursa halkının haklarında gösterdikleri olağanüstü gösterilere teşekkür ettikten sonra, iki buçuk yıl önce Bursa'nın düşman işgali altına girmesi üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki oturumu anımsatarak demişlerdir ki:

“Bir gün buralardan gelen haber, vekillerimizden oluşan Büyük Millet Meclisi’nde heyecanlı çılgınlık, acılar yaratmıştı. Kürsüye çıkan bütün konuşmacılar, bu cennet gibi belde için ağlamışlar ve herkesi ağlatmışlardı. Ne yazık ki, ben arkadaşlarımin gösterdikleri, duydukları üzüntüye katılmaktan engelli idim. Tersine onları teselli etmek, onlara metanet vermekle yükümlü idüm. O günkü oturum sırasında demiştim ki:

Bursa ana yurdun değerli bir parçasıdır. Ayrılışı geçicidir, bemehal kurtarılacaktır. Gerçekten de ordularımız, düşmanı ciddi bir yenilgiye uğratmak için zamana gereksinim duyuyordu. O zamana değin Bursa’dan bir özveride bulunma isteğinde bulunma zorunluluğu vardı.

Böylece Bursalılar uzun süre düşmanın kötülüklerine göğüs germek zorunda kaldılar. Sabır ve metanet gösterdiler. Sonunda ordumuz, gereken güç ve kudreti kazandı. Geldi ve kardeşlerini kurtardı.”

Pek çok alkışlanan bu girişten sonra, Gazi, Bursa’nın önemini, tarihselliğini ve şimdiki durumuyla sonsuz gelir kaynaklarından, özellikle dünyaca ünlü olan kaplıcalarından, ipekçilik, halıcılık, arabacılık vb. sanatlarından söz etmişler ve bunları ilkel durumda bırakmakla memleketin pek çok zarara sokulacağını, gelir kaynaklarından şimdiye değin gereği gibi yararlanamayan halkın, bundan sonra her konuda etkinlik göstermesi gerektiği söylemişlerdir.

Daha sonra, söyleşiyi dertleşme biçimine sokmayı uygun görerek, hazır bulunanların hangi konularda duraksama geçirdiklerini ve kendisinden hangi sorunu öğrenmek istediklerini sormuşlardır. Bunun üzerine birçok kişice değişik

konularla ilgili yirmiyi aşkın soru sorulmuştur. Sırasıyla bu soruların hepsinin yanıtlarını vermişlerdir. Anıtlarla ilgili olan birinci soruya yanıt vererek demişlerdir ki:

Dini, Politikaya Araç Edenlere Bir Yanıt

“Anıtlardan söz eden arkadaşımızın amacı, yontu olsa gerektir. Dünyada uygarlaşmak, ilerlemek, gelişmek isteyen herhangi bir toplum, elbette yontu yapacaktır ve yontucu yetiştirecektir. Anıtların şuraya buraya tarihsel yapıt olarak dikilmesinin dine aykırı olduğunu ileri sürenler, şeriat hükümlerini irdemiş, incelemiş olmayanlardır. Cenabı Peygamberin İslam dinini kurmasından bugüne değin 1300 yıl geçmiştir. Peygamberin, Tanrı buyruklarını duyurduğu sırada, dinleyenlerin yürek ve vicdanlarında bunlar vardı. Bu insanları doğru yola sokmak, önce taş parçalarını atmak bunları ceplerinden ve vicdanlarından söküp atmak zorundaydı. Gerçekler, tümünden anlaşıldıktan ve anlaşılan vicdansal kanıları güçlü olaylarla pekiştirdikten sonra, birtakım aydın insanların taş parçalarına tapınmalarını varsaymak ve sanmak, İslam dünyasını küçük düşürmek demektir.

Aydın ve dinine bağlı ulusumuz, ilerleme gereklerinden biri olan yontuculuğu geniş ölçüde ilerleterek evlatlarının anılarını güzel yontularla dünyaya tanıtacaktır. Bu işe çoktan başlamıştır. Örneğin Sivas’tan Erzincan’a giderken yol üstünde güzel yontular görürsünüz. Sonra, Mısırlılar Müslüman değil mi? İslamlık yalnız Türkiye’ye ve Anadolu halkına mı özgüdür? Gezi yapanlar pek iyi bilirler ki, Mısır’da birçok büyüklerin yontuları vardır.

Ulusumuzun din ve dil gibi iki erdemi vardır. Bu erdemleri ulusumuzun yürek ve vicdanlarından hiçbir güç söküp atamamıştır, atamaz da...

İnsanlar, gelişmek için kimi şeylere gereksinim duyarlar. Bir ulus ki resim yapmaz, bir ulus ki yontu yapmaz, bir ulus ki tekniğin gerektirdiğı şeyleri yapmaz; gerçeğı söylemek gerekirse, o ulusun ilerleme yolunda yeri yoktur. Oysa bizim ulusumuz, gerçek nitelikleriyle uygarlaşmaya, ilerlemeye layıktır, yeteneklidir.”

Yabancı Sermayesi Nasıl Girmeli?

Bundan sonra, yabancı sermayesinin memlekete girmesiyle, halkımızın bundan zarar görüp görmeyeceğı ile ilgili soruya geçerek, memleketin genel durumunu betimlemeye başlamışlar, yurdumuzun yoldan yana yoksul olduğunu, kentlerin örenleşmiş, köylerin çok perişan durumda bulunduğunu, limanlarımızın, fabrikalarımızın olmadığını, madenlerimizi işletemediğimizi ve işletecek durumda olmadığını söyleyerek, bunlardan gereğı gibi yararlanmak için, pek çok önlemler almak zorunda olduğumuzu, bu arada yabancı sermayenin de zararlı olmayacak biçimde memlekete girmesine müsaade etmek gerektiğini söylemişlerdir. Ancak, yabancı sermayenin girdiğı yerlerde zararlarını uzun uzadıya incelemek gerekir. Özellikle Hindistan, Türk-İslam İmparatorluğunun bir İngiliz şirketine verilen ayrıcalık sonucu battığını açıklamışlardır.

Tarımın İlerlemesi İçin

Gazi, tarımın ilerlemesi için ne gibi önlemler alındığı ile ilgili soruya da şu yanıtı vermişlerdir:

“Halkımızın çoğunluğu çiftçi ve hayvancıdır. Bu memlekette çok güçlü olmamızın nedeni de, halkımızın çiftçi ve hayvancı olmasıdır. Oysa bu halk, şimdiye değin karşılaştığı birçok neden ve etmenlerden ötürü ne çiftçiliğini, ne de hayvancılığı yapabilmiştir.”

Daha sonra, tarımcıya tohumluk ve araç-gereç sağlamak için iki buçuk milyon lira ayrıldığını söylemişlerdir. Şimdiye değin siyaset memleket halkını, kendi işini düşünmekten, görmekten alıkoymuştur, demişlerdir. Bundan sonra kişisel siyasetler yerine, devlet ve ulus siyaseti izleneceğini ve azalan insan varlığının giderilmesi için, makineler kullanılacağını açıklamışlardır.

Barış Konusunda

Gazi, Avrupa'nın genel durumu ile barış sorununa değinirken, Avrupa devletlerinin genel durumlarından ve Türkiye'nin dünya siyasetindeki yerinden söz etmişlerdir. Barış konusuna değinirken demişlerdir ki:

“Gerçekten barış, bizim için ne denli önemli ise, karşımızdakiler için de o denli yararlı ve gereklidir. Çünkü, bundan böyle yurdumuzun bayındırlaşması, canlandırılması için çalışmak isteriz. Ancak onlar, bizim geleceğimize kuşku ile, duraksama ile bakarak, yaptığımız devrimin temelli bir devrim olmadığını ve günün birinde devrileceğimizi sanıyorlar. İşte bu düş, barışı şimdiye değin askıda tutmuştur. Fakat

çok şükür ulusumuzun ve Meclisimizin birlik ve Lozan'da bulunan delegelerimizin davranışları, davamızı savunmada gösterdikleri yeterlik, uzağa dönük görüşleri, düşmanlarımızın bu kez düşlere kapılmalarına olanak vermemiştir.”

Lozan Konferansındaki Görüşmeler

Gazi, Barış Konferansı'nda şimdiye değin görüşülen konularla ilgili açıklamalar yapmışlardır. Bu arada, sözü azınlıklara getirerek değiş-tokuşun, İstanbul dışındaki illerde kabul edildiğini bildirmişlerdir. Patrikhanenin siyasal sorunlarla uğraşmamak koşulu ile İstanbul'da kalabileceğini, bu koşul dışında kalan eylemlere girdiği saptandığında sınır dışına çıkarılabileceğini söyledikten sonra, şöyle demişlerdir:

“Karşımızdakilerin şimdiye değin görülen şiddetleri, eskisine göre azalmış gibi görünüyor. Ulusumuz bir an önce barışa kavuşmak istiyor. Ulustan esinlenen büyük yetkililerimiz ve devlet adamlarımız da bu görüşleri paylaşıyorlar. Fakat, buna karşın savaş durumunun barışa dönüşmemesi, bir oldu bitti sonucu belirir de yeniden savaş başlarsa, bunun sorumlusu Büyük Millet Meclisi Hükümeti değil, bizi yok etmek için kafalarından suikastı çıkarmayanlar olacaktır.”

Gazi, daha sonra Ermeni, Asuri ve Geldaniler namına hareket ettikleri iddia edenler tarafından ortaya atılan milli yurt meselesini konu ederek bunun hiçbir şekilde ciddiye alınmayacağını söylemişlerdir. Ayrıca Musevilerinde memleketimizde gerçek bir vatandaş gibi yaşadıklarını ve bundan sonrada güven ve esenlikle yaşayacaklarını belirtmişlerdir.

Gericiliğe Karşı

Bu harekete özel deyiimiyle “irtica” denir. Yaptığımız işlere ve aldığımız sonuçlara göre, bu gericilikler her zaman beklenebilir. Kan ile yapılmış devrimler, doğal olarak daha güçlüdür. Kanser devrim, sonuçlandırılmaz. Fakat biz, bu devrime ulaşmak için yeteri kadar kan döktük. Biliyorsunuz Hendek’te, Bolu’da, Konya’da, Yozgat’ta ve memleketin öteki yerlerinde birçok ayaklanmalar oldu. Bunların hepsi bastırıldı. Dileğimiz odur ki, bu dökülen kanlar yeterli görülsün. Bundan böyle dökülmesin. Mesut devrimimizin karşısı görüş ve duygu taşıyanları aydınlatma ve uyarma işi, aydınlara düşen ulusal görevlerin en önemlisi ve birincisidir.»

Gazi, aydınlatmanın ve doğru yolu göstermenin bir yöntem olduğunu söylemişlerdir. Fakat şimdiki devlet örgütü içinde, yalnızca aydınlatma ve uyarıp yol gösterme ile uğraşan bir bakanlık bulunmadığını söylemişlerdir. Bu görev, Basın Yayın Genel Müdürlüğü’nce yapılmaktadır. Görüşlerin aydınlığa çıkması için kitaplara, broşürlere gereksinim duyulduğunu açıklamışlardır.

Balkan Devletlerinin Şimdiki Durumları

Gazi, Balkan Devletlerinin şimdiki durumlarına değinerek, Sırbistan, Bulgaristan, Yunanistan, Arnavutluk ve Romanya hükümetlerini şimdi uğraştıran sorunlardan söz etmişlerdir. Bu konuda Yugoslavya hakkında şunları söylemişlerdir:

“Yugoslavya, Balkanlar’da güçlü bir devlet olmuştur. Sırpların böyle bir devlet kurmaya hakları vardır. Bunu da eylemli olarak kanıtlamışlardır. Bilindiği gibi, Avusturya ve Macaristan, saldırmak için, Sırp nüfusuna eşit ordularını

Sırbistan’a gönderdiler. O heybetli ordular karşısında, bu küçük topluluk, erkekçe bir durum aldı, çarpıştı. Eşit güçlerle savaştığı yerlerde düşmanlarını hep yendi, rezil etti. Dayanılmaz düşman güçleri karşısında, adım adım çekilerek bütün topraklarını düşmanın işgaline bıraktı. Sırp ulusunun öz evlatlarından oluşan bir ordu, ulusun yazgısına egemen olan devlet adamları, kesinlikle umutsuzluğa düşmediler. Elleri hiçbir dayanak noktası olmadığı halde (her halde namuslu bir ulus olacak) düşmanlarını yendiler. İşte bu yengi odur ki eski Sırbistan’ın yerinde güçlü bir Yugoslavya Hükümetinin doğması sağlandı.”

Ulusal Devrimlerin Temelleri

Gazi, daha sonra, ulusal devrimlerin temelleriyle ilgili soruya geçtiler. Osmanlı İmparatorluğu ile yeni Türkiye Devleti arasında bir karşılaştırma yaptılar. Birincisinde tanık olunan zayıflık ve beceriksizliği, ikincisindeki gücü açıkladılar. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin mutlakiyet, meşrutiyet ve Cumhuriyet biçimlerinden hiçbirine benzemediğini söylediler. Bu yönetimin, bunların hepsinden üstün olduğunu kanıtlayarak, Anayasa’nın öğrenci, asker, genç, yaşlı herkese Kur’an ayetleri gibi ezberletilmesinin gerektiğini sözlerine eklemişlerdir.

Halifenin Durumu ve Yeri

Gazi, sözü Hilafet sorununa getirerek, Hilafetin, yalnız Türkiye halkını değil, bütün İslam dünyasını kapsamına aldığını, bu nedenle bu makamla ilgili bir karar vermenin Türk ulusunun yetkisi dışında kaldığını söylemişlerdir. Hilafet makamının bir bağlantı noktası olarak saklı

bulundurulduğunu, bu makama, Türkiye'nin ulusal egemenliğini zedeleyecek nitelikte hiçbir yetki verilemeyeceğini belirtmişlerdir. Halifenin benzer düşünce ve kanıyı paylaştığını sandıklarını açıklamışlardır.

Halk Fırkası Çevresinde

Gazi, bundan sonra da Halk Fırkası (CHP) ile ilgili açıklamalar yapmışlardır. Memleketimizin her konuda geri kaldığını, buna birlikte çare bulunması gerektiğini vurgulamışlardır. Bu amaçla, herkesin görüşüne başvurduklarını açıklamışlardır.

Konu ile ilgilenenlerin gönderecekleri görüşlerin incelenmesinden sonra, uygulanabilir bir parti programı yapılacağını söylemişlerdir. Şimdiye değin elde edilen sonuçları korumak için, kendisinin de ulusuyla birlikte çalışmaktan çekinmeyeceğini söyleyerek sözlerine şöyle son vermiştir:

“Şimdiye kadar söylediğim sözlerle ve davranışlarımla halkımızı aldatmamış olmakla öğünürüm. ‘Yapacağız, yapacağız, yapabiliriz’ dediğim zaman, onların gerçekten yapabileceğine söz vermiş ve inanmışımdır. Nitekim, Sakarya Savaşı’ndan önce, yani başlamadan önce ‘Düşmanı memleketin içinde boğacağız...’ demiştim. Bana, kimi önemli yerlerden başvurularak, ‘Ulus boş yere kırdırmayınız.’ demişlerdir. Romenlerden, Bulgarlardan, Yunanlılardan söz ederek, kurtuluşumuzun geleceğe ertelenmesinin uygun olacağını söylemişlerdir. Fakat, ulusu, yeteneğini, direnme gücünü, imanını göz önünde bulundurarak, onlara, ‘Hayır, yapacağız’ demiştim. Şimdi de ulusu gönence, ilerlemeye,

memleketi bayındırılaştırmaya olan gücümüzü, yeteneğimizi göz önüne alarak, ‘Bunu da yapacağız.’ diyorum.”

Gazi, soruların saptanmasından sonra, altı saat süren, çoğı kez içtenlikle doğrulanan, alkışlanan sözlerine içten bir ayrılış içeren tümcelerle son vermişlerdir.

GAZİ ALAŞEHİR'DE

Gazi Başkomutan, “*Bundan sonra kazanacağımız utkular, ekonomi, bilim ve teknik alanlarında olacaktır.*” buyurmuşlardır.

Alaşehir, 25-26.1.1923 – Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Gazi, bugün saat yedide Alaşehir’e varmışlardır. Alaşehir halkı, Gazi’yi yöredeki kasaba ve köylerden gelen ahali temsilcileriyle birlikte pek içten gelen duygularla karşılamışlardır. Gazi, kadın, erkek, genç, yaşlı binlerce kişinin sürekli alkışları arasında vagondan inmişlerdir. Biri kız, biri erkek iki okullu ile ahali adına konuşan Müdafaai Hukuk üyelerinden Hüseyin Bey’in söyledikleri ‘Hoş geldiniz!’ niteliğindeki söylevlerini dinlemişlerdir.

Bundan sonra, Hükümet Konağı'na giderek akşam yemeği yemişlerdir. Gazi, Hükümet Konağı önünde toplanan halka aşağıdaki söylevi vermişlerdir:

“Sayın arkadaşlar, hakkımda gösterdiğiniz iyi kabulden dolayı teşekkür ederim. Birkaç ay önce buradan geçerken, bu güzel kentin alevler içinde bırakıldığını görmüştüm. Bundan dolayı hepimiz kan ağlıyorduk. Fakat, sizin gibi çalışkan halkın, yerle bir olan bu kenti yeniden bayındır-laştırıp canlandıracağından hepimiz emindik.

Arkadaşlar, bu anda aldığım bilgi, bu inancımızın tez elde eyleme dönüştüğünü gösteriyor. Bu durum, beni çok mutlu etti. Arkadaşlar, kentinizin Yunan baskısı altındaki günleri iyi anımsarsınız. Ben, bu acıları yinelemekle yaralarınızı tazelemek istemem. Yalnız sizi ve tüm ulusu felakete sürükleyen nedenleri gereği gibi düşündüğünüze inanıyorum.

Yunanlıları İzmir'e çıkartan elbette sizin istek ve eğiliminiz değildi. Böyle bir şey olamazdı da. Onların İzmir'e çıkmasına ve memleketin daha doğusuna ilerlemelerine kendi güç ve girişimleri de yeterli değildi. Bizi çiğneten, başımızda bulunan ve büyük sandığımız makamlardı. O makamlar ki, onların mutluluğuna, sağlıklarına gece ve gündüz dua ederdik.

Çok kesin olarak bilmeniz gerekir ki, bizi kurtuluşa götüren şey, o biçim hükümeti yıkarak ulusun görüş ve amaçlarını temsil eden bir hükümet kurmak olmuştur. O hükümet, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetidir. Ulusumuz, kendi egemenliğini bağlantısız ve koşulsuz elinde bulunduran bir hükümet kurmamış olsaydı, bugün kavuştuğumuz utkulardan hiçbirine kavuşamazdı. Memleketimizde Sevr Anlaşması uygulanacak, tüm yabancıların kölesi olacaktık.

Arkadaşlar, o felaketli günler bir daha gelmeyecektir. Bütün düşmanlarımız, bütün dünya anlamıştır ki, egemenliğini pek kıskanç savunan ve koruyan ulusumuz, memlekete ayak basan düşmanları kovacak ve yok edecektir. Yurdumuzun bayındır, ulusumuzun mutlu olması, her bireyin çok özveri ile, ulusal egemenliği korumasıyla gerçekleşecektir. İsteğimiz, dışa karşı bağımsızlık, içte bağlantısız ve koşulsuz ulusal egemenliği koruma ilkesine dayanır olmasıdır. Ulusal egemenliğimizin bir zerresini bile bozmak isteyenlerin kafalarını parçalayacağımıza güvenim tamdır.

Arkadaşlar, bundan sonra pek önemli utkulara kavuşacağız. Fakat, bu utkular, süngü ile değil, bilim, teknik, teknoloji utkuları olacaktır. Ordumuzun şimdiye değin elde ettiğı utkular, memleketi gerçek kurtuluşa ulaştırmış sayılmaz. Bu utkular, ancak gelecek utkularımız için temel oluşturmaktadır. Askeri utkularımızla kurumlanmayalım, yeni bilim, teknik, teknoloji ve ekonomi utkularının temellerini döşemeye çalışalım...”

GAZİ SALİHLİ'DE

İzmir, 27.1.1923 (A.A.) – Başkomutan Gazi, saat altıda Alaşehir'den ayrılarak saat yedide Salihli'ye varmışlardır. Salihli İstasyonu bayraklar, çiçekler ve utku taklalarıyla donatılmıştı. Vaktin çok erken olmasına karşın, binlerce ahali istasyona gelmişti. Gazi, burada trenden inmiş, bir kız ve bir erkek öğrencinin okudukları manzume ile söylevi dinlemişlerdir. Belediye Başkanının, 'Hoş geldiniz...' niteliğindeki söylevini yanıtlayan Gazi demişlerdir ki:

“Gösterdiğiniz içten, duyarlı davranışlara teşekkür ederim. Buraya bu erken saatte gelişinizin, gerçek duygularınızı belirtme nedeniyle olduğunu biliyorum. Bundan olağanüstü mutluyum. Ben de size karşı benzer biçimde duyguluyum.

Sayın ahali, çok zulüm gördünüz, çok acı çektiniz. Fakat, artık sonuna dek, kesinlikle kurtuldunuz. O kara günler, artık bir daha geri gelemes. Çünkü ulusumuzun olaylara dikkatle bakışı ve uyanıklığı eksiksizdir, tamdır, büyüktür. Bundan sonra, memleketimizi kesin kurtuluşa ulaştırmak için, güçlü ve temelli önlemler almak gerekir. Bu önlemlerin en önemlisi, başta geleni, bilim ve tekniktir. İşte şurada toplanan küçük okullular, bilim ve teknik okullarının kadrolarını oluşturacaklardır. Bu bakımdan geleceğe güvenle bakılabilir.

Sayın ahali, yaşamımızı, bağımsızlığımızı, namusumuzu kurtaran Misakı Milliye tam bağlılığımızdır. Ulus ve ulustan oluşan ordumuz, bu Misakı Milli'yi süngülerle gerçekleştirmiştir. Bunu siyaseten de belgelemek için, delegelerimiz Lozan'da sıkı çalışmaktadırlar. Bir yandan günlük işlerle uğraşırken, bir yandan da her an karşımıza çıkması olası düşmanlarımızı yere sermek için, hep hazır bulunmalıyız. Bu ulus, üç buçuk yılda çok özveride bulunmuştur. Gerekirse bundan böyle de yaşamı ve namusu için daha çok özveride bulunacaktır.”

Kasaba İstasyonunda

Salihli'den sonra varılan Kasaba^[4] İstasyonu da bayraklar ve çiçeklerle bezenmişti. İstasyonun çevresi halk ile doluydu. Burada da okul çocukları şarkılar söylemişlerdir. Belediye Başkanı da bir söylev vermiştir. Bu söylevde, bütün halkın Gazi ve yanındakilerle birlikte olunduğu söylenmiştir. Gazi, bu söyleve şu karşılığı vermişlerdir:

[4] Turgutlu (Manisa).

“Hakkımda gösterdiğiniz sevgi ve içtenlik dolu sözlerle çok teşekkür ederim. Belediye Başkanının bütün memleket adına söylediği sözlerden olağanüstü duygulandım.

Halkın, memleketi gerçek kurtuluşa ulaştırmak için çalışanlarla birlik olduğu konusunda güvence vermesi, son derece önemlidir, değerlidir. Memleketi ve ulusu için çalışanlarla, onun esenliği ile uğraşanlar, halkın güvenine ve yardımına inanmazlarsa, elbette ki yürek gücü ile çalışamazlar. Gerek ben, gerekse yanımdaki arkadaşlar, bu inanç ve güveni iyiye kullanacağız başarılı da olacağız.

Büyük yoksulluk ve felaketler geçirdiğinizi biliyorum. Evlerinizin yıkıldığını, hemşehrilerinizden birçoğunun şehit edildiğini biliyorum. Fakat bu savaş, sizin için, hepimiz için bir uyanma, ileriye görme dersi olmuştur. Biz, bu ileriye görme ile çalışarak, artık o kara günlerin geri gelmesine olanak vermeyiz. Ulusumuz, bu zararları kısa sürede telafi edecektir. Ve hatta etmiş gibidir. *-Okul çocuklarını göstererek-*, bunu karşımızdaki bayanlarımız ve halkımız, ordularımızı bunlar sağlayacaktır.” buyurmuşlardır.

GAZİ MANİSA'DA

MANİSA'DA GÖSTERİ VE ŞENLİKLER

Kasaba'dan sonra ara istasyonları da bayraklarla ve çiçeklerle süslenmiş ve Gazi'yi görmek için koşarak gelen ahali ve asker kalabalıklar dolduruyordu. Kasaba'dan sonraki ara istasyonlarda durulmayarak doğruca Manisa'ya varılmıştır. Gazi, Manisa'da trenden inmiş ve istasyon komutanlığında biraz dinlenmişlerdir. Bu arada, kentin Belediye Başkanı, ileri gelenleriyle saygın kişileri, Müdafaa-i Hukuk Örgütü üyelerince Gazi'ye, 'Hoş geldiniz.' denilmiştir. Oradan kente gidilerek usta binicilerin katıldıkları cirrit oyununu seyretmişlerdir. Bu sırada, Belediye Başkanı Fahri Bey, aşağıdaki söylevi vermiştir:

“Manisalılar, teşrifiniz üzerine bayram yapıyorlar, Çünkü bugün, ulusumuzu ve yurdumuzu tutsaklıktan kurtaran Büyük Millet Meclisi’nin Başkanı’nı ve Gazi Başkomutanlarını selamlamakla mutludurlar. Sizin, bugüne dek elde ettiğiniz tanrısal yardım, bu devlet ve ulusa yaşam ve bağımsızlığını kazandırmıştır. Kent adına ‘hoş geldiniz’ der, tanrıdan sizi ulusa bağışlamasını dilerim...”

Gazi, bu söyleve şu karşılığı vermişlerdir:

“Sayın Bay ve sayın ahali, livanız sınırına geldiğim dakikadan buraya gelinceye değin, halkın, tanıdığı olduğum gösterileri, beni son derece duygulandırmıştır. Özellikle şu dakikadaki gösteriden dolayı olağanüstü duyguluyum. Bu gösteri, beni görünüşte değil, fakat manevi göz yaşlarına boğmuştur. Bunlar, beni etkileyip sonsuz sevince sürüklemiştir.

Birkaç ay önce buradan geçtiğim zaman, bu ahaliyi burada görmemiştim. O zaman buraları alevler içindeydi. Şükürler olsun, şimdi o günlerin geçtiğini, çalışmaya başladığını görüyorum. Bundan dolayı çok mutluyum.

Sayın ahali, insanımız çok çalışkandır. Verimli topraklarımız var. Bu çalışkan ahalinin etkinliği ile az zamanda çok yararlı sonuçlar elde edebileceğimize inanıyorum.

Belediye Başkanının belde adına söylediği sözlerden çok uygulandım. Bundan sonra, gerek ben, gerek çalışma arkadaşlarım, memleketin mutluluk ve zenginliği için var gücümüzle çalışacağız. Ancak çalışmamızın başarılı olması için, bütün ulusun şimdiye değin olduğu gibi, bundan sonra da yardımı çok önemlidir, gereklidir. Biz bu güvene

kavuştukça, olumlu sonuçları hep birlikte derleyeceğiz. İçten ve coşkulu karşılamanızdan dolayı özel teşekkürlerimi sunarım.”

İzmir Karşılama Kurulu

Bu sırada Belediye, Genel Meclis, İl Yönetim üyeleriyle Müftü, Müdafaai Hukuk, Türk Ocağı, Tabipler Birliği Odası, Eczacılar, İdman Birliği, Göçmenler, Kızılay delegeleri, Ticaret Odası ve Milli Kütüphane, Basın Kurulu ve derneklerin temsilcilerini taşıyan İzmir treni gelmiştir.

Kentten Manisa istasyonuna Gazi, orada bulunanlarca karşılanmış ve hep birlikte hareket edilmiştir. Ahali, hareket eden trenin arkasından, ‘Yaşa Gazi, yaşasın büyük meclisimiz!..’ haykırışlarıyla Gazi’yi uğurlamıştır.

Manisa ile Menemen arasındaki Horozköy, Muradiye ve ötesi istasyonlar da bayraklar ve çiçeklerle süslenmişti. Gazi’yi görmek için binlerce halk ile dolmuştu istasyonlar. Tren, bu istasyonlarda durmamış, halkın içten gösterileri arasından geçerek Menemen’e varmıştır.

Gazi, Menemen’de ahali ve askeri birliklerden oluşan büyük bir kalabalıkça karşılanmıştır. Okul öğrencilerinden küçük bir kız Gazi’ye seslenen bir manzume okumuştur. Gazi de, öğrencilere gönül yapıcı sözler söylemişlerdir.

Ahaliden birçoğu Gazi’nin ellerini öpmüştür. O da, ayrı ayrı hepsinin hal ve hatırını sormuşlardır. Menemen’de de halk, hareket eden trenin arkasından, ‘Yaşa Gazi, yaşasın Büyük Millet Meclisimiz!..’ sesleriyle koşarak içten uğurlama gösterisinde bulunmuştur.

İlk Acıklı Ziyaret ve And

Menemen'den sonra durmadan geçilen Ulucak ve Çiğli istasyonlarında da binlerce kişiden oluşan halk kitleleri bayrak gösterisi yapmışlardır. Tren Karşıyaka'ya girmiş ve istasyona ulaşınca da değin geçitlerdeki bütün evlerden trene pek çok çiçek demetleri atılmıştır.

Gazi, Karşıyaka istasyonunda vagondan inmişler ve Vali Bey, Komutan, generaller, öteki üst düzey yetkililer, Belediye Meclisi Kurulu ve Karşıyaka okul öğrencileriyle çok büyük bir kalabalıkça karşılanmışlardır. Belediye Başkanının 'Hoş geldiniz...' deyişinden sonra, bir okullu küçük kız çocuğunun manzumesini, sonra da bir öğrencinin okuduğu ateşli bir deyişi dinlemişlerdir.

Gazi, yanındakilerle ve karşılamaya gelenlerin oluşturduğu büyük bir kalabalık ile Karşıyaka'da merhum annelerinin gömülü olduğu Ferik Osmanpaşa Camii'ne gitmişlerdir. Gazi, camiye yaklaştığında, yanık sesli bir müezzin minarede salâ veriyordu. Gazi, annelerinin gömütü önünde kendinden geçmişçesine dindarca ve yüce olduğu kadar metin bir üzüntüyle, bir süre sessiz ve dingin durmuşlar ve annelerinin ruhuna sundukları Fatiha'nın ardından hazır bulunanlara seslenerek, anıları yeniden yaşayarak ve yaşatarak şu sözleri söylemişlerdir:

"Zavallı annem, bütün ulus için bir ülkü olan İzmir'in kutsal topraklarına vücudunu vermiş bulunuyor. Arkadaşlar, ölüm yaradılışın en doğal bir yasasıdır. Fakat böyle olmakla birlikte kimi kez ne acıklı belirtiler gösterir. Burada yatan annem, zulmün, zorbalığın bütün ulusu felaket uçurumuna götüren bir keyfe dayalı yönetimin kurbanı olmuştur. Bunu

açıklamak için, izin verirseniz yaşam sıkıntılarının belirgin birkaç noktasını arz edeyim. Abdülhamit dönemi idi. 1904 (1320) tarihinde okuldan yeni kurmay yüzbaşı olarak çıkmıştım. Yaşama ilk adımımı atıyordum. Fakat bu adım yaşama değil, zindana rasgelmişti.

Gerçekten de bir gün aldılar beni ve zorba yönetimin zindanlarına koydular. Orada aylarca kaldım. Annem, bundan ancak hapisten çıktıktan sonra haberdar olabildi ve hemen beni görmeye koştu. İstanbul'a geldi. Fakat orada kendisiyle ancak üç-beş gün görüşmek nasip oldu. Çünkü yeniden zorba yönetimin hafiyeleri, casusları, cellatları evimizi sarmış ve beni alıp götürmüşlerdi.

Annem, ağlayarak arkamdan izliyordu. Beni menfama götürecek olan vapura bindirirlerken, benimle görüşmesine engel olunmuştu. Engellenen annem, gözyaşlarıyla Sirkeci rıhtımında, elemeler ve kederlerle yalnız bırakılmıştı.

Menfada geçirdiğim tehlikeler, onun yaşamını üzüntüler ve gözyaşları içinde geçirtmiştir. Başka bir nokta daha: Ateşkes döneminde Anadolu'ya geçtiğim zaman, annemi üzüntüler, sıkıntılar içinde İstanbul'da bırakmak zorunda kalmıştım. Yanında kendisinin güvendiği bir adamı vardı. Bu adamı Erzurum'dan İstanbul'a gönderdiğim zaman, annem, bu adamın yalnız olarak geldiğini öğrendiği dakikada, benim hakkımda halife padişahın verilmiş olan ölüm kararının yerine getirildiğini sanarak felç olmuştu. Ondan sonra da bütün savaşım yılları, onun yaşamını üzüntü, ıstırap ve sıkıntılar içinde geçirmesine neden olmuştur. Padişah ve hükümetinin ve bütün düşmanların hep baskısı, işkencesi altında kalmıştı. Konutu, bin türlü vesile ve nedenlerle basılır ve aranır, kendisi rahatsız edilirdi.

Annem, üç buçuk yıl bütün gece ve gündüzlerini gözyaşları içinde geçirmiştir. Bu gözyaşları, ona gözlerini yitmesine mal olmuştur. Sonunda, pek yakın bir zamanda onu İstanbul'dan kurtarabildim, ona kavuşabildim. Fakat o, artık maddeten ölmüştü, yalnız manen yaşıyordu.

Annemin yitmesinden kuşkusuz çok üzgünüm fakat, bu üzüntümü giderecek olan avutan bir konu vardır ki, o da anamız vatanı yok olmaya götüren ve harabeye çeviren yönetimin, artık bir daha geri dönmemek üzere yokluk gömütüne götürülmüş olmasını görmektir.

Annem, bu toprağın altında, fakat ulusal egemenlik sonsuza dek yaşayacaktır. Annemin ruhuna ve bütün atalarımızın ruhuna yükümlü olduğum andımı yinelerim: Annemin gömütü önünde ve tanrının huzurunda and içiyorum, bu kadar kan dökerek ulusun elde ettiği ve saptadığı egemenliğin korunması ve savunulması için, gerekirse annemin yanına gitmekte asla duraksamayacağım. Ulusal egemenlik uğrunda canımı vermek benim için vicdan ve namus borcu olsun!..”

Karşıyaka'dan İzmir'e kadar uzanan geçitlerdeki istasyonlar, mahalle ve köyler de bayrak ve çiçeklerle donatılmıştı. Tren hattının iki yanında binlerce kişiden oluşan halk kitleleri yer almıştı. Her istasyon, mahalle ya da köyden geçerken, halk sürekli alkışları ve 'Yaşa!..' sesleriyle Gazi'yi selamlıyor ve trene çiçek demetleri yağıdırıyordu. Tren, saat birde Basmahane'ye varmıştı. Burada, düşünülenin çok üstünde bir kalabalık vardı. İzmir istasyonunda komutan, süvari, piyade birlikleriyle jandarma, polis kıtalarıyla takımları, yüksek düzey görevliler, Belediye Kurulu, hükümet memurları ve bütün İzmirli öğrenciler Gazi'yi karşılamaya gelmişti. Belediye Kurulu ile öteki kişiler ve 'Hoş geldiniz' töreninden

sonra Gazi, istasyondan o yörede bulunan bekleme salonu önündeki çok görkemli zafer takına değin uzanan yolu, yerlere serilen halılar üzerinden yürüyerek geçmişler ve orada bulunan çiçeklerle süslü arabaya binmişlerdir. Bu sırada okullulardan bir kız Gazi'ye seslenerek manzum bir söylev vermiştir. Okullu bir erkek çocuk tarafından da bir manzume okunmuştur. Gazi, orada bulunanların hepsine iltifatta bulunmuşlardır.

Gazi'nin geçecekleri yollarda yüz binlerce ahalinin yer almış olduğu görülüyordu. Bütün evler, dükkanlar pek gönül çekici bir biçimde donatılmıştı. Gazi, ayrımsız bütün İzmir halkından oluşan bu karşılayıcılar arasından geçerken, halkın sürekli alkışlar ve 'Yaşa!..' sesleri ufuklara yükseliyordu.

Gazi'nin bindikleri araba, binlerce İzmirli tarafından kuşatılarak Tilkilik, Mezarlıkbaşı, Örtülü Çarşı ve Başdurak yolu ile Hükümet binasına gelmişler ve geçitlerde çokça kurbanlar kesilmiştir. Gazi, Hükümette bir süre istirahat ettikten ve öğle yemeğini orada yedikten sonra, yine halkın sürekli alkışları ve parlak gösterileri arasında Göztepe'de Uşakkizade Muammer Bey'in köşküne gitmişlerdir.

İzmir'de sayın kurtarıcımızın teşrifleri üzerine gerçek bir bayram neşe ve sevinci, her yerde, her yönde görülüyordu. Bu gece, Belediye, Gazi şereflerine verilecek bir şölen düzenlemiştir.

GAZİ İZMİR'DE

GAZİ'NİN İZMİRLİLERE KARŞI SÖYLEDİKLERİ ÖNEMLİ BİR SÖYLEV

İzmir, 28.01.1923 – Başkomutan Gazi onuruna dün gece saat yedi buçukta, Hükümet Konağı'nın büyük salonunda, Belediyece 120 kişilik bir şölen verilmiştir. Bu şölende memleketin ileri gelenleri, aydınları, kurullar ve çeşitli kurul üyeleriyle basın temsilcileri, askeri ve mülki yüksek düzeydeki yöneticilerle memurlar hazır bulunuşlardır. Yemek sırasında Ertuğrul Müzikası ruhu okşayan parçalar çalmış ve ayrıca piyano ile kemandan oluşan incesaz takımı bir konser vermiştir.

Pek içten söyleşilerle süren yemeğin sonunda, önce Milli Eğitim Müdürü Vasıf Bey, İzmirliiler adına bir söylev vermiş

ve bütün İzmirliilerin dünden bu yana büyük kurtarıcılarını aralarında görmekle mutlu olduklarını, Gazi'nin, memleketi kurtarmakla bütün ulusun şükran ve minnetlerini kazandıklarını söyledikten sonra demişler ki:

“Siz, memleketi yalnız düşman saldırısından değil, aynı zamanda düşman süngülerine dayanan kişilerin sarkıntılıklarından da kurtardınız. Bugün İzmirliiler, bu çok büyük eserinizde sizinle birliktedir. Bu eseriniz karşısında her türlü gericilik ölmeye mahkumdur.

Çok yaşayınız, siz yaşadıkça dehanızın ışık vereceği ilerleme yollarında ulusumuz, layık olduğu egemenlik ve saltanata malik olsun.”

Müftü Efendinin Söylevi

Bundan sonra, Müftü efendi şu söylevi vermiştir:

“Sizi, sonsuz saygılarla ikinci kez selamlamak mutluluğuna kavuşan memleketimiz, buraya ayak basmanızın sağladığı rahatlıkla şenlikler yapıyorlar. Aziz yurdumuz düşman ayakları altında çiğnenirken, bir koruyucu melek gibi ortaya atıldınız. Malımızı, yaşamımızı, namusumuzu kurtardınız. Bütün dünyanın kavrayamayacağı hakimiyeti sizin mübarek kalbiniz kavramış ve gösterdiğiniz olağanüstü sevgi ve saygı size ulus kurtarıcısı ve devlet kurucusu görkemli şanını kazandırmıştır. Mustafa Kemal yüce adı, bizim dilimizde olduğu gibi çocuklarımız ve torunlarımızın değerliliklerine ve saygılarına onur kazandıracaktır. Yüksek kişiliğinize tekrar tekrar arzı tazimat eylerim.”

Gazi'nin Yanıtı

Müftü efendiyi de dinleyen Gazi, şu söylevi vermişlerdir:

“Sayın baylar, bu gece İzmir halkını hakkıyla temsil eden değerli kurulunuzun karşısında bulunmak, benim için büyük bir mutluluk olmuştur. İzmir halkının geçen kez olduğu gibi özellikle bu kez de hakkımda gösterdiği içtenlikli gösterilere karşı duyduğum memnunluğu doğrudan doğruya kendilerine söylemek olanağı bulunmadı. Fakat bunu sizlere arz etmek ve sizlerin aracılığıyla bütün halkın bilgilendirilmesinin olanaklı olabileceğini sanıyorum.

Söylenen sözler arasında özellikle ulusun ve kahraman ordularımızın elde ettiği başarılarla utkuları, benim kişiliğimde temsil edilmiş görmekten dolayı özellikle teşekkür ederim. Fakat bir noktayı söylemek zorundayım ve bunu çok önemli olarak arz ederim ki, bütün bu başarılar benim eserim değildir ve olamaz. Bütün bu başarılar, bütün ulusun direnmesi ve inancıyla birlikte çalışması sonucudur. Kahraman ulusumuzun ve seçkin ordularımızın kazandığı başarılar ve utkulardır.”

Kişilerin Başarısı, Ulusların Başarısıdır

“Baylar, bir ulus, bir memleket için kurtuluş ve esenlik, başarı istiyorsak, bunu yalnız bir kişiden hiçbir vakit istememeliyiz. Herhangi bir kişinin başarısı o ulusun başarısı demektir. Bir ulusun başarısı, bütün ulusal güçlerin birlikte çalışmaları sonucu elde edilebilir. Buna göre bilelim ki, kavuştuğumuz başarı, ulusun örgütleri birleştirmesinden, işbirliği yapmasından ileri gelmiştir. Eğer bu başarıları, utkuları gelecekte taçlandırmak istiyorsak, aynı temel kurala

dayanalım ve aynı surette yürüyelim. Çünkü başarı, ancak böylece elde edilebilir.”

İlk İzmir Ziyaretlerinin İzlenimleri

“Baylar, bugün İzmir’i dördüncü kez ziyaret ediyorum. Birinci ve ikinci ziyaretlerim çok gamlı ve kasvetli zamanlarda olmuştur. Bunlar, menfaya giderken ve dönerken yaptığım ziyaretlerdir. Üçüncü ziyaretim ise, kahraman ordumuzun düşmanı sonuna değin yendiği, perişan ve yok ettikten sonra buraya ulaştığı, ona karışarak buraya geldiğim zamandır. Bir de şimdi gelmiş bulunuyorum.

Birinci ve ikinci ziyaretlerimde İzmir’in bende bıraktığı izlenim, söylemek gerekirse, diyebilirim ki bu izlenimler, tasalı ve kederli duygularla doludur. Bilmem bu izlenimlerin kaynakları, o zaman egemen olan istibdat yönetiminin bas-kılarında mıdır, yoksa bu güzel memlekette yaşayan insanların içinde adeta onlara karşı egemen, onlara karşı mağrur ve öğünen birtakım insanların bulunuşu muydu, yoksa o insanların bu memleketin insanlarından daha mutlu, daha gönençli, daha zengin oluşu muydu. Fakat, belki hepsiydi.”

Üçüncü Ziyaret ve İzmir’in Kurtuluşu

“Üçüncü kez buraya geldiğim zamanki duygular, önceki duygularla karşılaştıramayacak durumda ve nitelikteydi. İzmir’i arkadaşlarımla birlikte doğudan gelen yol üzerinde Belkahve sırtlarından seyrettiğim zaman, İzmir’in güzel koyu, ittifak devletlerinin savaş gemileriyle dolu, sokakları hala düşman ayakları ile çiğneniyor, top mitralyöz ve tüfek sesleri işitiliyordu. Bir gün sonraydı ki, içeriye girdik. Hala

şehrin güneyinde toplanıyor, zavallı insanlar, buranın iyi insanları düşmanın zararını çekiyorlardı. Bu izlenimleri özetlemek gerekirse, diyebilirim ki, hem üzüntü, hem de sevinç ile karışık. Üzgünüm çünkü, düşman üç buçuk yılda yaptığı zulüm ve kötülükler ile yetinmiyordu. Aynı zamanda bir programa bağılı olarak, bu güzel kentin en güzel yerlerini yakıyordu. İzmir, alevler, dumanlar içindeydi. Bütün halk, bu acıklı durum karşısında doğal olarak üzgündü. Gözlerinde yaşlar vardı. Ben, bu üzüntülere katılmaktan kendimi engelleyemezdim. Ancak küçük bir araştırma ile anladım ki, halkın bu gözyaşları yangından, harabeden değildi. Bu yangının, onlar için hiçbir etkisi yoktu. Belki onların gözlerinde muzaffer ordularımızın kendilerini kurtarmış olduğunu görmekten doğan sevinç gözyaşları vardı.”

Acı Anılar

“Efendiler, bu güzel beldenin Yunan ordusuna teslim edildiğı günü hep birlikte anımsayalım. Ben, o gün kesilen insanların kanlarından ve kent halkının feryat ve figanlarından birçok şeyi araştırmak istiyorum.

Biliyorsunuz, bütün düşmanların kışkırtması, isteklendirmesiyle bu güzel İzmir’e giren düşman, aynı zamanda İstanbul’da bir hükümdarın, bir Babıalı’nın ve şimdi yemek yediğimiz bu konağın içindeki bir mümessilin katılması ve sessizliğı ile karşılanmıştır.

Fakat, İzmir ve yöresinin çok namuslu ve yurtsever ahalisi, hiçbir zaman bu hükümdar ve onun düzeni ile, onun mümessili ile birlikte olmadı, olmak istemedi ve olamazdı. Onun için hemen Reddi İlhak adıyla kurduğı dernek aracılığı ile

bütün ahaliyi yurt savunmasına çağırđı. Bu vesileyle o derneğin adını saygıyla anmayı bir ödev sayarım.”

Namus Cephesi

“Bu girişim, düşman karşısında bir Namus Cephesi oluşmasına neden oldu. Denilebilir ki, bu cephe, çok büyük, maddi olarak da çok güçlü değildi. Fakat çok yüksek namus ve manevi gücü vardı. Kuşku yok ki bu namus cephesi, bütün memleket için bir çağrı ve özendirmeydi. Bunu oluşturan insanlar, pek iyi biliyorlardı ki, bütün yurttaşlar bu cepheye koşacaktı. Gerçekten de öyle oldu. Bu, ulus gerçeği anladı. İşbirliği etti ve bu cephenin güçlenmesine koştu. Ancak, düşmanlarımız bunu anlamışlar ve buna olanak ve fırsat vermemek için, hemen o namus cephesine saldırmışlardı.

Baylar, namus cephesi hiçbir zaman yıkılmaz, yenik düşmez. Buna göre o cephe de yıkılmamış, yenilmemiştir. Belki memleketin ve ulusun, gereksindiği zamanı kazandırmak üzere, biraz geriye çekilmişti. Doğal olarak bu memleket ve ulus için zararsız oldu denilemez, bir süre için güzel yerlerimiz düşmanın ayakları altında çiğnenmeye mahkum olmuştur. Bu görünüm karşısında ulusun üzülmeyeğini söylemek doğru değildir. Ve ancak, bu üzüntü ulusun dayanma gücünün pekişmesine ve görevi sürdürmesine, sonunda da düşmanları sonuna kadar kırmak konusundaki kesin kararına engel olamadı. Ulus, çalışmasını sürdürdü. Düşman bütün bu çalışmaları her ne olursa olsun, bozmak için durmadan o cepheye, o Namus Cephesi’ne saldırıda ısrar etti.”

Fakat Bir Gün Geldi ki

“Fakat bütün bu saldırılar ulusun sarsılmaz inanı ve direnmesiyle ve öz evlatlarından oluşan kahraman ordusunun direnişi ve gözüpekliği önünde acı, şiddetli ve darbelerle iade edildi. Birinci İnönü oldu, Sakarya oldu, en sonunda da ulus ve ordu, artık düşmanı yok etmek için gerekli gücü, kudreti ve bütün hazırlıkları almış ve yapmış bulunuyordu. Bundan sonra olanların sonuçları bütün dünyaca bilinen bir hareketti. İşte üçüncü kez gelişim böyle bir başarının ve böyle bir utkunun meyvelerini toplamak içindi.

Baylar, bir dönem biliyoruz ki, İzmir’i, yalnız İzmir’i değil bütün yurdu; İzmir ahalisini, yalnız İzmir ahalisini değil, bütün ulusu düşmanların eline av olarak veriyordu. Ve bundan üzüntü duymadıklarını, duygulanmadıklarını ileri sürersek doğrudur.

Kişisel Saltanat, Ulusal Saltanat

“Fakat yine bir dönem yaşıyoruz ki, bütün bu dışsal düşmanlarla görüş birliğine vararak yurdu ve ulusu yok etmeye kararlı olan bir yönetimin çalışmasına karşın, sonsuz yoksulluklar içindeki yurdu düşmanın, düşmanların kirli ayaklarından kurtarıyor, ulusa, memlekete büyüklük, onur, namus kazandırıyor ve başarılar, utkular veriyor. O da bir dönemdir. Buna göre bu iki dönem arasındaki ayrımı gözlerimizle görüyoruz ve o ayrım ellerimizle tutacak kadar da maddiyet kazanmıştır.

Baylar, bu iki dönem arasındaki ayrım çok büyüktür. Birinci dönemle ilgili tarihsel olayları anlatmak çok uzun sürer. İkinci dönemin öyküleri de çoktur. Ne var ki, ayrımı

görmek için çok güç harcamaya gerek yoktur. Bununla anlayabiliriz ki, bu memleketin gereksinimine ve bu memleketin toplumsal yapısına, toplumsal yaşamına en çok en güzel uyan yönetim biçimi, bugünküdür. Geçen ve tarihe karışan yönetim biçiminin son zamanlardaki adı ve biçimi meşrutiyet biçimiydi. Yalnız beş altı yüzyıl değil, bütün Türk tarihini karıştırdığımız her zamanda memleketi harabeye çeviren, ulusu hiçbir zaman kendi mutluluğu ile uğraşmaya müsaade etmeyen serseri bir yönetimdi ve o yönetim, kurduğu devletleri tarihe gömmek zorunda ve mahkumiyetinde kalmıştır. Oysa bugünkü yönetim, ulusun egemenliğini kayıtsız ve şartsız kendi elinde bulunduruyor.

Ulusun yazgısını doğrudan doğruya şunun, bunun elinde değil, kendi elinde tutuyor. Öyle bir yönetim, elbette bu ulusun onuruna, namusuna ve mutluluğuna daha uygun düşer. Egemenliği kayıtsız ve şartsız ulusun elinde tutan bir yönetim dedim. Gerçekten de baylar, bugün dünya yüzünde egemenlikle bu denli ilgilenen, onu gerçekleştiren hiçbir yönetim biçimi yoktur. En çok gelişmiş ve uygarlaşmış yönetimlere bakınız, onlarda da kusur o denli büyüktür ki, bugün bizim içinde bulunduğumuz biçime gelebilmek için salt yeniden bir devrim yapmak zorunda kalacaklardır.

Kayıtsız ve şartsız sözleriyle açıklanan egemenliği, ulusun elinde tutmak demek, bu egemenliğin bir zerresini, sınıfı, adı ne olursa olsun, hiçbir makama vermemek, ver-dirmemek demektir. Bununla amaçladığım anlamı kolayca anlayabilirsiniz.”

Daha Çok Adımlar Atacağız

“Baylar, henüz kurtulmuş değiliz; atılan adımlar, bundan sonra atılması gereken adımların başlangıcıdır. İnsan, başlangıçta iken sonuca ulaştığını savlarsa, dünyanın en derin aymazlıkları içinde kendisini koşar görür. Biz daha çok adımlar atmak zorundayız. Bu adımlar hem çok çabuk, hem de uzun olmalıdır. Buna göre bu adımları doğru, belirlenmiş bir doğrultuda atabilmek için, kendi yazgımıza kendimizin egemen ve sahip olmamızda zorunluluk vardır.”

Lozan Barış Konferansı’nda

“Ulusumuzun işbirliği sonucu olmak üzere ve ordularımızın parlak ve çok kesin utkularının doğal sonucu olmak üzere, Lozan Barış Konferansında çalışan delegelerimiz kurulunun ulaştıkları ortam, kesin ve ciddi bir ortamdır, ciddi bir aşamadır. Çok umulur ki, bu aşama, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti’nin isteği gibi sonuçlansın. Fakat bizim için barış demek, gerçek yaşamımızın sağlanmasına yarayan nedenleri elde etmektir.

Bu nedenlerin dışında kalarak barış yapmak, kendi kendimizi aldatmak olur. Ulusumuz çok aldanmıştır ve yüzyıllardır aldatılagelmiştir. Bu aldatılmak yüzünden katlandığı felaketleri birer birer anımsamaktadır. Artık aldanmamaya karar vermiştir. Artık hukukunu hiçbir suretle, hiçbir biçimde, hiçbir kimseye vermemek kesin niyetindedir. Buna göre, bizi aldatmamak koşulu ile barış yapmaya hazırız ve çok umuyoruz ki, insanlık ve uygarlığın gerçek isteği olan bu insancıl istek, o uygarlık ve o toplumsal kurulu temsil eden kurullarca da kesinlikle kabul edilecek ve ortak bir sonuca

ulaşma olanaklı duruma gelecektir. Gerçekte, bu sonuç elle tutulur, gözle görülür biçimde elde edilmiştir. Yalnız, bunun resmi deyimi kalmıştır. Bunu, umutla bekliyoruz. Hiçbir zaman da bu umudun kırılmasına biz neden olmayacağız.”

Gazi’nin Son Sözleri

“Baylar, son söz olmak üzere şunu bildireyim ki, İzmir ahalisi çok aydındır, çok çalışkandır. Fakat, aydın olmayı yararlı kılabilmek için dediğim gibi kendimize egemen olmak ve benliğimizi korumak gerekir. Bugünkü yönetim biçimini çok kıskanç olarak bütün ulus koruyacaktır. Bu memleket ahalisinin bu yeteneği taşıdığını ve sonuna değin taşıyacağına kesinlikle inanıyorum ve bundan dolayı geleceğe iç rahatlığı ile bakıyorum.”

Gazi’nin bu söylevleri çoğu kez hararetle, doğrulayıcı biçimde alkışlanmıştır. Şölenin bitiminden sonra, Gazi, Vali Bey’in odasına çekilerek birçok kişiyle söyleşide bulunmuşlar ve saat on bire doğru mülki ve askeri üst düzey yetkililerce uğurlanarak kalacakları yere gitmişlerdir.

Gazi’nin İzmir’de Gazetecilere Demeci ‘Gazi’nin Ulusal Egemenlikle İlgili Görüşleri’

İzmir, 31.1.1923 – (A.A.) – Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Başkomutan Gazi, İzmir’de yayınlanan Anadolu, Ahenk, Sadayı Hak, Şark ve Yeni Turan gazetelerinin baş-yazarlarını ayrı ayrı kabul ederek iç ve dış siyasetimizle ilgili olarak yazarlarca sorulan sorulara yanıtlar vermişlerdir.

Gazi'nin Anadolu Gazetesi'ne verdiği demeçte Lozan Konferansı görüşmelerinde, son günlerde hoşla gitmeyen bir aşamaya girdiğinden söz ederek demişlerdir ki:

“İttifak devletlerinin henüz Türkiye'nin ve Türkiye halkının varlığının ve gelişmesinin kesin olduğu zorunlu koşulları kabul ve onaylayıcı bir görüşe gelmedikleri anlaşılıyor. Bütün uygar uluslar ve memleketler için hiçbir vakit söz konusu edilmeyecek birtakım bağımsızlık zedeleyici istekleri, Türkiye için caiz görmekte olan ittifak devletlerinin gösterdiği inat ve direnme, bütün dünyanın hayretle ve garip karşılayabileceği niteliktedir.

Türkiye çıkarlarının karşısında olmada Fransız ve İtalyan delegeleri İngiliz delegeleriyle sanki yarış ediyor gibidir. Türkiye tam bağımsızlığını sağlayacak bir barış ister; bu sağlanmadıkça dünya uygarlığının insancıl duygusuna ve memleket ve ulusumuzun gücüne ve kudretine dayanarak, insanca yaşayabilmek için gereksindiğimiz yaşamsal nedenleri ve bağımsızlığı sağlayıncaya değin başladığımız işi sürdüreceğiz.

Ulusun ciddi kararı budur. Ulusumuz, bu kararını her şeye karşın uygulamak için her türlü önlemleri güvenle almış bulunuyor.”

Halk Fırkası (CHP)

Sonra, halk ile buluşmalarından edindiği izlenimlere ve Halk Fırkası'na sözü getirerek buyurmuşlardır ki:

“Gezdiğim yerlerde halkın çok içten ve yürekten gösterilerine tanık oldum. Bundan olağanüstü duygulandım.

Birkaç gün kalma fırsatına kavuştuğum yerlerde doğrudan doğruya halk ile söyleşilerde bulundum ve tümünden anladım ki, halkımız çok uyanık ve dikkatli bir durumdadır.

Bir devlet tam bağımsızlığına, ulus kayıtsız ve şartsız egemenliğine malik ve sahip bulunmadıkça o devlet ve ulus için yaşam, gönenç ve onur olamayacağı kanısını taşıyan ulusumuz, bu gerekleri yerine getirmedikçe yaşamanın olanak dışı olduğuna inanmıştır. Ulusumuzun bütün gerçekleri anlamakta gösterdiği olgunluk ve yetenek öğrenmeye değerdir.

Artık bu ulusu tutsak, bu memleketi sömürge ya da yurtluk yapma hevesinde bulunanların ne büyük bir aymazlıkta oldukları anlaşılır. Memleketin isteklerine ve gerçek gereksinimlerine tümünden uygun bir barış yaptıktan sonra geçmişin zararlarını az zamanda çabucak ve güvenle gidermek zorundayız. Özellikle ekonomi ve teknik alanlardaki çalışmasında çok büyük azim ve çaba gerekmektedir. Bu etkinlikleri temelli ilkelere dayandırmak ve doğru yönlerde sürekli kılabilmek için, bütün ulusun etkinlik ve çabasını uyumlu ve verimli kılmak amacıyla, barıştan sonra Halk Fırkası (CHP) adı altında bir siyasal örgüte gerek olduğu kanısındayım. Bence, bizim ulusumuz, birbirinden çok değişik çıkarlar izleyecek ve bu bakımdan birbiriyle savaşım durumunda bulunacak çeşitli sınıftan oluşan bir toplum değildir. Bugün bulunan sınıflar, birbirine gerekli niteliktedir. Buna göre, Halk Fırkası, bütün sınıfların hukukunu, gelişme nedenlerini ve mutluluğunu sağlama ile uğraşacaktır. İzmir’de halk ile genel bir söyleşi yapmaya fırsat bulursam, bu konuda daha çok açıklama yapabilirim.”

Ulusal Egemenlik Sonsuzdur

Yazarın, ulusal egemenliğin bir koşula bağlı olup olmadığı ile ilgili sorusuna da, ulusal egemenliğin hiçbir koşula bağlı olmadığını söyleyerek demişlerdir ki:

“Anayasa bunu üstlenmiştir. O yasa ki şunun bunun koyduğu bir yasa, bir metin olmayıp yazılmadan önce bir ulusun yüksek çoğunluk ve davranışlarıyla saptandıktan sonra, üç yılı aşkın bir süre başarıyla uygulanmıştır. Bu yasanın temel maddelerini bozmadan herhangi bir makama hak ve yetki vermek olanaksızdır.

Anayasa’nın birinci maddesine göre, egemenlik kayıtsız ve şartsız ulusundur. Ulusumuz, hiçbir noktasının her ne biçimde ve anlamda olursa olsun, değiştirilmesine izin vermemektedir. Çünkü, ulusumuzca bu temel ilke, Kur’an hükmü derecesinde önemlidir. Çünkü, bu esaslar doğrulanmaktadır.”

Yeni Seçimler Ne Zaman?

Yazar, seçimlerin ne zaman yapılacağını sormuş, şu yanıtı almıştır:

“İttifak devletler barış yapmayı engellemezlerse, barış koşulları Meclisçe onaylandıktan sonra, Meclis’in yüklendiği onur ve başarıyla yapmakta olduğu tarihsel görev sona erecektir. Böylece de ulusal amacın elde edilmesine değin, Meclis’in toplanmasını gerektiren geçici maddenin gereği yapılacaktır.”

GAZİ'NİN İZMİR'DE İKİNCİ BÜYÜK SÖYLEVİ

İZMİR HALKI İLE
ALTI SAAT SÜREN BİR SÖYLEŞİ

İzmir, 3.2.1923 (A.A.) – Gazi, dün sabah saat iki buçukta İktisat Kongresi için hazırlanan eski gümrük binasında halk ile söyleşide bulunmuşlardır. Salonu dolduran kadın, erkek dinleyicilerin sayısı beş-altı bini aşkındı. Gazi, söyleşide söze şöyle başlamışlardır:

“Sayın İzmir halkı, değerli hemşehrilerim, sizi böyle yakından selamlamak, benim için bir mutluluktur. Gerek bundan beş-altı ay önce muzaffer ordunun içinde geldiğim vakit,

gerekse bu kez geldiğimde halkın bana gösterdiği içten sevgiden dolayı çok teşekkür ederim.

Olanak bulunsaydı, teşekkürlerimi bütün İzmir halkına ayrı ayrı sunardım. Fakat, buna maddi olanak yoktur. Duygularımın hemşehrilerime iletilmesini burada hazır bulunarlardan rica ederim.”

Beş Yüzyıllık Atalar Yurdu

“Bayanlar, baylar, İzmir, 500 yıllık bir atalar yurdudur. İzmir bu kadar uzun tarihiyle birlikte coğrafyadaki yeri dolayısıyla da ekonomik ve siyasal çok büyük önem taşır. İşte bunun içindir ki, Türkiye’yi yok etmek isteyen düşmanlarımız, en önce burayı ele geçirmişler, ondan sonra da doğruya ilerlemişlerdir.

İzmir’in işgali, ulusun yüreğinde derin yaralar açmıştır. Herkes İzmir için feryat etmiştir. İzmir; halkının acılarını, feryatlarını, azim ve imanını deyimlemek için bir parola olmuştur. Çeşitli bakımlardan çok değerli olan İzmir, elbette düşman elinde kalmazdı, nitekim kalmadı.”

Gazi’ye Sorulan Sorular

Gazi’ye üçü kadın olmak üzere 19 kişice otuzu aşkın soru sorulmuştur. Yeni Türkiye devletinin şimdiki temelleri, kadınların toplumsal yaşamdaki yerlerinin nasıl olması gerektiği, Barış konferanslarındaki görüşmeler, tarım, ticaret ve endüstrinin ilerlemesi, Halk Fırkası’nın bağlı kalacağı ilkelerle öteki konuları içeriyordu, bu konular:

Halkça, Kardeşçe Söyleşi

“Baylar, ben, şimdi burada hazırlanmış bir söylev verecek değilim. Amacım halkça, kardeşçe söyleşide bulunmaktır.

Bu dakikada söyleşiye katılan, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı ve Başkomutan değildir. Sade bir milletvekili ve sizi çok seven hemşehriniz Mustafa Kemal’dir. Buna göre, benden ne istiyorsanız, neler öğrenmek istiyorsanız, serbest olarak, çekinmeden sormanızı rica ediyorum.”

Gazi’nin Yanıtları

Gazi, bu soruları saptadıktan sonra, her birine kanıtlarıyla yanıtlar vermişlerdir. Tarihe gömülen Osmanlı Devletinin, Kuruluş başlangıcından günümüze değin çeşitli aşamalarını inceleyerek bu devleti Fatih döneminde Bizans ve Roma İmparatorluklarını devirerek dünyayı elinde tutma peşinde koşan bir Batı siyaseti, Yavuz döneminde İran, Suriye ve Mısır’a dönülerek bir İslam Birliği siyaseti, Kanuni zamanında ise, hem Doğu hem Batı siyasetinin izlendiğini görüyoruz. Ne var ki, hiçbirinde başarı sağlanamayarak, memleketin birincil ögesi olan Türk ulusunun felaketine neden olmuştur. Yeni Türkiye devletinin, bu siyasetlerden hiçbirini benimsemeyerek ulusal sınırları içinde ulusun gönenç ve mutluluğuna dayalı bir siyaset izleyeceğini ve izlemekte olduğunu söyledikten sonra, sözünü kadınların toplumsal yaşamdaki yerlerine getirerek demişlerdir ki:

Her Şey Kadının Eseridir

“YaratılıŖta insanlar ikiye ayrılır. Bunlar birbirinin ayrılmaz gerekleridir. Adem ile Havva’nın nasıl yaratıldıkları ile ilgili görüşler deęiŖiktir. Bunlardan söz etmeyeceğim. Ondan sonraki dönemlerden başlayacağım. Ŗuna inanmak gerekir ki, yeryüzünde gördüğümüz herşey kadının eseridir. Nitekim, hepimiz padişahlıkla ilgili kuruntuya dayanan bilgiler edinmiştik. Bu bilgiler, anneannelerimizin yaptıkları yanlış ve kötü telkinlere dayanmaktadır. Bir toplum, cinsinden yalnız bir bölümünün çağdaş gerekleri kazanmasıyla yetinirse, o toplum yarıdan çok güçsüz demektir. Bir toplum ilerlemek ve uygarlaşmak isterse, bu noktayı temel kural olarak benimsemek zorundadır.

Toplumumuzun başarısızlığının nedeni, kadınlarımıza karşı gösterdiğimiz ilgisizliktir. Başarısızlık bu ilgisizlikten doğmaktadır. İnsanlar, dünyaya yaşayabilmek istedikleri kadar yaşamak için gelmişlerdir. Yaşamak demek, etkinlik demektir. Öyle ise, bir toplumun bir bölümü etkinlikte bulunurken, öteki bölümü hareketsiz kalırsa, o toplum felç olmuş demektir.

Bir toplumun çalışması ve başarılı olması için, çalışmanın ve başarılı olmanın bağlı olduğu bütün nedenleri ve koşulları kabul etmesi gerekir. Bundan dolayı bizim toplumumuz için, bilim ve teknik gerekliyse, bunları aynı ölçüde hem erkek, hem de kadınlarımızın kazanmaları gerektir.

Bilinmektedir ki, her aşamada olduğu gibi toplumsal yaşamda da işbölümü vardır. Bu genel işbölümü arasında kadınlar, kendilerine düşen görevi yapacakları gibi, aynı zamanda toplumun gönenci, mutluluğu için çok gerekli

olan genel çalışmaya da katılacaklardır. Kadının ev işleri, en ufak ve önemsiz görevidir.”

Kadının En Büyük Görevi

“Kadının görevi analıktır. İlk uyarıların verildiği yerin ana kucağı olduğu düşünülürse, bu görevin önemi iyice anlaşılır. Ulusumuz güçlü bir toplum olmayı yeğlemiştir. Günümüzün vazgeçilmez gereklerinden biri de, kadınlarımızın her konuda yükselmesini sağlamaktır. Bu nedenle kadınlarımız da bilgin ve teknolog olacaklar ve erkeklerin geçtikleri bütün öğretim basamaklarından geçecekler, yararlanacaklardır.

Sonra kadınlar, toplumun yaşamında erkekleriyle birlikte işe koyularak başarı için onlara destek vereceklerdir.”

Doğru Bir Sesleniş Yöntemi

“Baylar, bağışlayınız, bir noktayı açıklamak için biraz duracağım. ‘Efendiler’ dediğim zaman, hanımefendiler ve beyefendiler demektir. Kolaylık olsun diye ve hanımlara efendilerin tam birliğini söylemek için bu yöntemi uygun gördüm.

Düşmanlarımız bizi, dinin etkisi altında kalmakla suçluyorlar ve duraklama ve gerilememizi buna bağlıyorlar. Bu, yanlıştır. Bizim dinimiz hiçbir vakit kadınların erkeklerden geri kalmasını istememiştir. Tanrının buyurduğu şey, erkek ve kadın Müslümanların birlikte bilgi ve tekniği aramak, nerede bulursa oraya gitmek ve onunla donanmak zorundadır.

İslam ve Türk tarihi incelenirse görülür ki, bugün kendimizi bin türlü yasakla çevrilmiş gördüğümüz, sandığımız şeyler

yoktur. Türk toplumsal yaşamında bilim olarak, teknik olarak ve öteki konularda kadınlarımız erkeklerden kesin olarak geri kalmamışlardır, belki daha ileri gitmişlerdir.”

Kadın ve Erkeğin Durumu

“Bugün bu memleketi gözden geçirelim. Göreceğimiz iki aşama vardır. Birisi tarlalarda erkeklerle birlikte çalışan, eşeklerine binerek öteberi satmak için kasabalardaki Pazar yerlerine giden, oralarda yumurtalarını ve tavuğunu, buğdayını satan ve ondan sonra gereçlerini kendisi satın alan, köyüne dönen ve genel çalışmasında kocalarına, kardeşlerine yardım eden kadınlar... Ben, bu kadınlar arasında kocalarından daha iyi hesap yapanlarına rastladım.”

Akşehir Yöresinde Bir Köyde

“Bir gün Akşehir yöresinde bir köye gittim. Çok yağmur yağıyordu ve soğuk vardı. Kendimi belli etmeyerek bir evin önünde duran bir kadına:

– “Hemşire, yağmur var, soğuk da var, beni kabul eder misiniz?” dedim. Hiç duraksamadan:

– “Buyurun” dedi ve beni bir odaya aldı. Odada ateş olmadığı ve yeni bir ateşin yakılması uzun bir zaman alacağından;

– “İsterseniz bizim bulunduğumuz odaya gidelim. Orada hazır ateş var” dedi. Gittik sonradan birkaç erkek ve kadın da geldi. Birlikte konuşmaya başladık. Konuşurken bana, en önemli soruları soranlar kadınlar oldu. Askerin durumu, düşmanın hali, en önemli düşmanın hangisi olduğunu sorular. Bunları sorarken hiçbir telaşa, koşula bağlı kalmaya

gerek görmediler. İnsanca konuştular, fakat sonradan benim kim olduğumu anlayınca telaş gösterdiler ve söyledikleri şeylerden kendilerine bir zarar gelebileceğini sanarak korktular. Çünkü, şimdiye kadar resmi bir adamla açıkça konuşmayı büyük bir kusur saymışlardı.”

Cehalet Varsa Geneldir

“Baylar, memleketimizde cehalet varsa geneldir. Yalnız kadınlarımızda değil, erkeklerimizde de vardır. Başka görünüme kasabalarda kentlerde rastlıyoruz. Bu da, çoğu kez, yabancı romanlarında okunan kafes söylenceleridir. Kuşku yok ki, bu çirkin görenek ya da gelenekleri genelleştiren saraylar olmuştur.”

Örtünme Sorunu

“Kasaba ve kentlerde yabancıların dikkati, en çok örtünme üzerinde saptanıyor. Buna bakanlar, kadınlarımızın hiçbir şey görmediklerini sanıyorlar. Bununla birlikte, din gereği olan örtünme, kısaca söylemek gerekirse, denilebilir ki, kadınların sıkıntısını gerektirecek ve töreye aykırı olmayacak örtünme biçimi, kadınları yaşamından, varlığından soyutlayacak bir biçimde olmamalıdır. Bu konuda son söz olarak diyorum ki, bizi atalarımızın adam etmeleri gerekirdi. Onlar edebildikleri kadar etmişlerdir. Fakat, bugünkü düzeyimiz, bugünkü gereklere ve temel gereksinimlere yeterlidir. Başka düşüncede, başka yetkinlikte adamlara gereksinimimiz vardır. Bunları yetiştirecek bundan sonraki analarımızdır.

Bu açıklamamın bağımsızlığını, onurunu, yaşam ve varlığını sağlamak ve sürdürmek için ilke olarak benimseyen

yeni Türkiye devletinin, temellerinden birini oluşturması gerekir, inşallah oluşturacaktır”

Yeni Türkiye Devletinin Temelleri

Bundan sonra, yeni Türkiye devletinin temelleriyle ilgili açıklamalarını sürdürerek, dünyadaki hükümet biçimlerini anlatmışlardır. Bu arada birçok düşünürün ve yüksek zekaların en uygun biçim olarak arayıp bulamadıkları biçimi ulusumuzun bulduğunu ve uyguladığını söylemiş ve demişlerdir ki:

“Bütün cihan görmüş ve anlamıştır ki, Osmanlı İmparatorluğu tarihe karışmıştır. Ulusumuz yeniden bir devlet kurmuştur ki, adına ‘Türk Devleti’ derler. Bu devlet Türkiye Büyük Millet Meclisi ve onun Hükümetince yönetilir.

Osmanlı Devleti ne yazık ki ölmüştür, Babıalı Hükümeti de ne yazık ki ölmüştür. Bağışlayın, yanlış söyledim. Ne yazık ki demeyecektim, öğünerek diyecektim. Çünkü onlar ölmeselerdi ulusu öldüreceklerdi. Sonra durmadan aşağılanmaya, saldırıya uğrayan Meclisi Mebusan da ölmüştür. Onun yerine, Meclisi Mebusan değil, Türkiye Büyük Millet Meclisi geçmiştir.”

Herhangi bir harekete karşı olan tepkilere sözü getirerek demişlerdir ki:

“Unutulmamalıdır ki, ulusun egemenliğini bir kişide ya da sınırlı sayıdaki kişilerin elinde bulundurmakta çıkar gözeten bilmez, aymaz insanlar vardır. Hükümdarlar, kendilerini bilinmez bir gücün temsilcisi gibi tanırlar ve bundan zevk alırlar. Fakat, onların çevrelerindeki çıkarıcılar, bunu din

kisvesine büründürerek bütün ulusu kandırmaya, yoldan çıkarmaya çalışırlar. Nitekim şimdiye değin çalışmışlardır. Sonra, ulusun kulağı bu şakımlarla dolar ve telkinleri din gereği imiş gibi benimser. Bu gibilere gerici ve bu harekete de gerici denir.

Yakın tarihimizin aşamalarını incelersek, birçok örneklerine rastlarız. Fakat, buna bütün dünya inanmalıdır ki, ulusumuzu bu gibi telkinlerle yoldan çıkarmak ya da aymazlığa sürüklemek olanağı kalmamıştır. Fetva ile ya da şu, bu gibi telkinlerle ulusu gericiliğe itmek isteyenlerin yeri zindan olacaktır. Kesinlikle ve çekinmeden söylerim ki, ulusal egemenliğimizin bir zerresini şu ya da bu biçimde bağlantılı yapmak isteyenler, en koyu gericidir. Öyle olanlara karşı ulusun yapacağı şey, onları parçalamaktır.” (*Şiddetli ve sürekli alkışlar*)

Barış Sorunu, Lozan Konferansı

Gazi, Anayasa’nın kimi maddelerini çözümleyip açıkladıktan sonra, barış sorununa geçerek demişlerdir ki:

“Konferanstaki görüşmelerin son günlerdeki görünümü, bütün ulusta ve memlekette olumsuzla daha yakın düşüncelerin doğmasına neden olduğu için, bir iki söz söylemek istiyorum.

Biz, konferansa büyük iyi niyetle ve barış ve dinginliğin bir an önce geri gelmesini sağlamak konusundaki ciddi arzumuzla gittik. Bu arzumuzun ciddiyetine, memleketimizi bayındırlaştırmak, ulusumuzu mutluluğa, gönence ulaştırmak konusundaki kesin azmimizden daha belirgin bir kanıt olamaz. Savaşmamız, yaşamamızı koruma zorunluluğundan

ileri gelmiştir, gelmektedir. Oysa, karşımızdakilerde aynı içtenliği bulamadık. Bizim görüşümüzle onlarınki arasında büyük ayrımlar vardı. Bu kez, o ayrımların giderilmediğini gördük. Biliyorsunuz ki, Batı dünyası, Osmanlı Devletini yıkmak için, ortaya ‘Şark Meselesi’ adıyla bir sorun çıkarmışlardı. Batı, öyle sanıyordu ki, Osmanlı Devletini yıkmakla onu oluşturan birincil öğeyi de yıkacaktı. Gerçi birincisinde başarılı oldu. Fakat, ikincisinde olamadı ve olamayacaktır. Batı dünyası hala bir gerçeği görmek ve kabul etmek istemiyor ki, o da, eski Osmanlı Devletinin çöktüğü ve yok olduğu, onun yerine yeni Türkiye devletinin ortaya çıktığıdır. Türk ulusu, kendi adıyla anılan bir devlet kurmuş, yeniden ortaya çıkmıştır. Bu ortaya çıkışta, ulusun azim ve kudreti en büyük etmen olmuştur.”

Zulümden ve Zalimden Öç Alma

“İşte Türk Ulusu bu niteliklerini şimdiye değin zalimlerden ve acımasızlıklar yapanlardan öç alarak kanıtlamıştır. Öç almaktan söz ettiğim zaman, bunun, Osmanlı Devletinin ortaya çıkışı öncesinde olduğu gibi birtakım ulusların üzerine saldırılması olduğu anlaşılmasın. Bizim öcümüz, zalimlerin zulmüne karşıdır. Onlarda zulmetme duygusu sürdükçe, bizde de öç alma sürecektir.” (*Alkışlar*)

Gazi, daha sonra Musul, adli ve mali kapitülasyonlar ve boğazlar konularında çıkarılan güçlükleri açıklamışlardır. Bu devletlerin, son günlerde delegasyonumuza bir anlaşma projesi verdiklerini, delegasyonumuzun da buna karşı bir projeye yanıt vereceğini bildirmişler ve demişlerdir ki:

İttifak Devletlerinin Çıkardıkları Güçlükler

“İttifak devletlerin bize önerdikleri anlaşma projesi, tam bağımsızlık isteyen ulusumuz için hiçbir vakit kabule değer görülemez. Biz, barış istiyoruz! Dediğimiz zaman, tam bağımsızlık, istiyoruz dediğimizi herkesin bilmesi gerekir. Bunu istemeye hakkımız ve kudretimiz vardır. On yıl, yirmi yıl sonra horlanarak ölmektense, şimdiden onur ve namusumuzla ölmeyi yeğleriz.” (*Şiddetli alkışlar ve hay hay ... sesleri*)

Bundan sonra da Rusya ile olan ilişkilerimizin dostluk ve içtenlik temellerine dayalı olduğundan ve Avrupa devletleriyle Balkan hükümetlerinin durumlarından söz etmişler, daha sonra köylülerimizin her konuda aydınlatılması ve gönenç ve ilerlemelerinin sağlanması ile milli eğitim programının ekonomimiz gereklerine göre düzenlenmesi gerektiğini açıklamışlardır.

Medreselerle İlgili Bir Soru

Gazi, medreselerle ilgili bir soruya şu yanıtı vermişlerdir:

“Bizde, en çok göze batan bir konu vardır ki, herkesin bu gibi konulara değinmekten sakındığı, çekindiği görülür. Medreseler ne olacak? Evkaf ne olacak? Denildiği zaman hep bir direnmeyle karşılaşsınız. Bu direnmeyi yapanlar, özendirenler, hangi yetki ile bu en ussal, en doğal konuyu karıştırdıklarını sormak gerekir. Bizim dinimiz en ussal, en doğal bir dindir, bundan dolayıdır ki son din olmuştur. Bir dinin insan doğasına uygun olması, usa, tekniğe ve mantığa uygun düşmesi gerekir. Dinimiz, bunların hepsine uygundur.

İslam toplum yaşamında hiçbir kimsenin özel bir sınıf olarak varlığını sürdürme hakkı yoktur. Bizde ruhanilik de yoktur. Kendilerinde böyle bir hak görenler, dinsel hükümlere uygun harekette bulunmazlar. Bizde ruhanilik olmadığı için hepimiz eşitiz. Dinimizin hükümlerini eşit olarak öğrenmek zorundayız. Her bireyin dinini, din duygusunu, imanını öğrenmek için bir yer vardır, orası da okuldur.”

Daha sonra medreselerin bugünkü verimsizliğinden, bu konudaki inceleme ve teftişlerinden esinlenerek, biraz da, Arapça öğrenmek ve Arapça öğretimde bulunmak zorunluluğunun doğurduğu güçlüklerden ve zaman yitiminden uzun uzadıya söz ederek demişlerdi ki:

Bilgi Kaynaklarımız Bir Olmalıdır

“Ulusumuzun, memleketimizin bilgi kaynakları bir olmalıdır. Bütün memleket evlatları, kadın, erkek hep oradan çıkmalıdır. Fakat, nasıl ki her konuda uzmanlar yetiştirmek gerekiyorsa, dinimizin felsefi görüşlerini incelemek, geniş bilgilenmek, telkin gücüne erişmek üzere seçkin din adamları yetiştirecek kurumlarımız da olmalıdır.”

Halk Fırkası (CHP)

Gazi, Halk Fırkası (CHP) programının, bu konudaki yetkili kişilerce bildirilecek görüşler incelendikten sonra saptanacağını, siyasal partinin, Türk ulusunun gönenç ve mutluluğunu amaçlayacağını söylemişlerdir.

Subaylarla Memurların Görevlendirilmeleri

Gazi, subaylarla memurların ve milis subaylarının nasıl görevlendirileceği ile ilgili soruya da şu yanıtı vermişlerdir:

“Ordumuz, babalarına ve atalarına layık olduğunu göstermiştir. Bundan sonra, ordumuzu daha gelişmiş duruma getireceğiz. Bu da, ordunun gönenç ve mutluluğunu sağlamakla olanaklıdır.

Subaylarımızı, yaşam kaygısı içinde bırakmak hiç doğru değildir. Yaşam dediğim zaman, savaş alanlarında bıraktığımız yaşam sanılmasın. Bizim subaylarımız, bunu öğünç verecek içtenlikle bırakmaya hazırdırlar. Burada yaşamdan anlatmak istediğim, gerek kendilerinin, gerek ailelerinin geçim derdinden uzak bulunmalarını sağlayacak gönendirme olanakları bulmaktır. Bunu sağlamayan toplum, en temelli bir konuda ilgisizlik göstermiş demektir.

Toplumumuz, subayların, askerlerin, devlet makinesini işleten memurlarımızın gönençlerini elbette göz önünde bulunduracaktır.

Milis subaylarına gelince, ordumuzda böyle bir subay sanı yoktur. Yalnız savaş sırasında subaylık san ve yetkisiyle hizmet eden, kahramanlık gösteren birtakım özveriler vardır. Bunlar, ya önceden subaydır, ya da yurtseverlik coşkusuyla subaylık yapmışlardır. Böyle tehlikeli bir sırada yurtseverliklerini kanıtlayanların armağansız bırakılmamaları gerekir. Bunlar, ordunun içinde ya görevlerini sürdürmektedirler, ya da ordu kurulduktan sonra uzmanlıklarına uygun iş bulmuşlardır.

Bunların çoklarını bilirim ki, böyledirler. Fakat, her ne olursa olsun, hizmet edenler, toplumdan büyük ödüller

bekliyorlarsa, kesinlikle doğru bir davranışta bulunmuş olmazlar.

Ulustan çok şey istememeliyiz. Hizmet edenler, görevlerini yapmışlardır. Görevlerini yapmaktan başka bir şey yapmamışlardır.”

Söyleşi Altı Saat Sürdü

Gazi, çeşitli konulardaki soruları saptadıktan sonra, bunlara verdikleri yanıtlarda geniş açıklamalar da yapmışlardır. Bu açıklamalar, hiç durmaksızın saat üç buçuktan dokuza değin sürmüştür. Bu yanıtlarda, çoğu kez sürekli ve içtenlikle alkışlanmışlardır. Söyleşi bittikten sonra Gazi, birçok kişice uğurlanarak konağa gitmişlerdir.

GAZİ AKHİSAR'DA

AKHİSAR'DA BİR ŞÖLENDE

“Devletin dayandığı temeller, bağımsızlık ve ulusal egemenliktir.”

Akhisar 4.2.1923 (A.A.) – Dün gece saat üçte yanındaki-
lerle birlikte İzmir'den ayrılan Gazi, saat on buçukta Akhisar'a
varmışlardır. Kadın, erkek, genç, yaşlı aydınlarımızla kasaba
halkı, yöredeki köylerden ve kasabalardan gelen ahali temsil-
cilerince pek parlak ve görkemli bir biçimde karşılanmışlardır.

Gazinin geçeceği yollara, bütün resmi ve özel yapılara
bayraklar asılmış, çok sayıda zafer takları yapılmıştır. Gazi,
istasyondan komutanlığa kadar yaya ve halkın sürekli *alkışları*
arasında yürümüşlerdir.

Çeşitli yerlerde kız öğrencilerin verdikleri söylevleri din-
lemişlerdir. Geçtikleri yerlerde çok sayıda kurban kesilmiş-
tir. Komutanlıkta bir süre dinlendikten sonra, Belediyeye

giderek, orada kasabanın din adamları, aydınları, tarımcıları, esnafı ile görüşmüş ve kendileriyle söyleşide bulunmuşlardır. Bu söyleşi sırasında, din adamları adına Mekteb-i Kuzat^[5] mezunlarından İsmail Hakkı Efendi bir söylev vererek, düşmanın Akhisar halkına yaptığı zulümleri ve yaptığı cinayetleri anlatmıştır.

Bütün yurdun, Başkomutanın direnmesi ve dehası sayesinde kurtulduğunu, bu yüce hizmetinden dolayı kendisine minnet ve şükran borcumuz olduğunu söyledikten sonra şöyle konuşmuştur:

“Son zamanlarda kimi bozguncuların, din kisvesi altında Hilafet konusundan söz ederek, kamuoyunu saptırmaya ve kuruntuya düşürmek istediklerini öğreniyoruz. Paşam, Millet Meclisi ve onun Hükümeti, Şeriat hükümlerine göre kurulmuştur. Bugünkü yönetimimiz, tümünden dine uygundur. Böyle bozgunculuklar, bizim ordumuzda kesinlikle yer bulamazlar.” demiştir.

Gazi, bu konuşmayı yanıtlamıştır:

“Müftü efendinin sözlerinden çok derin ölçüde duygulandım. Gösterilen iyi duygu belirtilerine, iyi dileklere teşekkür ederim. Dünya bilir ki, memleketin kimi bölümleri düşmanın zulümlerine, işkencelerine uğradı. Sizi kurtarmak için çalışan orduya bütün ulusla birlikte Akhisar ve ahalisinin de bir an duasını esirgemediğini biliyorum.

Baylar, yalnız biz zulüm görmedik. Bütün İslam dünyası zulüm gördü, tutsaklık altında kaldı. Düşmanlar bizi, tutsaklık zinciri altında bırakmak istediler. Fakat, ulusumuzun

[5] Kadı Okulu.

gücü ve direnmesi, onuru zincirleri koparttı. Bağımsızlığını elde eden İslam dünyasının katlanmak zorunda kaldığı zulüm ve yoksulluğun elbette nedenleri vardır. İslam dünyası, dinsel gerçekler içinde kalarak tanrının buyruğunu yerine getirseydi, bu kötü sonuçla karşı karşıya kalmazdı.

Tanrının buyruğu, çok çalışmaktır. Açıkça söylemek gerekir ki, düşmanlarımız daha çok çalışıyorlar. Biz onlardan daha çok çalışmak zorundayız. Gereken, çalışıp boşu boşuna yorulmak, terlemek değil, zamanın gereklerine göre bilim, teknik, her tür buluştan en çok ölçüde yararlanmak zorundayız.

Hepimiz açıkça bilmeliyiz ki, bu konulardaki yanlışlarımız büyüktür. Sizin de anlattığınız, şimdi bildirdiğiniz üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, en meşru, en uygun biçimde kurulmuştur. Dinimizin kabul ettiği ve istediği çok çalışmakla üç buçuk yıllık bir sürede, en uygun biçimdeki önemli sonuçlar elde edilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Hükümeti, pek iyi bilirsiniz ki, Babıalı Hükümeti değildir, eski Osmanlı Hükümeti değildir. Onlar, artık tarihe karışmışlardır.

Düşmanlarımız, Osmanlı Devletini yıkarak bu devlette birincil öge olan Türk ulusunu da yok etmek istiyorlardı. Oysa, Türk ulusu, yeni imanla, kesin bir kararla, bir ulusal dayanma gücü ile yeni bir devlet kurmuştur. Bu yeni devletin dayandığı ilkeler, tam bağımsızlık ve ulusal egemenliktir. Ulus, kendi egemenliğinden bir zerresini bile bağışlamayacaktır, gözünü açmıştır.

Bizim dinimiz, ulusumuzun küçük görülmesine, miskinliğine, aşağılanmasına izin vermez. Tersine tanrı da peygamber

de insanların ve ulusların yüceliklerini ve onurlarını korumalarını buyurmuşlardır.

Her yerde olduğu gibi burada da anladım ki, ulus, egemenliğini koruma konusunda büyük bir direnme gücü göstermektedir. Gerçeği gören ve anlayan ulusumuz, birbirlerine dayanarak, candan ve gönülden çalışarak, gönenç ve mutluluğa erişecektir.”

Gazi'nin bu yanıtından sonra müftü efendi Akhisar halkı adına Gazi'ye “Hoş geldiniz” demiştir. Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin başarısı için dua etmiştir.

Akhisar, 5.2.1923 (A.A.) – Bu akşam yedi buçukta Türk Ocağı'nda Belediye Gazi onuruna bir şölen düzenlenmiştir. Şölende kasabanın aydınları, ileri gelenleriyle askeri ve mülki üst düzey memurları hazır bulunmuştur. Şölenin sonunda Türk Ocağı Başkanı Şemsettin Bey, Gazi'ye seslenerek şu konuşmayı yapmıştır:

“Dünya yüzünde özgür ve bağımsız bir Türkiye görmek istemeyen düşmanlarımız, ateşkesten sonra, Türk dileklerinin gerçekleşmemesi düşü ile bir an için sevindiler. Parçalanmış bir Türkiye, tutsak olmuş ve köleleşmiş bir ulus... İşte onların, biraz daha güç bulan, yaklaştıklarına inandıkları bu idi. Fakat bunlar, kendi isteklerine inandıkları kadar, Türk'ün ölmez gücüne inanmadılar. İşte Türkiye yaşıyor, bugün her zamankinden çok verimle ve güçlü olarak yaşıyor, yaşayacaktır da... Çünkü Türklük öyle bir şansla donanmıştır ki, onun ölüm-kalımı ile ilgilidir. Zor, korkulu bir gün gelirse, onun Gök Tanrısı, önce öz evlatlarından birinin dehasını yaratır. O deha da yöneticileri bir araya toplar. Kimi kez, demir dağları eriterek kurtuluş yollarını bulur. O deha, zamana göre

bir oğlunda belirir. Bugün de tehlikeye düşmüş, yaşamının ve bağımsızlığının elde edilmesi için senin kişiliğinde belirdi.

Kitapların bize anlattığı Bozkurt masalı, şimdi bir gerçek oldu. Belki de zamanın Türklerini yuvarlandıkları felaket çukurundan kurtaran kahraman, düşsel bir varlıktı. Fakat sen, ey sayın kurtarıcı, bugün Türkleri kurtaran gerçek bir dehasın!.. Bu ulusun karanlık gecelerini aydınlık sabahlara ulaştıran, iniltilerini dindiren ve neşe, sevinç günlerine kavuşturan, bütün dünyanın düşmanlığına karşın, bağımsızlık ve yaşamını kurtaran sensin. Akhisar halkı, bugün kurtarıcısına kavuşmakla sonsuz bir sevinç içindedir...”

Gazi, Bu Söyleve Aşağıdaki Yanıtı Vermişlerdir:

“Sayın baylar, Dr. Şemsettin Bey’in memleketi ve Türklük adına söylediği sözlerden olağanüstü duygulandım. Kendimle ilgili olan övücü sözlere özellikle teşekkür ederim.

Baylar, dünyada hiçbir ulus yoktur ki büyük ya da küçük zulümlere uğramamış olsun. Çünkü her ulus yaşamak zorundadır. Yaşamak için de savaşım ilk koşuldur. Şimdiye değin birçok ulus yıkıcı darbeler yemiştir. Bu darbelerin sonucu iki biçimde belirir: Birincisi, benliğini, varlığını yok eder. İkincisi, bu darbeler, yıkıntılara neden olsa bile, ulusun birincil ögesini yok etmez. Bu tür darbelere uğrayan bir memlekette, ikinci sonucun oluşması için, o memleketin dayandığı ulusun çok güçlü olması gerekir. İşte Türk ulusu böyledir.

Türk ulusu, yediği darbeler karşısında varlığını korumuştur. Gerçi dışarıdan gelen darbelerin sonuncusu Osmanlı Devleti’ni yıktı. Ne var ki, birincil öge olan Türk’ü yok edemedi.

Türk ulusunun varlığını sürdürebilmesi için, ne gibi yollara başvurması ve hangi koşullara uyması gerektiği bilinci, yeni bir devlet kurmasına neden olmuştur.

Baylar, gerçekte Akhisar, düşman darbelerinin ilk hedeflerinden biri olmuştur. Fakat, Akhisarlılar bu darbeler karşısında yılmadılar. Hemen bir ‘Namus Cephesi’ oluşturarak özveriyle savaşımaya başladılar. Bundan dolayıdır ki, Akhisarlılar, ulusun yüceltmesine layıktırlar.”

Gazi, Bundan Sonra Da Sözü Lozan Konferansı’na Getirerek Demişlerdir Ki:

“Barışın sağlanması gereği yadsınamaz bir gerçektir. Biz, bunu içtenlikle benimsemiş bulunuyoruz. Karşımızdakilerden de aynı içtenliği bekleyerek utkucu ordularımızı durdurduk. Delegasyonumuzu Lozan Konferansına gönderdik. Fakat, gerçeğin düşündüğümüz gibi belirmesini görmek, henüz olanaksızdır.

Delegasyonumuzdan her gün aldığımız bilgilerin, umutlarımızı güçlendirmesini beklerken, ters sonuçlara tanık oluyoruz. Konferansta gördüğümüz bütün kötü niyetlere ve bizim gösterdiğimiz samimiyete karşın, karşımızdakiler, hala bizi yok etmek istemekte; bize bağımsız bir devlet gibi bakmaktan uzak bulunmaktadır. Hala bizi yok etmek, bağımsızlığımızı bozacak nitelikte ayrıcalık önerileri getirmektedirler. Bu isteklerde direnenlerin İtalya, özellikle Fransa olduklarını hayretle görüyoruz. Son Lozan görüşmeleri ekonomik sorunlardan dolayı durmuştur. Bunu, elbette ki gazeteler yazacak, sizler de okuyacaksınız. Bunda zerrece kuşkuya düşmemek gerekir. Sorumluluğu bize dönük olmayan ve olmayacak olan

çarpişmaların aşamaları ne olursa olsun, haklarımızı her yolla savunup alacağımıza kesin olarak inanıyoruz. Ulusun direniş gücü, yeteneği bunu üstlenmiştir. Ve bilinçle üstlenmiştir.”

Daha, elli altmış yüzyıllık çok önemli bir tarihi olan Türk ulusunun, ulusçuluğuna çok önem vermesi gerektiğini söylemişler, söylevlerine son vermişlerdir. Bu söylev, hazır bulunanlarca şiddetli biçimde alkışlanmıştır.

GAZİ BALIKESİR'DE

GAZİ, BALIKESİR'DE MİNBERE ÇIKIP
DEĞERLİ BİR HUTBE VERMİŞLERDİR

Balikesir, 7.2.1923 (A.A.) – Gazi, bugün öğle namazını büyük bir kalabalık ile birlikte Paşa Camii'nde kılmışlardır. Namazdan ve şehitlerin ruhlarına sunulan mevlitten sonra Gazi, minbere çıkarak şu hutbeyi vermişlerdir:

“Ey topluluk! Tanrı birdir, şanı büyüktür. Esenliği, iyilik-severliği üzerinize olsun. Peygamber efendimiz hazretleri, Tanrıca, insanlara gerçekleri bildirmekle görevlendirilmiştir. Anayasa, hepimizce bilinmektedir ki, Kur'an hükümlerindendir. İnsanlara ruh rahatlığı vermiş olan dinimiz, son dindir, en gelişmiş dindir. Çünkü dinimiz akla, mantığa uygun olmasaydı, gerçekleri yansıtmıyaydı, bununla öteki

tanrısal doğal dinler arasında çelişki bulunması gerekirdi. Çünkü evrensel yasaları yapan Cenabı Hak'tır.

Arkadaşlar, peygamberimizin çalışmalarında iki evi vardı. Biri kendi evi, ötekiyse Tanrının eviydi. Ulus işlerini Tanrının evinde yapardı. Peygamberimizin yöntemine bağlı kalarak, bu dakikada ulusumuza, ulusumuzun şimdisi ve geleceği ile ilgili görüşmek üzere huzurunuzda bulunuyorum. Bana bu olanağı sağlayan Balıkesir' in dindar ve kahraman evlatlarıdır. Bundan ötürü pek çok sevinçliyim. Bu vesileyle büyük bir sevap kazanacağımı umuyorum, sanıyorum.

Baylar, camiler, birbirimizin yüzlerimize bakmadan yatıp kalkmak için yapılmamıştır. Camiler, tapınma ile birlikte din ve dünya için neler yapılması gerektiğini düşünmek, danışmak için yapılmıştır. Toplum işlerinde her bireyin zihninin başlı başına etkinlikte bulunması gerekir. İşte biz de burada din ve dünya için, geleceğimiz ve bağımsızlığımız için, egemenliğimiz, özellikle memleketimiz için neler düşünüldüğünü ortaya koyalım. Ben, yalnız kendi düşünceyle yetinmek istemiyorum. Hepinizin düşüncesini almak istiyorum. Ulusal amaçlar, ulusal irade yalnız bir kişinin düşüncesinden değil, bütün bireylerin isteklerinin, amaçlarının birleşmesidir, ürünüdür. Bundan dolayı, benden ne öğrenmek istiyorsanız, ne sormak istiyorsanız serbestçe sormanızı rica ediyorum.”

Gazi, bu sözlerden sonra minberden inmiş ve sorulan yirmiyi aşkın sorunun yanıtlarını vermişlerdir. Hutbelerle ilgili soruyu şöyle yanıtlamışlardır:

“Hutbelerle ilgili sorudan anlıyorum ki, bugünkü hutbelerin biçim ve yöntemi, toplumumuzun düşüncesi ve diliyle,

uygar görüşleriyle uygun görülmemektedir. Baylar, hutbe demek, insanlara seslenmek, yani söz söylemek demektir. Hutbenin anlamı budur. Hutbe denildiği zaman, kavramlar, anlamlar çıkarılmamalıdır. Hutbeyi veren, kişidir. Yani söz söyleyen demektir. Biliyorsunuz ki, Peygamberimiz, hutbeyi kendisi söylerdi. Gerek peygamberin, gerekse Hulefai Raşidin' in hutbelerini okuyacak olursak, görürüz ki, söyledikleri sözler akçalı, askeri, toplumsal konulardır genellikle.

İslam ümmeti çoğaldıkça ve İslam ülkeleri genişledikçe peygamberin ve ötekilerin hutbeyi kendilerinin söylemlerine olanak kalmadığından, halka söylemek istedikleri şeyler için birtakım kişileri görevlendirmişlerdir. Bunlar, kuşkusuz ki en büyük liderlerdir. Bu liderler camilerde ve alanlarda ortaya çıkarlar, halkı aydınlatmak ve uyarmak için ne gerekirse yaparlardı. Bu yöntemin sürdürülmesi için bir koşul vardı. O da lider durumundaki kişinin, halka doğruyu söylemesi, halkı dinlemesi ve onu aldatmamasıdır.

Halka, genel durumla ilgili bilgi vermek, son derece önemliydi. Çünkü, herşey açık, doğru söylendiği zaman halkın kafası çalışacak, iyi şeyleri yapacak, toplumun zararına olan şeyleri reddederek, şunun bunun arkasından gitmeyecektir. Bunun içindir ki, ulusla ilgili şeyleri ulustan gizli tuttular. Hutbelerin, toplumun anlayacağı bir dille söylenmesi, günümüz gereklerine uyması, bugünkü gereksinimlere değinmesi gerekir.

Gerçeklerin halktan saklanmasıdaki amaç, halife ve padişah adını taşıyan zorbaların ardından gidilmesini sağlamak içindi. Hutbeden amaç, halkın uyarılmasıdır, doğru yola yönlendirilmesidir. Başka değil. Yüz, iki yüz hatta bin yıl önceki hutbeleri okumak, insanları bilgisizlik ve aymazlık içinde

bırakmak demektir. Seslenişin, memleketin, toplumun kullandığı dille yapılması gerekir, hem de çok gerekir.

Geçen gün Millet Meclisinde söylediğim bir söylevde demiştim ki, minberler, halkın dimağları, vicdanları için bir verimlilik, olgunlaşma kaynağıdır, aydınlatma ve aydınlanma kaynağıdır. Böyle olabilmesi için de, minberlerden yansıyacak sözlerin bilinmesi, anlaşılması ve bilimsel, teknik gerçeklere uygun düşmesi gerekir. Hutbe görevlilerinin siyasal durum, toplumsal sorun ve uygarlıkla ilgili oluşumları, her gün izlemeleri zorunludur. Tümünden zamanın gereklerine uygun olmalıdır, olacaktır.”

Daha sonra sözü Hilafet konusuna getiren Gazi, yalnız Türkiye’yi değil, bütün İslam dünyasını kapsayan bu makama görev ve yetki vermenin, Türkiye devletinin yetkisi dışında ve üstünde olduğunu söylemiş ve demişlerdir ki:

“Osmanlı Devletinin yıkılmasından sonra, bir Türkiye devleti kurulmuştur. Bu devlet, İran gibi, Afganistan gibi bağımsız ve Müslümandır. Yeni Türkiye devletini, milletvekillerinden oluşan Türkiye Büyük Millet Meclisi yönetir. Bu koşullar altında Halifeye yalnız Türkiye devleti adına hesabına, özel yasayla verilmiş bulunandan başka bir hak verilmesi istenirse, ulusun egemenliği bağlantılı duruma gelmiş olur. Sonuçta da, bu egemenlik bölünmüş duruma gelir ki, bu, eski duruma dönmekten başka bir şey değildir.” Buyurmuşlardır.

Gazi, bundan sonra Lozan Konferansı ile ilgili soruya geçerek demişlerdir ki:

“Ne yazık ki karşımızdakiler adli, mali kapitülasyonlarla ilgili konulardaki eski görüşlerini değiştirmemişlerdir. Bu konularda İtalyanlarla Fransızlar güçlük çıkarmaktadır. Bu nedenle, Lozan Konferansı’nın ciddi çalışması durmuştur. Karşımızdaki delegeler, hükümetleriyle görüşmek üzere Lozan’dan ayrılmışlardır. Bizim delegasyonumuz da, Hükümet ve Büyük Millet Meclisi ile görüşmek üzere yakında gelebilir.

Biliyorsunuz ki, karşımızdakiler aylarca süren çalışmalardan sonra, bize bir barış projesi vermişlerdir. Bu proje, içerdiği amaçlar yüzünden ulusumuzca kesinlikle kabul edilemez nitelikte görülmüştür. Kapitülasyonlar, bir devleti kesinlikle yıkar. Osmanlı Devleti ile Hindistan Türk ve İslam İmparatorluğu bunun en belirgin örneğidir.

Baylar biz, meşru haklarımızla yaşamımız için zorunlu koşulları bütün insanlığa ve uygarlık dünyasına kabul ettirmek ve onaylatmak istiyoruz. Bunu kabul ettirip onaylatmak için gereken her türlü başvuruda duraksamayacağız. Ulusun gerçek istencinin bu merkezde olduğuna inanıyoruz. (*Hay hay sesleri ve alkışlar.*)

Gazi bu sözlerden sonra, Düyuni Umumiye’nin Türkiye’den ayrılacak yerlere bölündükten sonra tanınacağından, Reji’nin şu ya da bu biçimde olmasının her zaman görüşülebileceğinden, ticarete, tarıma, sanayiye olağanüstü önem verdiklerinden, kadınlarımızın toplumsal yaşamımızda erkekler derecesinde hak sahibi olmaları gerektiğinden söz etmişler, Halk Fırkası (CHP) ile ilgili soruya şu yanıtı vermişlerdir:

“Bu ulusun siyasal partilerden canı çok yanmıştır. Şunu belirtiyim ki, başka ülkelerdeki siyasal partiler, kesinlikle

ekonomik amaçlar uğruna kurulmuşlardır, kurulmaktadır. Çünkü o ülkelerde çeşitli sınıflar vardır. Bir sınıfın çıkarını sağlamak için kurulan bir siyasal partiye, öteki sınıfların çıkarlarını korumak amacıyla başka partiler de kurulur. Bu çok doğaldır. Ülkemizde de ayrı sınıflar varmış gibi kurulan siyasal partiler yüzünden tanık olduğumuz sonuçlar bilinmektedir. Oysa Halk Fırkası (CHP) dediğim zaman, bunun içinde bütün ulus vardır. Bir kez, nüfusumuzun çoğunluğu tarımcı ve hayvancıdır. Bu böyle olunca, buna karşılık büyük arazi ve çiftlik sahipleri anımsanır. Bizde büyük araziye sahip kaç kişi vardır? Bu arazinin miktarı nedir? İncelenirse görülür ki, ülkemizin genişliğine göre, hiç kimse büyük araziye sahip değildir. Durum böyle olunca bu arazi sahipleri korunacak kimselerdir.

Sonra, sanat sahipleriyle kasabalarda ticaretle uğraşan küçük tüccarlar gelir. Doğal olarak bunların çıkarlarını, şimdilerini ve geleceklerini sağlama bağlamak ve korumak zorundayız.

Çiftçilerin karşılarında olduklarını sandığımız büyük arazi sahipleri gibi, bu tüccarların karşılarında da küçük sermaye sahibi yoktur. Kaç milyonerimiz var? Hiç. Öyle ise biraz parası olanlara da düşman olacak değiliz. Tersine, memleketimizde çok milyonerin, üstelik milyarderin yetişmesine çalışmalıyız.

Sonra işçi gelir. Bugün memleketimizde fabrika, yapımevi v.b. kaç kuruluş vardır? Yok denecek kadar azdır, sınırlıdır. İşçilerimizin sayıları ise, yirmi bini geçmez. Oysa memleketin yükselmesi için çok fabrikalara gereksinim var. Bunun için de işçi gerekir. Durum böyle olunca, tarlada çalışan çiftçiden ayrımı bulunmayan işçiyi de korumak zorundayız.

İşçilerden sonra da, aydınlarla bilginler denilen kişiler gelir. Bu sayılanlar, kendi aralarında toplanıp halka düşman olabilirler mi? Bunlara düşen görev, halkın içine girerek onları uyarmak, bilinçlendirmek, onlara ilerleme ve gelişme, uygarlaşmada kılavuzluk etmektir. İşte ben, ulusumuzu böyle görüyorum. Buna göre değişik işlerde çalışan insanların çıkarları birbirlerine kaynaşmış olduğundan, onları ayırmak olanağı yoktur. Hepsini de halktan sayılır.

Halk Fırkası (CHP), halkımızı anayasal yönden eğitecek okul olacaktır. Beni çok seven, yaşamımı düşünen kimi arkadaşlarım, böyle bir parti kurmaklığımı salık verdiler. Gerçekten de ulusal görevimin sonunda köşeme çekilerek dinlenmem, benim için bir çıkardır. Bunu yapabilmem için şimdiye kadar elde edilen sonuçların saptandığı gibi sürdürüleceğine inanmak gerekir. Fakat bu konuda henüz endişesiz olamam. Hiç birinizin de endişesiz olmamasını salık veririm. Şimdiye değin kazandığımız başarılar, üç-dört yıla sığmayacak kadar büyüktür. Her yerde olduğu gibi, bizde de yeni hareketler ve akımlar karşısında, onu sindiremeyen güçler çıkabilir.

Ne yazık ki, bu her zaman böyledir, vardır. Nitekim bu konuda şeriat hükümlerine uymayan, ne yazık ki Meclis'te üye bulunan bir kişi broşür çıkarmıştır. Bu gidişin eski Osmanlı Devletini geri getirmekten başka bir anlamı yoktur. Bunu yapan o kişi, hükümet ve ulus anlayışına göre gericidir.

Baylar, şunu kesinlikle bilmek gerekir ki, kazanılan şey yaşam ve namustur. Bunlara saldırma, hiçbir biçimde mazur görülemez. Herkesin bu gibi girişimlere dikkat etmesi ve onlara karşı son derece uyanık bulunması zorunludur. İşte bu görüşüme dayanarak, ulus içinde bir birey olarak ve yeniden

ulusun seçmesi mutluluğuna erersem, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde üye kalmayı görev sayarım.

Baylar, ne ben ne de sizler, kişiliğimizle ilgili sorunlar yaratmaya çalışmayalım. Biz öyle çalışalım ki, her kurum ve kuruluş ulusa nitelik taşıсын. Bu da ulusa bir siyasal eğitim vermekle olur.

Çağın bize verdiği dersten, ulusumuzun yeteri kadar uyanıklığa kavuşmuş olduğunu görüyorum. Ulusumuzun özel nitelikleri, her işimizde başarımızın güvencesidir. Başarımız, kuşku yok ki birlikte olacaktır. Eğer ulus, ortak amaca hep birlikte yürürse, kesinlikle başaracaktır. İşte bunları düşünerek gelecekteki çalışmalarımızda başarıya ulaşacağımıza inanıyorum.”

Gazi, sözlerine şöyle son vermişlerdir: “Arkadaşlar, buraya gelinceye kadar birçok yere uğradım. O yerlerin halkıyla yani kardeşlerinize, dindaşlarınıza ve dert ortaklarınıza söyleşide bulundum. Onların da sizler gibi memleketin şimdisine ve geleceğine olağanüstü ilgi gösterdiklerine tanık oldum. Yine bu gezim sırasında ordumuzu gördüm. Askerlerimiz, subaylarımız ve komutanlarımızla bir araya geldim. Görüşlerini öğrendim.

İncelemelerimiz ve teftişlerimiz sonunda, kıvanç verici yargılara vardım. Gördüklerim, işittiklerimin, duyduklarımın tümü de bu nitelikteydi. Ülkemiz halkında ve orduda gördüğüm güç, yetenek, özellikle direnme ve gözü peklik, hakkımızı kesinlikle elde edeceğimize yeterli ve güven vericidir.”

GAZİ İZMİR İKTİSAT KONGRESİ'NDE

GAZİ'NİN KONGREDE VERDİKLERİ BİLİMSEL VE TOPLUMSAL ÖNEMLİ SÖYLEV

“Baylar, çok sevdiğimiz Türkiye’mizin kalkınma yollarını aramak ve bulmak gibi yurtsal, ulusal, yaşamsal, toplumsal ve kutsal amaçlar için bugün burada toplanan sizlerin, aydın halk temsilcilerinin yanında bulunmakla çok mutlu ve şanslıyım.

Baylar, uzun süren aymazlıklarla ve vurdumduymaz ilgisizliklerle geçen yüzyılların ekonomik yapımızda açtığı yaraları sağıltmak, bunun için en tutarlı yolları arayıp bulmak, memleketi bayındırlığa, gönence, mutluluğı, zenginliğe ve esenliğe kavuşturabilecek yöntemleri aramak için geçecek çalışmalarımızın çok verimli ve başarılı sonuçlara varmasını dilerim.

Arkadaşlar sizler, doğrudan doğruya ulusumuzu oluşturan halk sınıflarının içinden geliyorsunuz. Onların seçimleriyle geliyorsunuz. Bu bakımdan memleketimizin ve ulusumuzun durumunu, gereksinimlerini, onların isteklerini ve acılarını yakından biliyorsunuz. Sizin söyleyeceğiniz sözler, alınması gereğini uygun gördüğünüz önlemler, doğrudan doğruya halkın dilinden söylenmiş sayılır. Bu, en değerli gerçektir. Çünkü halkın sesi, hakkın sesidir.

Baylar, tarih ulusların, insanların yükselme ve çöküş dönemlerini sayarken birçok siyasal, askersel, toplumsal nedenler bulmakta ve saymaktadır. Kuşku yoktur ki bütün bu nedenler, toplumsal olaylarda etkilidir. Fakat bir ulusun doğrudan doğruya yaşamasıyla, yükselme ve çöküntüsüyle ilgili ve ilişkili o toplumun ekonomisidir. Tarihin ve deneyin saptadığı bu gerçek, ulusal yaşamımızda ve ulusal tarihimizde apaçık görülmektedir. Gerçekten de Türk tarihi incelenirse, bütün yükselme ve duraklama nedenlerinin ekonomik sorunlardan başka bir şey olmadığı anlaşılır.

Arkadaşlar, tarihimizi dolduran bunca başarılar, utkular ya da yenilgiler, çöküş ve felaketler, bunların hepsi oldukları dönemlerdeki ekonomimizle ilgili ve ilişkilidir. Yeni Türkiye'mizi layık olduğu düzeye ulaştırmak için, her şeyden önce ekonomimize birinci derecede önem vermemiz zorunluluğu vardır.

Çünkü, zamanımız tümenden bir ekonomi döneminden başka bir şey değildir.

Arkadaşlar, bir ulusun, yaşamsal nedenini, gönenç ve mutluluğunu oluşturan ekonomisiyle uğraşmaması, dik-kati çeken bir niteliktir. Fakat biz, söylemek zorundayız ki,

ekonomimize gereği kadar önem vermemiş bulunuyoruz. Bir ulusun doğrudan doğruya yaşamsal nedenlerle ekonomisiyle uğraşması, o ulusun yaşadığı dönemlerle ve o dönemleri saptayan tarihiyle çok ilgilidir. Buna göre biz de bu konularla uğraşmamış isek, bunun gerçek nedenlerini geçirdiğimiz dönemlerde ve özellikle tarihimizde arayabiliriz. Ne yazık ki böyle bir inceleme yaptığımızda, söylemek zorundayız ki, biz şimdiye değin gerçek, bilimsel, olumlu anlamıyla bir ulusal dönem yaşamadık. Buna göre de, bir ulusal tarihimiz de olmadı.

Arkadaşlar, bu konuyu biraz açabilmek için, hep birlikte Osmanlı tarihini anımsayalım. Osmanlı tarihinde bütün çabalar, ulusun amaçları, istekleri ve gerçek gereksinimleri doğrultusunda değil, belki şunun bunun özel amaçları, tutkuları açısından ele alınmıştır. Örneğin Fatih, İstanbul'u aldıktan sonra, Batı Roma İmparatorluğu'nu da ele geçirerek çok görkemli bir saltanat kurmak istedi. Böyle geniş bir amaç peşinde koştu. Bu izlenceyi uygulamak için bütün ulusu, birincil ögeyi arkasından bu hedefe doğru yürüttü. Örneğin Yavuz, Fatih'in açtığı Batı cephesini saptamakla birlikte, bütün Asya'yı birleştirerek büyük bir İslam imparatorluğu oluşturmak üzere, böyle bir siyasal mesleğe yöneldi. Birincil ögeyi de bunun ardından koşturdu. Kanuni, her iki cepheyi en çok derecede genişletmek, bütün Akdeniz'i bir Osmanlı havuzu durumuna getirerek, Hindistan üzerinde sözü geçer olmak istedi. Bunun için çok görkemli, şahane bir siyaset izledi. Bu siyasanın uygulanması için birincil ögeyi kullandı.

Arkadaşlar, bütün tutum ve davranışlar incelenirse, görülür ki, bu büyük, bu güçlü padişahlar, izledikleri dış siyasetlerinde kendi istekleri, tutku ve amaçları doğrultusunda iş

yapmışlardır. Büyük ve şahane isteklerine dayanmakla birlikte iç örgütlenmelerini, iç siyasetlerini de bu tutku ve saplantılarının doğurduğu dış siyasetlerine göre düzenlemek zorunda kalmışlardır. Oysa dış siyaset, iç örgütlenme ve iç siyasete dayanmak zorundadır. Yani iç siyaset, iç örgütlenmenin dayanamayacağı derece genişlikte olmamalıdır. Yoksa düşsel dış siyaset peşinde koşanlar, dayanak noktalarını yitirirler.

Osmanlı hakanları, temel olan noktayı unuttular. Bütün hareket ve etkinliklerini duygularına ve kişisel amaçlarına dayandırdılar. İç örgütlenmelerini ve iç siyasetlerini de bu tutku ya da saplantılarının doğurduğu dış siyasete uydurmak zorunda kalınca da, ele geçirdikleri ülkelerdeki bütün ögeleri, dilleri, dinleri, gelenekleri, her şeyleri başka başka olan ve birçok ulustan oluşan bu ögeleri oldukları gibi korumaya çalıştılar. Onlara, bütün özelliklerini koruyabilecekleri ayırmamalar, ayrıcalıklar tanıdılar, verdiler. Buna karşılık birincil öge, uzun seferler yapmakla, savaşlarda ölmekle, alınan ülkelerin kendisini ve halkını beslemek ve onlara bekçilik etmekle yükümlü sayıldı. Böylece de gün geçtikçe eriyip bitiyordu. Bu nedenle de Türk olanlar, yani birincil öge, kendi yurdunda, kendi evinde gerçek yaşam koşullarını elde edebilmek için, çalışmaktan tümenden yoksun bırakılıyordu.

Bu hükümdarlar ulusu böyle diyar diyar dolaştırmakla, onlara kendi yurtlarını düşünmeye müsaade etmemekle de kalmıyorlardı, yetinmiyorlardı. Alınan yerlerin içinde yaşayan halkı, memnun edebilmek için, yabancıları memnun edebilmek için, doğrudan doğruya birincil ögenin haklarından, yaşam ve ekonomik haklarından çok değerli birçok şeyleri lütuf olarak, bağış olarak onlara veriyorlardı. Örneğin Fatih zamanında Cenovalılara, Patrik'e tanınan ayrıcalıkla ile

açılan yollar, kendilerinden sonra da hem genişlemiş, hem sağlamlaşmış bulunuyordu. Bu ayrıcalıklar, ayrımlamalar hükümetin en güçlü, en görkemli döneminde veriliyordu.

Hepimiz anımsayabiliriz, Kanuni zamanında Venediklilerle ticaret anlaşması yapılmıştı. Fakat padişah, ticaret anlaşması düzenlemeyi onuruna, yüceliğine aykırı bulmuştu. Çünkü onun anlayışına göre, anlaşma, birbirine eşit olanlarca yapılırdı. Oysa Venedik'in o zaman Osmanlı Devletine eşitliği şöyle dursun, doğrudan doğruya Osmanlı'nın vasiliği altındaydı. Böyle olunca padişah, böyle bir hükümetle anlaşmazdı. Fakat ona müsaade ederdi. İşte bu müsaade sözcüğü, kapitülasyon sözcüğüne dönüşmüştür. Oysa kapitülasyon, bir kalede sıkıştırılan, bütün olanakları ve savunma araçlarını kullandıktan sonra, teslim olma durumuna düşenler için kullanılır. İşte böyle bir sözcüğü, padişah müsaadesi olarak çevirdiler. Bu küçük ayrıntıyı iki noktadan yineleyelim: Ulus, yaşam koşullarıyla uğraşmaktan engellenmişken, diyar diyar dolaştırılırken, ele geçirilen yeni ülkeler halkı birçok ayrımlamalara, ayrıcalıklara boğularak çalışıyordu. Yani utku kazananlar, birincil öğeyi peşlerine takıp kılıç sallarken, ele geçirilen ülkelerin halkları, kazandıkları ayrıcalıklarla sabana yapışıp toprak üzerinde çalışıyorlardı.

Baylar, kılıçla utku kazananlar, saban kullananlara yenilmeye mahkumdur. Ve sonunda yerlerini sabanla çalışanlara bırakmak zorundadırlar. Nitekim, Osmanlı Devletinin sonu da böyle olmuştur.

Bulgarlar, Sırlar, Macarlar, Rumenler sabanlarına yapışmışlar, varlıklarını korumuşlar, bizim ulusumuz da fetihlerin peşinde serserilik etmiş, kendi yurdunda çalışmamış olmasından dolayı bir gün gelmiş onlara yenilmiştir. Bu bir

gerçektiir ki, tarihin her döneminde ve dünyanın her yerinde hep böyle olmuştur. Örneğin Fransızlar, Kanada'da kılıç sallarken oraya İngiliz çiftçileri gelmişlerdir. Bu uygar saban ile kılıç arasındaki savaşıta utkuya ulaşan sabandır. (*alkışlar*) Ve saban Kanada'ya egemen olmuştur.

Baylar, kılıç kullanan kol yorulur. Sonunda kılıcı kınına sokar. Belki kılıç kınında paslanmaya baslar. Ama saban kullanan kol, gün geçtikçe daha çok güçlenir ve daha çok toprağı kavuşur. (*alkışlar*)

Baylar, Osmanlı Devleti hakanları birincil öge ile birlikte sabanın önünde yenildikten, çekilmeye başladıktan sonra, asıl felaketin büyüğü başlamıştır. Salt şahane bir bağış olarak verilen ve iyilik olsun diye azınlıklara verilmiş olan her şey, sonradan hak sayılmıştır.

Yabancılar, yalnız bu haklarını korumakla da kalmamışlardır. Belki onları her gün biraz daha artırma yollarını aramışlar ve bulmuşlardır. Bu azınlıklar, koruyabildikleri örgütlere dayanarak, dışarının özendirme ve isteklendirme-lerine uyararak, onların hoşgörülerine sığınarak devletin ve birincil öğenin yok edilmesiyle siyasal varlık kazanmak için çalışmaktan geri durmadılar. Yabancılar her işe karışıyorlardı ve her karışmada yine devletin ve ulusun çıkarlarına karşıt yeni yeni haklar ve ayrıcalıklar alıyorlardı.

Bu sürekli sıkıştırmalar altında yoksul düşen ulus, anayurdu için gerekli parayı güçlükle bulabiliyordu. Oysa hükümdar, saraylılar, Babialiler, ne olursa olsun, gösterişli yaşamlarını sürdürmek için, beğeni ve tutkularını doyurmak pahasına, gereken parayı bulma yolunu aramaya başlamışlardı. Gereken parayı bulmuşlardır da. O para borçlanma ile sağlanacaktı.

O kadar borçlanıyorlardı, o kadar kötü koşullarla borçlanıyorlardı ki, alınan paranın faizini bile ödeyemez duruma düşmüşlerdi. En sonunda bir gün Osmanlı Devleti'nin iflasına karar verildi ve karşımıza Düyunu Umumiye çıktı.

Baylar, ulusun başına gelen hüznün verici durumun ve sefaletin sebebini arayacak olursak, bunu devlet kavramına verdiğimiz anlamda bulabiliriz. Biliyorsunuz, Osmanlı Devleti, kişisel saltanatla ve son on-onbeş yıllarında da meşrutî bir saltanat düzeninde idare ediliyordu.

Kişisel saltanatta her konuda hükümdarın arzu, istek ve emelleri ağır basmaktadır. Söz konusu olan yalnızca odur. Ulusun amaçları, istekleri, gereksinimleri söz konusu olmaktan çok uzaktır. Bütün ulus topluluğu, o yönetimde bütün amaçlarından soyutlanmış gibidir. Çünkü hükümdarlar, kendilerini Tanrıca ulusun başına gönderilmiş kişiler olarak görüyorlardı. Bir de, çevrelerini saran çıkarıcılar vardı. Onlar da padişahların görüşlerini benimseyip bu görüşü, bu isteği göksel gerek, Kuran'la bir gereklilik gibi herkese telkin ederlerdi. Bu çok koyu ve sürekli telkinler karşısında, gerçekten de bütün halk, bu istek ve iradenin yerine getirilmesi gereken, kayıtsız ve şartsız egemenlik karşıtı görüşün, benimsenmesini zorunlu bir göksel buyruk olduğuna inanırdı. Böyle irade ve egemenlikten soyutlanmış bir topluluğun sonu, elbette ki felakettir, uğursuzluktur.

Arkadaşlar, son durduğum noktada, artık Osmanlı Devleti gerçekten ve eylemli olarak bağımsızlıktan yoksun bırakılmıştı. Gerçekten de bir devlet ki kendi uyruğuna saldıran vergiyi yabancılara salamaz hale gelmiş, gümrük işlemlerini ülkenin ve ulusun gereksinimlerine göre düzenlemekten engellenmiştir; bir devlet ki yabancılar üzerinde yargı hakkını

kullanmaktan yoksundur, böyle bir devlete doğal olarak bağımsızdır denemez.

Devletin ve ulusun yapısına yönelik karışmalar, yalnız bunlar değildi, değildi, daha da çoktu. Doğrudan doğruya yaşamsal gereksinimlerden olan demiryolu yapmak, fabrika kurmak için, her şey yapmak için devlet serbest değildi. Her durumda karışma vardı. Öyle ise, yaşamını sürdürmede, sağlamada engellenen bir devletin varlığı söz konusu olamaz.

Belirttiğim gibi, devlet bağımsızlığını çoktan yitirmişti. Osmanlı ülkesi, yabancıların serbest bir sömürgesinden başka bir şey değildi. Osmanlı halkı içindeki Türk halkı da tümünden tutsak durumuna düşürülmüştü. Bu sonuç, dediğim gibi, ulusun kendi istencine ve egemenliğine sahip çıkmasından bu istenç ve egemenliğin şunun bunun elinde kullanılmış olmasından kaynaklanıyordu. Öyle ise, kesinlikle yineleyelim ki biz, ulusal bir dönem yaşamıyorduk, ulusal bir tarihimiz de yoktu.

Örneğin Osmanlı tarihi baştan başa hakanların, padişahların, kişilerin ve sonunda da zümrelerin tutum ve davranışlarını saptayan bir destandan başka bir şey değildir. Yüzyılların elimize uzattığı kitabın niteliği budur.

Arkadaşlar, Osmanlı Devletinin ulusun egemenliğini koruyamaması yüzünden, 1. Dünya Savaşı'nda değerli evlatlarımızdan oluşan kahraman ordumuzun Galiçya'da, Romanya'da, Kafkasya dağlarında, Sina çöllerinde çektiklerini anımsatmaya gerek görülecek kadar zaman geçmemiştir. Bu savaşın uğursuzluğu sonucu da hepimizce bilinmektedir. Özellikle Mondros Ateşkesi ile açılan dönemin görünümü,

bir an için düşünmüş olursanız, görürsünüz ki, baştan sona bir yıkılış döneminden başka bir şey değildir.

Devletler, her türlü anlaşmalardan insanlık hukukundan sıyrılarak ülkemizin en değerli, en verimli topraklarını çiğnediler. İzmir'i, Bursa'yı, Eskişehir'i, Sakarya'ya değin çiğnediler. Sonra, bütün Adana ve yöresini, Trakya'yı, İstanbul'un en aziz yerlerini çiğnediler. Fakat, düşmanların davranışlarından daha acı olanı, daha da kötüsü, daha üzücü bir nokta varsa, o da memleketimizin yüzyıllarca başında bulunan, ulusun ve egemenliğini kullanan insanların da düşman saflarına geçmiş olmalarıdır... *(kahrolsunlar... sesleri)*

Arkadaşlar, biliyorsunuz ki, bu düşmanlar, yani iç düşmanlar, dış düşmanların yapmadığı ve yapamayacakları kötü, acıklı ve utandırıcı elem verici işleri yapmakta gecikmediler, duraksamadılar. Dış düşman güçleri, saydığım o çok sevdiğimiz yurt topraklarında bulunurken, padişahın iradesiyle, çıkarttığı fetvalarla ve Hilafet ordularıyla, bu masum ulus, şurada burada kandırılıyor, yoldan çıkarılmaya çalışılıyordu. Gerçekten de, yurdumuzun şurasında burasında başkaldırıları başlamıştı. Zaten çoktandır manen ve eylemli olarak bağımsızlıktan yoksun kalan Osmanlı Devletinin yıkılışına ortam hazırlıyorlardı.

Osmanlı Devleti, tümünden yıkılmıştı. Fakat düşmanlarımız Osmanlı Devletini kurmuş olan Türk ulusunun, birincil öğenin de, bu memleketin gerçek halkının da çöktüğünü, yıkıldığını sanmışlardı. İşte bu kanılarında çok aldandılar.

Osmanlı Devleti ve Osmanlı Devleti gibi birçok devlet kurmuş olan Türk ulusu yıkılmamıştı, *(şiddetli alkışlar)* Tersine, benliğine yöneltlen sarsıcı vuruşlardan, dış ve iç

düşmanlarımızın acı ve acı olduğu kadar utanç verici bu sarsmalarından, birden bütün uyanıklığını, ileri görüşlülüğünü takındı ve yaşamını, onurunu, namusunu kurtarmak için, bütün direnme gücü ile başkaldırdı. Birlikte ve dayanışmayla ortaya atıldı. *(alkışlar)*

İşte ulusumuz, o dakikadan başlayarak ulusal bir döneme girdi. Halk olma dönemine adımını attı. Ulus, bu başlangıcın başladığı gün, kendisini hedefe ulaştıracak yolların karanlıklar içinde olduğunu görmüştür. Bu durumu hepimiz anımsayabiliriz. Fakat bu durum, ulusumuzu umutsuzluğa düşürmedi. Tümünden bir uyanış ve kavrayışla kutsal hedefe doğru yürüdü. *(alkışlar)*

Baylar, ulusumuz kesin kurtuluşa kavuşabilmek, gerçek kurtuluşa ulaşabilmek için iki ilkenin vazgeçilmez koşul olduğuna dayanmak zorunda olduğunu anladı. Açık ve belirgin olarak anladı. O ilkelerden birincisi, Misakı Milli'nin içerdiği anlamın ruhudur. *(alkışlar)* İkincisi ise, Anayasa'mızın saptadığı gerçeklerin asla değiştirilemeyeceği ilkesidir. *(alkışlar)*

Biliyorsunuz ki Misakı Milli, ulusun tam bağımsızlığını sağlayan, tümünden güven altına almak için, ekonomimizin gelişmesine engel olan bütün nedenleri bir daha ve kesin olarak geri dönmek üzere kaldırılan ilkeler toplamıdır. Anayasa, Osmanlı İmparatorluğu'nun ve Osmanlı Devleti'nin öldüğünü kavrayan ve dile getiren, onun yerine yeni Türkiye devletinin geçtiğini ilan eden bir yasadır. *(alkışlar)* Bu, devletin yaşamında da bağlantısız ve koşulsuz egemenliğin ulusun elinde olmasıyla gerçekleşeceğini belgeleyen bir yasadır. *(alkışlar)* Egemenliğin kayıtsız ve şartsız ulusun elinde olabilmesi, Halkın kendine yazısını kendisinin yönetmesi temeline dayanır. Bu temele dayanan bir yasadır. Bu, 'Artık

Türkiye halkı için biricik temsilci, yasama, yürütme yetkisiyle donanmış olan Meclis'tir.' Babı-ali Hükümeti yerine Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni koyan anayasadır.

Baylar, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Hükümeti'nin ulusun gösterdiği yön ve tam bağımsızlık ile kayıtsız ve şartsız egemenlik ilkesine dayanarak yurdu bayındırlaştırmak, ulusu zengin, gönençli, mutlu kılmak ilkelerini içerir. (*alkışlar*) Böyle olmakla birlikte, Anayasa özel bir madde ile Meclis'in görevlerini de açıklar. O görevler ki, doğrudan doğruya ulusun hakları ve yetkisi iken, yüzyıllarca şunun bunun elinde kalmıştır. Artık bu haklarla yetkinin hiçbir nedenle, hiçbir makam ya da kişiye bırakılamayacağını kesinlikle anlatmak için özel bir yasa koymuştur.

Baylar, ulusumuzun bu iki temel ilkeye göre çalışmaya başladığından bu yana geçen zaman, çok bir zaman değildir, üç buçuk yıl kadardır. Fakat ulusumuzun kazandığı başarı, utkular, bu üç buçuk yıla sığmayacak kadar büyüktür, yüksektir, güçlüdür... (*alkışlar*)

Gerçekten de, iradei seniyelerle (padişah buyruğu), hilafet ordularıyla ve bin türlü kışkırtmalar, zorbalıklarla oluşturulan başkaldırılarıyla iyice boğucu duruma getirilen ortamın temizlenmesi kolay olmamıştır. Ama hepsi de bastırılmıştır. Ulus, topsuz, tüfeksiz, araç-gereçsiz ve parasız olduğu bir zamanda, yeniden dünyanın en güçlü ve büyük ordusunu kurabilmiştir, (*alkışlar*). Bu ordu, daha kuruluş dönemindeyken I. ve II. İnönü savaşlarıyla Sakarya Meydan Savaşı'nı kazanmıştır... En sonunda da, bütün dünyayı şaşırtan, bütün dünyayı ister istemez değerbilirliğe iten utkuyu başarıyla kazanarak topraklarımızı ve kutsal yurdumuzu çiğneyen

orduları son ferdine kadar yok etmiştir. (*şiddetli ve sürekli alkışlar*)

Fakat baylar, tek bağımsızlık için şu kural vardır: Ulusal egemenlik için bir yasa vardır diyoruz. Bugün de büyük bir başarının etmenleri, eylemcileri olduğunu söylüyoruz. Bu konuda kesin, çok kesin bir gerçeği hep birlikte yinelemek zorundayız: Bu denli büyük, bu denli kutsal ve büyük hedefler, yalnız kağıt üzerinde düsturlarla ve yasa maddeleriyle ve sadece tutkularla, arzularla oluşamaz. Tam gerçekleşmesini sağlayabilmek için, en büyük güç, gerçek en güçlü temel, ekonomidir. (*alkışlar*)

Siyasal, askersel utkular ne denli büyük olursa olsunlar, ekonomik başarılarla taçlandırılmazlarsa ulaşılan utkular yaşamaz, az zamanda söner unutulur. Bu bakımdan, güçlü ve parlak utkumuzun da sağlayabildiği ve daha da sağlayabileceği yararlı sonuçları saptamak için, ekonominin, ekonomik egemenliğin ve bağımsızlığın sağlanması ve sağlamlaştırılması, genişletilip yaygınlaştırılması gerekir.

Baylar, bu denli verimli çalışma, bu denli güçlü olan devletimizin, hükümetimizin düşmansız kalabileceğini düşünmek doğru değildir. Bu güzel temellerin de içinde, kundak koyarak onu çökertmeye çalışmak isteyenler olacaktır. Onun yaşamına, egemenliğine kıyım düzenleyenler bulunacaktır. Bütün bunlara karşın, en güçlü silahımız, ekonomideki genişlememiz, dayanıklılığımız olacaktır.

Baylar, içinde bulunduğumuz halk döneminin, ulusal dönemin tarihini de yazabilmek için, kalemlerimiz sabanlar olacaktır. (*alkışlar*) Bence halk dönemi, ekonomi dönemiyle anlaşılır.

Öyle bir ekonomi dönemi ki, ülkemizin bayındır olması, ulusumuzun gönence kavuşup zenginleşmesi... Bu noktada bir felsefeyi size anımsatayım: Yoksulluğu erdem bilen felsefeye de, ekonomi artık son versin. (*alkışlar*)

Baylar, bu felsefenin yanlış yorumlanması yüzünden bu ulusa, bu ülkeye çok kötülük yapılmıştır. Biliniz ki Tanrı, dünya üzerinde yarattığı bu kadar nimetleri, bu denli güzellikleri insanlar yararlınsınlar diye yaratmıştır. Ve en büyük ölçüde yararlınsınlar diye de öteki yaratıklardan esirgediği zekayı, usu, onlara vermiştir. Eğer yurt denilen, kupkuru dağlardan, taşlardan, çıplak ovalardan, köylerden, kentlerden olsaydı, onun zindandan hiçbir ayrımı kalmazdı. Gerçekten de, söz konusu ettiğimiz felsefeye bağlı kalanlar, bu değerli yurdumuzu böyle bir zindan ve cehennem yapmaktan başka bir iş yapmamışlardır. Oysa bu yurt, çocuklarımız, torunlarımız için cennet olmaya değer bir yerdir. İşte bu ülkeyi bayındır duruma, cennete çevirecek olan, ekonomik koşullardır, ekonomik etkinliklerdir.

Durum böyle olunca, öyle bir ekonomik etkinlik gerekir ki, artık ulusumuz insanca yaşamasını bilsin, insanca yaşamanın neye bağlı olduğunu öğrensin, bunun bilincine varsın, gerekli yollara başvursun.

Hepimizin isteği şudur: Yurdumuzun insanları, verecekleri örneklerle tarımın, ticaretin, sanayinin, çalışma yöntemlerinin, yaşamın birer temsilcisi olsunlar. Artık bu ülke, böyle yoksul, böyle küçümsenir değil, yurdumuza zenginler ülkesi, yeni Türkiye'nin adına da, çalışanlar ülkesi denilsin. İşte ulus, böyle bir dönemi kuracak ve geliştirecektir. Böyle bir dönemin tarihini yazacaktır. Böyle bir dönemde, böyle bir tarihte en büyük makam, en kutsal hak, çalışanların olacaktır.

Baylar Türkiye İktisat Kongresi, tarihte ilk kez yüksek bir yer tutacak bir kongredir. Sizler, ülkenin gerçeklerini, ulusun gereksinim ve yeteneklerini, bunun karşısında bütün dünyada var olan çok güçlü ekonomik örgütlenmeyi göz önünde bulundurarak gerekli önlemleri, uygulanması gerekli olan bütün yenilikleri açıklıkla belirtmelisiniz, saptamalısınız. Ta ki o önlemler, o yenilikler uygulandıkça memleketimiz bolluklara, ışıklara boğulsun.

Arkadaşlar, Büyük Millet Meclisimiz ve Hükümetimiz, elbette ulusun amaçları doğrultusundaki ilerlemelere, yenileşmelere tümenden yandaştır. Bu tür atılımlara sevgiyle, saygıyla bağlıdır. Bunun için yurt ve ulus adına yararlı göreceğiniz önlemler, memnunlukla göz önünde bulundurulacaktır. Bunda hiç kuşku yoktur.

Baylar, ekonomi konusunda düşünürken, konuşurken sanılmasın ki biz, yabancı sermayenin karşısındayız. Hayır, ülkemiz geniştir, bu nedenle çok çalışmaya ve sermayeye gereksinimimiz vardır. Böylece, yasalarımıza saygılı olmak koşulu ile yabancı sermayeye gereken güvenceyi her zaman vermeye hazırız. İsteriz ki, yabancı sermaye, bizim çalışmamıza, sabit kalan sermayemize eklensin, onu geliştirsin. Bizim için ve onlar için yararlı olsun, eskisi gibi olmasın. Gerçekten de geçmişte, özellikle Tanzimattan sonra, yabancı sermayesi, ayrı bir ayırmalamaya kavuşmuş, bilimsel anlamıyla diyebiliriz ki, devlet ve hükümet yabancı sermayenin jandarmalığından başka bir şey yapmamıştır. Fakat, her devlet gibi, ulus gibi yeni Türkiye de buna göz yumamaz, burayı tutsaklar ülkesi yapamaz, *(bravo sesleri, sürekli alkışlar)*

Bir hoca, Gazi'ye karşı şöyle konuşmuştur:

“Paşam, Bengal eyaletinde bulunduğumuz sırada, orada bulunan İslam kardeşlerimize, Türkiye hükümetini mi arıyorsunuz? Yollu soru soran Mehmet Ali adındaki kişiye, Kabodan adındaki bir adam tokat atmış ve kan çıkartmıştır. Öyle ise pek güzel buyurdunuz, memleketimiz çalışanlar ülkesidir. Tanrının yardımıyla bu memleketimizi cennet örneği yerlere dönüştürmeye çalışacağız. Bunu bekleriz.”

Gazi konuşmasını şöyle sürdürmüştür:

“Arkadaşlar, son söz olarak demiştim ki, ülkemizi tutsaklar ülkesi yaptırmayız. Belki hepinizin dikkatini çekmiştir. Lozan Konferansı’nın son oturumu, bu nokta ile ilgilidir. Konferansın şimdilik ertelenmesi, hep bu konuda, aynı noktadan olmuştur, gibi düşünülebilir.

Ordularımız en büyük utkuyu kazanmışlardı ve utkucu yürüyüşü engelleyecek bir güç de yoktu. Böyle bir zamanda İttifak Devletleri haklarımızı anlaşma yoluyla onaylayacaklarını, sorunlarda yine anlaşma yoluyla çözüme bağlayacaklarını söylemişlerdi. Bizi bu koşullarla konferansa çağırdılar. Ulusumuz, Meclisimiz ve Hükümetimiz içtenlikle barıştan yana oldukları için utkucu ordularımızı durdurduk, delegelerimizi Lozan’a gönderdik. Aylardır görüşmeler, tartışmalar yapılıyor. Fakat, henüz karşımızdakiler bizimle üç, dört yıllık hesaplasmaya girmiyorlar. Üç-dört yüzyıllık hesap görmeye başlamışlardır. Ve karşımızdakiler, hala Osmanlı Devletinin tarihe karıştığını ve yeni bir Türkiye devletinin var olduğunu, Türkiye Devletini kuran çok güçlü ve yılmaz bir ulus olduğunu, bu ulusun tam bağımsızlığı ve ulusal egemenliğinden zerre kadar özveride bulunamayacağını anlamamışlardır. (*alkışlar*)

İşte bunu anlayamamak yüzünden duraksamalara kapılmışlar, durmuşlardır. Arkadaşlar, onlar istedikleri kadar duraksayabilirler. Fakat bu ulus, kesin kararını vermiştir. Bu ulus için duraksama dönemleri çoktan geçmiştir. (*Bravo sesleri, sürekli alkışlar.*) Delegelerimize verdikleri proje, doğal olarak heyetimizce kabul edilir görülmemiştir. Öteki delegeler gibi, bizim delegelerimiz de durumu hükümete, gerekirse Meclis'e sunmak üzere memlekete dönmek üzeredirler. Elbette karşılıklı görüş alışverişi olacaktır. Ancak bütün ulus, bütün cihan bilmelidir ki, en sonunda ulus, tam bağımsızlığının sağlandığını görmedikçe yürüyüşe başladığı yolda bir an bile durmayacaktır. (*sürekli ve şiddetli alkışlar*)

Baylar, hiç kimseden çok bir şey istemiyoruz. Dünyanın her uygar ulusunun doğal olarak sahip bulunduğu şeylerden bizi yoksun bırakmamalıdır ve haklarımızı tanımalıdır. Çünkü haklarımız doğaldır, meşrudur, ussaldır ve çok gereklidir. Biz bu haklardan vazgeçmeyeceğiz. Bu konuda ne denli haklı isek, haklarımızı savunma ve korumak için de memleketimizin, ulusumuzun yetenek ve gücü o kadardır. (*alkışlar*)

Baylar, görülüyor ki, bu denli yüksek bir askersel utkudan sonra, bizi barışa kavuşmada engelleyen nedenler doğrudan doğruya ekonomik kökenlidir. Çünkü, bu devlet bu ulus ekonomik bağımsızlığını sağlarsa, o kadar güçlü temel üzerinde birleşmiş ve yükselmeye başlayacaktır ki, artık onu yerinden kımıldatmak olanaksızlaşacaktır. İşte düşmanlarımızın, gerçek düşmanlarımızın bir türlü uygun görmedikleri, uygun görmeye yanaşmadıkları da budur.

Baylar, bu eylemli olarak gerçekleşmiştir. Barış denilen şeyin sağlanması için yabancılardan bu gerçeği kabul

etmemekteki duraksamalarına mantıksal bir anlam bulma, vermek olanak dışıdır. Pek umulur ve istenir ki, yakın bir zamanda onlar da bu gerçeği benimserler ve bütün uygarlık dünyasının pek büyük istek ve özlemle beklediği barış toplantılarını engelleme sorumluluğundan çekinirler. Şimdi-den yaşam koşullarını iyileştirmeye başlamış bulunuyoruz. Ve elbette barışın sağlanmasından sonra, daha büyük gelişmeler olacaktır. Ne ki, başarabilmek için, çok çalışmak gerektiğini bilmeliyiz ve buna hazırlanmalıyız.

Ekonomi, ekonomi... diyoruz. Fakat arkadaşlar, ekonomi demek her şey demektir. Yaşamak için, mutlu olmak için, insanca yaşamak için ne gerekse onların tümü için demektir. Tarım demektir, ticaret demektir, çalışmak ve emek demektir. Özetle her şey demektir. Bütün bu konularda, memleketimizin ve ulusumuzun ne durumda olduğunu sizler iyi bilirsiniz. Nitelendirme yapmayacağım. Ancak, memleketimizin genişliği ve nüfusumuzun bu genişliğe oranının da ne denli düşük olduğunu da düşünün.

Bu geniş ve verimli toprakları işleyebilmek ve işletebilmek için eksik olan el emeğini, kesinlikle teknik araçlarla desteklemek zorundayız. Bundan başka, yurdumuzu demiryollarıyla, üzerinde otomobiller çalışan şoseler ağı ile donatmak gerekir. Çünkü dünyanın taşıtları bunlar oldukça, bunlara karşı eşekle ve kağnılarla, doğal yollar üzerinde yarışmaya çalışmamızın olanağı yoktur.

Ülkemiz bir tarım ülkesidir. Bu bakımdan, halkımızın çoğunluğunun tarımla ve hayvancılıkla uğraşması doğaldır. Öyle ise, büyük gücü, varlığı bu alanlarda gösterebiliriz. Bu alanda büyük yarışmalara katılabiliriz. Fakat, aynı zamanda sanayimizi de artırmak ve genişletmek zorundayız. Sanayi

konusunda yine hoşgörölü olursak, yine dışarının dışsatım pazarı oluruz. Böylece de olduğumuz yerde kalırız.

Elde edilen ürünlerin, sanayide üretilen eşyanın değişimi ile servete dönüştürölmesi için ticaret yapmaya gereksinim vardır. Ticaretin başkaları elinde kalması, servetimizden gereği gibi yararlanmamızı engeller. Fakat baylar, bunlar söylendiği gibi kolay şeyler değildir. Bu konularda başarılı olabilmek için, gerçekten de memleketin ve halkın gereksinimlerine uygun programlar üzerinde, bütün ulusun birlikte ve uyumlu çalışması gerekir. Yüksek kurulunuz bu temel ilkelerin en değerlilerini umarım bulup ortaya koyacaktır.

Arkadaşlar bence, yeni devletimizin bütün temelleri, bütün programları ekonomiye dayanmalıdır. Çünkü, demin dediğim gibi, her şey bunun içindedir. Öyle ise, çocuklarımızı ekonomik kurallara göre eğitmeliyiz. Onlara bilimsel ve teknik bilgi ile beceri vermeliyiz ki, etkili olsunlar, çalışan olsunlar, birer uygulayıcı olsunlar. Bundan dolayı milli eğitim programımız gerek ilköğretim, gerekse orta öğretimde işlenecek bütün konular, bu ilkelere dayandırılmalıdır.

Milli eğitim programımız gibi devlet örgütünün öteki bütün bölümlerinde de, düşünülecek programlar da ekonomik temele dayanmaktan kendilerini kurtaramayacaklardır. Temelli bir program yapmak ve bunun üzerinde bütün ulusun uyumlu olarak çalıştırılması gerekir.

Bizim halkımızın çabaları sonunda elde edilen üründe emekleri bulunan, birbirlerine yardımcı olan bir topluluktur bizim halkımız. Bu dakikada dinleyenlerim çiftçilerdir, sanayicilerdir, işçilerdir, tüccarlardır. Bunların hangisi birbirinin karşıtı olabilir? Çiftçinin sanayiciye, sanayicinin çiftçiye ve

çiftçinin tüccara ve bunların hepsine, bunların hepsinin de çiftçiye gereksinimi olduğunu kim yadsıyabilir?...

Bugün bulunan fabrikalarımızda ve daha çok olmasını istediğimiz fabrikalarımızda kendi işçimiz çalışmalıdır. Gönence kavuşmuş olarak memnun olarak çalışmalıdır. Bütün saydığımız sınıflar, aynı zamanda zengin olmalıdırlar ve yaşamın gerçek tadını tadabilmelidirler ki, çalışmak için kendilerinde istek bulabilsinler. Bundan dolayı, programdan söz edildiği zaman, denilebilir ki, bütün halk için bir “Çalışma Ulusal Andı” niteliğinde olan program çerçevesinde toplanmaktan oluşacak olan siyasal örgüt ise, sıradan bir kuruluş olmamalıdır. Bu program üzerinde bütün ulusun uyumlu olarak düşünmesi, ona göre işbirliği yapmak gerekir. Barıştan sonra örgütlenebilecek böyle bir siyasal kuruluşun, şimdiye değin olduğu gibi, ulusun dayatması ve direnmesiyle, birlik ve dayanışmasıyla, birbirlerine yardımcı olmalarıyla başarıya ulaşacağına inancım tamdır, güçlüdür.

Baylar, yüce kurulunuzun bugün yaptığı İktisat Kongresi, çok önemlidir, çok tarihseldir. Nasıl ki Erzurum Kongresi ve Sivas Kongresi felaket noktasına gelmiş olan bir ulusu kurtararak Misakı Milli’nin ve Anayasa’nın ilk temel taşlarını oluşturmada etmen olmuşsa, kongreniz de ulusun ve memleketin gerçek kurtuluş yollarını arayıp bulmayı sağlayacak temelleri ve çok değerli olan niteliği ile ün kazanacaktır. *(alkışlar)*

Bu kadar değerli ve bu kadar tarihsel olan kongrenizi açmak onurunu bana verdiğinizden dolayı özellikle teşekkürlerimi sunarım. *(alkışlar, estağfurullah sesleri)* Böyle bir kongreyi hazırlayan sizlersiniz. Bundan dolayı sizleri candan kutlarım. *(Teşekkür ederiz sesleri)* Kongre açılmıştır efendim.”

Nuri ONAT

Bir Cumhuriyet öğretmeni olan Nuri Onat 1912 yılında Elazığ'ın Ağın İlçesinde doğmuş ve 1996 yılında İstanbul'da vefat etmiştir. İlköğrenimini, Elazığ merkezinde kurulan ve şehit ailelerinin çocuklarını okuduğu bir yatılı okulda yapmıştır. Öğretmen okulu sınavını kazanarak Sivas Öğretmen Okulu'na girmiş ve ilk görev yeri olarak Erzincan'a atanmıştır. 1939 yılında Erzincan depremini yaşamıştır. Depremzede bütün kamu görevlilerine tanınan "Türkiye'de istediği yere atanma" olanağını kendi doğum yeri olan Ağın için kullanmış ve uzun yıllar burada öğretmenlik ve başöğretmenlik yapmıştır. Görevi süresince ilçesinin çalışkan ve yetenekli çocuklarının daha üst öğrenimleri için çaba harcamış ve pek çok gencimizi ülkemize kazandırmıştır.

Nuri Onat, Türk Dil Kurumu üyesi olarak derleme çalışmalarına katılmış, eğitim ile ilgili çeşitli mesleki makaleler yazmış ve eski alfabe ile yayınlanmış birçok eseri bugünkü dil ve alfabeye çevirerek yayımını sağlamıştır. Bu kitaplar şunlardır:

- *Tanzimat'tan Cumhuriyete Yasalarımız Dizini (1839 – 1923)*, Danıştay Yayını, Ankara-1990
- *Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Sonbahar Gezileri*, Cumhuriyet Gazetesi – Çağdaş Yayınları, İstanbul-1984
- *Gazi Mustafa Kemal Paşa İzmir Yollarında*, Ankara Barosu Yayınları, Ankara-2020

